

Bakom kulisserna

Bakom kulisserna

en dansroman

av Aurelio

Innehåll :

Första delen

1. Slummen	3
2. Krogen	15
3. Slumkyrkan	19
4. Zigenarna	24
5. Barnen	32

Andra delen

6. Arbetet	42
7. Debuten	47
8. Triumfen	54
9. Krisen	65
10. Novgorod	73
11. Problemet	74
12. Avslutning	83
Romanens historia	85

Copyright © Christian Aurelio Lanciai
Ankargatan 2 A
41461 Göteborg
tel. 031-247887
e-post: lanciai@hem.utfors.se
hemsida: <http://hem.fyristory.com/aurelio>

Recension

av Laila Roth.

Vad har då en fullkomligt otidsenlig historia som denna att tillföra vår tid? Kanske att svaret ligger just i denna fråga. Thor Heyerdahl genomförde på sin tid resor helt utanför tiden, som just genom sin otidsenlighet resulterade i reseskildringar som förblir läsvärda i alla tider. Denna historia har samma karaktär, och även om dess baletthistoria i sig är enastående genom sin dokumentation av konstens och skönhetens innersta väsen och den vända som kan ligga bakom frambringandet av dessa, så är dock mina favoritkapitel de första, som handlar om barnen, med skildringen av en drömvärld som bara kan ses och upplevas av barn och som vuxna i sin tilltagande fantasilöshet och inskränkning måste avfärda som omöjliga absurditeter. Man kan se romanen som saga och som konstdokumentation, men just genom sin tidlösa behandling av en verklighet bortom verkligheten och bakom verkligheten som aldrig kan ses med dödliga ögon, framstår skildringen som intressant för alla tider.

– Laila Roth

Bakom kulisserna

Första delen.

1. Slummen

Det var en sen höstkväll som en hemlighetsfull droska rullade över Kedjebron dragen av fyra svarta hästar. Det var ett privatekipage. I droskan satt det en förklädd aristokrat med en otydlig börda i famnen. Han var välklädd som en boren gentleman med halsduken högt upp över hakan så att för säkerhets skull ingen skulle kunna se vem han var. Låt oss lämna hans identitet ofastställd. Han uppträder endast en gång och det ytterst anonymt, och det är det bara att acceptera. Ingen i Buda hade ändå kunnat känna igen honom. Denne fine förklädde man förde kusken motvilligt över till den gamla stadsdelen och upp för Budas kullar och de trånga gatorna förbi alla de offentliga byggnaderna och fjärran mot en sådan stadsdel som varje sund mänska skulle ge vad som helst för att slippa sätta sin fot i. Ja, på passagerarens befallning körde kusken sin vagn till de allra ruggigaste kvarteren i hela staden.

Gatorna blev sämre. Kullerstenarna blev allt grovare tills de upphörde och helt obelagda trånga smala krokiga eländiga bygator av sand och lera tog vid i stället. Så stannade kusken vid ett litet torg vid vilket det låg en liten kyrka. På den andra sidan vidtog de synnerligen illa beryktade kvarter som gick under benämningen Döda Staden. Kyrkan var en barmhärtighetskyrka som hade uppförts med allmänna medel inkom för att kunna stå den Döda Staden bi med både själavård och fattigvård. Döda Staden var en gammal tartarby, ett kombinerat tatar- och zigenarläger som under sekler hade etablerat sig till något av alla institutioners allra lägsta institution: en kåkstad av enbart utslagna, asociala och kriminella, en underjordisk asyl. Dess byggnader var provisoriska skjul vanligen av trä, men det förekom även ett och annat riktigt tvåvåningshus. Allt var planlöst uppfört som i ett zigenarläger, men ändå fanns det vissa rakare gator och intakta kvarter. Ingen visste hur gammal Döda Staden var, men alla visste att den var en skamfläck för staden och att den snart måste försvinna. Dock visste naturligtvis ingen när och allra minst någon stadsplanerare, ty alternativ till hemvist för Döda Stadens utslagna invånare fanns ännu inte, och i Döda Staden höll sig dess människor åtminstone utan protester.

Mannen med bördan steg försiktigt ut ur vagnen och sade till kusken att vänta på honom tills han kom tillbaka. Och för en rejäl slant lovade kusken motvilligt att vänta trots sitt totala obehag för att vistas på stället. Även hästarna stampade otåligt i marken medan kusken ryste.

Det lilla torget hade en enda gatlykta, och dess sken föll på den lilla börda som den högvälborne gentlemannen maskerad i svart slängkappa bar på armen. Med sitt ljus avslöjade gatlyktans sken för universum att den insvepta bördan var ett litet barn som högst kunde vara ett år gammalt. Det var till och med en liten gosse. Med detta oskyldiga barn på armen lämnade mannen kusken och vagnen och försvann med halsduken över näsan och hatten djupt ner i pannan in bland Döda Stadens tröstlösa kåkar. Gränderna var smala och krokiga som gångarna i en myrstack; blev man nerhuggen här kunde man vara säker på att liket snabbt skulle glömmas och försvinna, och husen var allesammans nergångna och fallfärdiga om de inte redan låg i ruiner som skräphögar, var folk ännu bodde. De flesta av dessa ovärdiga människoboningar var obebodda, men de som ändå valt att leva och existera i dem var allesammans fyllon, prostituerade, luffare, dagdrivare på dekis, hela landets fattigaste olycksbarn, brottslingar och andra kriminella, flyktingar från rättvisan eller orättvisan, folk som inte existerade i statistiken, folk utan identitet och utan minne som glömts av världen och annat bedrövligt och beklagansvärt löst och osaligt folk

med kryckor eller utan. Men Döda Staden var ändå en fristad för alla sådana som aldrig kunde få en fristad någon annanstans. Egentligen behövde varje stor stad en sådan fristad.

I hela denna eländiga stadsdel fanns det endast en gatlykta. Den närmaste inåt staden var den vid torget, men längre bort fanns det ingen gatlykta mer. Döda Stadens enda gatlykta var som ett fyrtorn vid världens ände. Den symboliserade i sig det lilla hopp och ljus som ändå fanns för Döda Stadens invånare, men bortom den fanns ingenting utom mörker. Där vidtog stadens sophögar var råttorna regerade och vart ingen vågade sig utom en och annan till förtvivlan utsvulten katt som var modig nog att riskera livet.

Mannen med spädbarnet närmade sig denna civilisationens yttersta gatlykta. Tydligt kände han till den sedan tidigare, och att han var välbekant med lagarna i Döda Staden indikerades även av den pistol han bar laddad under kappan. Han trädde in i lyktans sken och stannade inunder den för att utföra ett mycket egendomligt värv mitt i dess bleka och spöklika ljus. Han lade ner gossen på marken. Tyst betraktade han byttet med de tafatt spretande små armarna en liten stund, men så vände han resolut på klacken och gick därifrån utan något ord eller tecken till avsked. Kallt lämnade han barnet, och det var ändå mycket ovanligt att man utlämnade barn mitt i Döda Stadens totala anonymitet och laglöshet. Endast zigenare kunde göra sådant. Men denne man var en hög aristokrat och hade tydligen skäl för sitt handlings sätt, ty oberört och utan tvekan hade han övergivit barnet och gick nu samma väg tillbaka som han hade kommit till kusken och vagnen, som väntade. Hade någon olämplig kvinna fött honom detta barn? Gjorde han någon annan någon fatal tjänst som denne andre omöjligt kunde göra själv? Skulle barnet ha mördats om det fått leva med sina föräldrar? Kunde ett barn vara så ovälkommet att det pringavs åt Döda Stadens mörker bara för att någon ville slippa se det? Ingen tänkbar teori var hållbar. Men barnet hade dock placerats i Döda Stadens enda gatlyktas hoppfulla sken. Det var alltid något. Aristokraten hade lämnat barnet ensamt kvar insvept i varma lindor men helt övergivet och utan något hopp i världen, så när som på denna enda unika gatlyktas ensliga sken som dock var ljus.

Barnet hade vaknat till när det kom i kontakt med den fasta marken, men när allt blev stilla omkring honom blev den lille gossen alltmer levande, som om han började förstå att han nu fick klara sig själv. I detta ögonblick var natten som allra mörkast, men i himlen tindrade tusen och åter tusen små avlägsna ljus vänligt och leende mot det lilla barnet, som turvis betraktade dessa och gatlyktans bleka lampa. Han tycktes föredra stjärnornas mer avlägsna sken, ty dessa glittrade mera av välvilja medan gatlyktans enahanda ljus var ganska stelt och livlöst. Stjärnorna gjorde att natten inte var alldeles hopplöst svart utan snarare mjukt, skönt och vackert mörkblå, den djupaste av alla färger. De gav natten samtidigt liv och djup och rymd och mening. Fåfängt men heroiskt sträckte han upp sina små händer i den varma septembernatten kanske för att försöka ta på dem eller fånga någon mellan fingrarna, men han nådde dem ej och måste uppge försöket. Stjärnorna lät sig icke fångas ännu, men deras ljus tindrade ändå lika välbehagligt leende mot den lille pilten som om de uppskattat hans försök. "Ge inte upp!" tycktes de säga med sin eviga välvilja.

Nu kom det längs gränden en misstänkt oformlig figur. Dess skugga gav intryck av en mycket liten varelse med en ofantlig puckelrygg. Det var en patetisk dam, en gammal krokig gumba, som haltade svårt under sin stora börda av korgar som hon hade flätat själv. Klädseln var eländig och utseendet än eländigare. Man såg genast vad hon hade varit. Tiden hade förhärjat hennes ansikte mycket grundligare än vad den plägar göra hos normala kvinnor. Det betydde att denna krokiga fattiglapp, detta än flytande vrak av ett kvinnligt väsen, så länge hon hade kunnat hade försörjt sig som prostituerad. Nu var glädjens och de goda inkomsternas glada utförsbacke förbi, och kvar fanns bara ruiner och den ständigt allt svårare mödan att överleva.

Men denna gumma flätade korgar som hon sålde, och än så länge orkade hon släpa på dem. Att hon som så utsliten och gammal alltjämt kunde leva på sina korgar tydde på att korgarna var av god kvalitet och att hon flätade dem väl. De måste ha varit mycket hållbara och ett gediget hantverk, ty så svårt som hon skumpande haltade fram utan käpp borde hon för länge sedan ha lagt in om avsked. Men tydligen var korgarnas kvalitet tillräckligt mycket anledning för henne att fortsätta sitt ständigt allt plågsammare liv. Kan man tänka sig något mera patetiskt: en dam som försörjt sig genom professionell prostitution slutar sin karriär med att ge folk korgen, och det alltjämt med förtjänst.

När hon kommit så nära gossebarnet att hon i lyktans sken kunde uppfattas som fullt mänsklig stannade hon upp och lät hon ögonen dröja vid barnet. "Oj oj oj!" sade hon sakta för sig själv. Det tydde på att hon önskade hon kunde ta hand om piltens. Men hur? Med sitt sjuka ben under sitt lass av korgar var hon den minst lämpliga i världen. Skulle hon då avstå från sina värdefulla korgar för att lyfta upp en liten pilt ur gatans smuts som hon ändå omöjligt kunde försörja? En våt pärla av vemod glänste till i hennes utbrända blodsprängda öga, en pärla som var vackrare än någon äkta, ty den ledsagades av en bitter men varm antydning av ett leende. Hon ägde ännu känslor, även om blottandet av dem var makabert, ty den svarta munnen bakom de skrumpna läpparna saknade tänder helt och hållet. Både leendet och det blodsprängda ögat med pärlans tår var hemska men ändå samtidigt innerliga och varma genom sin äkthet. Ännu var vraket efter den prostituerade karriären en kvinna, och det gick inte att ta miste på den saken. Längre dröjde hennes utbrända blick vid barnets oskuldsfulla ljuvhet och underbara daggfärska friskhet. Till slut kompromissade hon. Något kunde hon ändå göra för barnet. En korg plockade hon ner från sin rygg, den bästa och rymligaste, och däri lade hon barnet. Ett så fint och strålande barn skulle i alla fall inte behöva ligga på bar mark mitt i smutsen. Men mer än så kunde hon inte göra. Hon betraktade barnet ännu en stund där det tindrade i sin korg, sin nya fina himmelsäng, men måste sedan skiljas från det ungdomliga sällskapet. Hon böjde sig åter under sin börda av år och bekymmer, ålder och försörjningsmöda, och började mera böjd än någonsin med plågsamma steg att halta vidare mot sitt oblidkeliga ödes utförsbackes snara och äntliga botten.

Gossen glömde henne genast så fort hon försvunnit ur hans unga liv, ty han blev genast mäktigt intresserad och sysselsatt med sin nya stora säng och dess märkliga konstruktion, som han aldrig fick nog av att petandes undersöka in i minsta detalj. Mest intresserade honom den höga välvda båge som gick högt upp i skyn från hans sängs ena kant till den andra och som han inte för sitt liv kunde bli klok på. Allt i korgen som han nådde gav han sitt handtag, men det stora riktiga handtaget var för avlägset för honom.

Efter att för ett barn en ovanligt lång tid ha varit sysselsatt med detta bestyr uppstod det en ny främmande ingrediens i piltens jungfruliga tillvaro. Genom natten började på avstånd höras toner från en sprucken stämma som sjöng. Stämman och tonerna nalkades och kunde snart identifieras såsom ett fullt normalt akustiskt fenomen för detta distrikt: skönsången var lika oren, obegriplig, sludrig och osammanhängande som uppriktigt menad. Det var en sådan sång som drinkare plägar sjunga. Med ojämna mellanrum avbröts den plötsligt och lämnade ett tomrum för ansträngningen för den avsigkomne att resa sig från ett fall i dyn. Snart började även de stapplande stegen, som turvis fick bråttom och ömsom släpade, jämte sporadiska hickningar och andra mindre identifierbara ord och läten göra sig tydligt förnimbara.

Den druckne sjöng på ett obegripligt språk som troligen var ukrainska eller ryska. Gång på gång hördes ett ord tydligt identifierbart på nytt, som var stadsnamnet Kiev. Vår vän med de stapplande stegen försökte producera en smäktande sång om sin hemort Kiev, samtidigt som detta företag oupphörligt

saboterades av att han föll och tvingades arbeta för att komma upp på benen och i värdigt stående skick kunna inleda sången på nytt, som en amatör på en scen som ständigt kommer av sig och börjar om på nytt utan att någonsin ge upp.

Nu uppenbarade han sig vid grändens ända. Han var uppenbarligen ganska berusad, ty han kunde inte hålla balansen utan trevade sig fram längs med kåkväggarna, och vem vet vart han var på väg. Antagligen bodde han, som så många av sina kolleger, någonstans i närheten.

Så arm och besinningslös var stackaren att han till slut gav upp de ständiga försöken att klara sig upp på benen igen. I stället började han krypa på alla fyra under det att han fullständigt struntade i gatans gytjiga och pöliga konsistens med all dess sand och smuts och lera. Och emedan detta fortskaffningssätt åtminstone gav något resultat så fortsatte han med det, då det visade sig vara ett stabilare och säkrare sätt att ta sig fram än att försöka gå på ben, som varken kunde lyda eller bära, och råka ut för ständiga fall som nödvändiggjorde oerhörda överansträngningar för att resa sig på nytt bara för att falla igen över egna bångstyriga krokben.

Han var ovanligt väl klädd för att vara vad han var. Han hade vit skjorta, kavaj, väst och kravatt som inte var alldeles förstörda ännu, om det dock hade spillts allt möjligt på dem. Vin och kaffefläckar prydde kavajen och skjortan, och kravatten hade några sköna äggfläckar att uppvisa. Skrynklorna hade inlett sitt segertåg över byxor och skjorta, men ändå fanns det ännu spår av pressveck kvar, och det var tydligt att han ännu inte hade lyckats gå ner sig fullständigt i det träsk som Döda Staden var. Natten bevittnade här en ännu icke vissnad näckros som blommade i träskets dy.

Hans krypande förde honom rakt i korgens väg, då han bara hade gatlyktans ljus att styra efter, som en skeppare i storm och sjönöd räddas av det enda synliga ljuset från en ensam fyr; och när han stod på alla fyra med näsan över korgen började han undra vad det var för en korg. "Vem har råkat ut för en odräglig friare här?" var hans första logiska tanke, men denna i och för sig klara insikt förbyttes totalt till perplexitet inför hans uppdagande av korgens högst oväntade innehåll. Allt i hans huvud och lemmar kom av sig totalt, och han kunde inte annat än få tvärstopp och bara dumt betrakta barnet en god stund. Det att barnet sov förlänade den lille mannens och stundens stillhet en extra förlängning och förfrysning av detta sanningens ögonblick. Längre stod han där på alla fyra undrande och försjunken i djupa tankar som inte evigheten själv kunde utranssaka. Hur länge vet ingen. Men så torkade han försiktigt av ett finger på kavajen och kände ännu försiktigare med det på barnets kind. Efter dessa första försiktighetsåtgärder vidtog han mera avancerade sådana. Hans fylla tycktes inte längre vara så viktig. Med den allra största försiktighet vågade han lyfta barnet upp ur korgen. Han hade tydligen handskats med barn förut, ty det vaknade inte. Ständigt mer ingående synade han barnet, han vände det ut och in med sina blickar, han avancerade sina försiktiga närmelseåtgärder ytterligare och började smått vagga och vyssja det i sina armar, och för varje ögonblick blev det tydligare att hans fylla och villa inte längre hade någon makt över honom. Berusningen var som bortblåst. Sakta och mjukt började han nynna en vemodig och sentimental vaggsång över den lille medan hans hjärta hela tiden tändes mer och mer av en ljuv glädje. Och barnet sov vidare, och han aktade sig ytterst noga för att överskrida gränserna för vad ljud och rörelse det ömma barnet i sin bräckliga slummer kunde tänkas tåla. Men stämningen var sådan att både den lille rufsige, smutsige men välklädde mannen och det slumrande barnet måste le i sina sällsamt förenade själar.

På sina knän gick han försiktigt med barnet över till närmaste husvägg där han satte sig bekvämt med ryggen mot väggen och fortfor att gnola och nynna, vyssja och vagga och fröjdas med barnet. I sitt hjärta kallade han det redan för sitt. Och när de

första stjärnorna slocknade inför den sakta begynnande ljusningen i öster satt den lille mannen ännu stilla kvar med ryggen mot husväggen och med uppåtvänd kavajkrage och sov stilla och andäktigt liksom barnet i hans varma och trygga famn, som för tillfället lovade allt gott inför framtiden. Mannen frös inte, ty han gav sin värme åt barnet, som därför var tillfreds och inte heller frös.

Men länge kunde vagabonden inte sova på detta sätt, ty han var alltför stimulerad av sitt oväntade möte med den lille. Hans andar hade lyfts, och då behöver man mindre sömn. Han vaknade igen strax före morgonsolen och satt en stund stilla och funderade. Många nya underbara tankar vars ömhet ej belägrat honom på många år sysselsatte honom nu intensivt. Han var så inspirerad av sin nya situation att plötsligt ingenting i världen längre verkade omöjligt för honom. Så reste han sig upp med barnet på armen, sparkade korgen åt sidan bakom lyktstolpen liksom för att säga ett bestämt adjö både till sitt och till barnets ovärdiga liv hittills och började gå bort längs gränden mot det allt mer ljusnande Budapest.

Redan smekte de första solstrålarna Gellertkullens högsta topp, och gradvis bredde sig gryningsljuset ut över den daggsilverglänsande staden, som alltmer begynte baddas av ett gyllene morgondis, under vars smeksamma kristallflor torntinnar glimmade, blomsterkrukors dagg begynte gnistra och blänka, ljudet av förberedelserna för den nya arbetsdagen småningom blev mycket märkbart, och plötsligt alla Budapests klockor begynte klämma i med att annonsera att klockan var sex. Dagen hade nu börjat.

Uppför Gellertberget vandrade en liten man tillsammans med ett litet barn som han bar på armen. Vägen var lång och mödosam, men det tilltagande solljuset förgyllde den. Mannen färdades i ett ädelt syfte, ty han ämnade visa sin stad för sitt barn när staden var som allra vackrast.

Stadens människor vaknade upp. Fönster slogs upp, individer steg ut på balkongerna för att gäspa och njuta av morgonen, och hästar och skramlande vagnar började uppfylla gatorna, hjärtligt ackompanjerade av dugliga arbetslystna karlar muntra tillrop, tal och skrån. Röster hörs värst och starkast på morgonen efter nattens lugna ro. Vid kajerna började en och annan positivspelare fylla morgonen med skrällande glada wienermelodier från Lehároperetter, och allt detta och mycket annat livaktigt uppvaknande försiggick medan mannen med barnet, denna särskilda morgonsymfonis huvudtema, långsamt närmade sig Gellertkullens topp.

Hela staden var nu solbelyst. Morgonen kunde icke bli mera total. Alla vakna människor hade nu definitivt gäspat bort den förbrukade natten. Mannen såg bergets krön sakta komma inom äntligt synhåll, och runt omkring honom på alla håll bredde Budapest ut sig allt vidare i alla riktningar. Den magnifika staden och panoramat blev allt mera storslaget ju högre upp han klev, och slutligen nådde han äntligen krönet. Han gick några steg extra framåt; och berusad av sin stads skönhet, sin natts upplevelser och sitt av försynen tilldelade barns underbara närhet lyfte han upp gossen i sina armar, höjde det lilla barnet över sitt huvud, höll pilten så att han kunde se hela staden långt där nere nedanför sig, som om han ville kommendera barnets själ att flyga ut och ta hela staden och hela världen i besittning, och utbrast hänryckt, ivrig och lycksalig:

”Mitt barn, se Budapest!”

Och staden och världen var svindlande vacker. Barnet såg med förundran det vida panoramat, den gyllene, strålände, skimrande staden långt där nere och hur oändligt dess ordning och mänskliga idyll sträckte sig längs floden och upp längs kullarna och ut längs slätterna. Hans nye far lät honom se allt och sänkte inte åter den lille förrän hans armar blivit ordentligt trötta. Han började nu tala till sitt barn.

”Detta, min ängel, är vår stad Budapest. Se hur hon skiner och lyser i den granna morgonsolen, hur hon sjuder och gnistrar av liv och hur hon strålar av värme och charm! Säg, min son, är hon inte vacker? Hon är vår Donaudrottning, och vi är

hennes barn. Ty trots att du har fått henne till mor och mig till far så är hon även för mig en älskad mor.

Det är vår plikt att älska henne, ty, du förstår, hon älskar oss. Varje dag ger hon sig åt oss. Hon låter oss vandra på hennes gator, njuta av hennes skönhet och spegla oss i hennes vatten, och därför är det vår naturliga plikt att älska henne, för att hon finns och för att hon är som hon är. Ty hur tröstlöst vore det inte att leva utan henne? Hon är världens vackraste stad; jag vet det, ty jag har sett världen, och därför kan åtminstone inte jag leva utan henne. Och, min son, jag lovar att du skall få lära känna henne lika väl som jag om inte bättre. Ty du har hela livet framför dig, medan jag endast har vem vet hur många dagar.

Se på hennes broar, min pojke! Den stora majestätiska ståtliga bron med portar som triumfbågar där nere kallas för Kedjebro. Den är vår Donaudrottnings förnämsta diamantsmycke; och tillsammans med Elisabethbron, den otroligt smäckra hängbron där rakt nedanför oss, utsmyckad med krusiduller likt en drottning, som du ser slunga sig så graciöst över Donau, pryder de vår flod mer än vad hela Wien gör. Dessa två broar är världens två vackraste, och de ensamma skulle mycket väl kunna stå som symboler för vår stads oförlikneliga skönhet. Men, min son, de är inte ensamma. De är blott två juveler bland två tusen, om inte två miljoner. Ty varje person och varje hus och människoboning i denna stad är en ovärderlig juvel för sig. Varje människoöde är det något alldeles speciellt och unikt med, ty varje människa är på sitt sätt gudomlig, och det är vars och ens outtömliga skatt. Vi står nu på Gellertberget som sägnen berättar att Budapest upptäcktes ifrån. På Ludvig den Stores tid sågs tre änglar sänka sig ned till detta berg varpå vi nu står och blicka ut över floden och kullarna. De stannade i tre dagar svävande omkring på detta berg och bestämde sig sedan för att göra Buda, som då redan fanns, till jordens ljuvligaste stad. Detta meddelade de en fåraherde som klättrade upp hit och besökte dem. Och allt sedan dess har de beskyddat staden, uppmuntrat dess uppblomstring, övervakat dess utsmyckning och bevakat sina intressen; och ännu idag syns de då och då återkomma till detta Gellertberg och blicka ut över staden, som de har givit åt mänskorna; och de upphör aldrig med att älska Budapest. Och tack vare denna kontakt med det gudomliga, min son, har vårt Budapest blivit vad det har blivit. Och därför älskar jag henne, mer än vad någon man kan älska en kvinna, och nästan lika mycket som mitt gamla Kiev.

Det stora pampiga palatset till vänster om oss där nere är det Kungliga Slottet. Tillsammans med Parlamentet där långt borta, som ännu inte har blivit helt färdigt, så kröner Slottet Budapests strand. Slottet är Budas symbol och praktrepresentant, och Parlamentet kommer att bli Pests. Slottet är dock vackrare och visar hur överlägset Buda är mot det moderna Pest. Du förstår, Buda är uråldrigt och stadens egentliga kärna, medan Pest har vuxit upp på några få hundra år och aldrig lyckats bli mer än ett skal och en ganska simpel och ytlig förstad. Jag brukar sällan vandra i Pest, men idag skall jag dit emedan jag vill döpa dig och emedan endast den stora Stefanskatedralen duger. Ty, min son, du är mitt allt för mig. Jag har ingenting annat."

Han satte sig ner på en bänk och vilade sina mer än medelålders ben medan han fortfarande höll barnet i famnen, som med oupphörligt intresse studerade sin av försynen sände far med skinande klara blå barnsliga ögon. Hur kunde den lille mannen från Kiev känna till så mycket legender om Budapest som ingen ungrare i Budapest kände till? Förmodligen emedan han var en liten man från Kiev. Kanske resonerade barnets ännu stumma men forskande logik just på detta sätt.

"Jag ser att du tittar på mig, min pojke. Är jag så intressant? Mitt yrke är att tiggas, och tigger jag inte så dricker jag. Nej, min pojke, du har ingen orsak till att vara intresserad av mig. Det är jag som har skäl att vara intresserad av dig. Hur kom det sig att jag fann dig? Hade gudarna skickat ner dig från himmelen för att falla i mina

armar, eller lämnades du faktiskt vind för våg av en normal Döda Stadens hora? Jag har svårt för att tro det, för så gör inte ens Döda Stadens horor. Ditt inträde i mitt liv är någonting som jag tyvärr aldrig kan få klarhet i; men sant är att det var det underbaraste som över huvud taget har hänt mig under de senaste tjugo åren. Att ett så ljuvligt barn som du skulle tillfalla en så älskande liten fader som jag är sannerligen ett ytterligt bevis på hur otrolig verkligheten ibland kan visa sig vara. Ingen diktare kan överträffa ödet i konsten att hitta på sagor och äventyr och de mest otroliga tillfällen.

Trots den underbara lycksalighet som har tillfallit mig genom ödet i mötet med dig så är du inte min första son. Och jag hade troligtvis inte så spontant och tveklöst plockat upp dig från gatan om jag inte hade haft erfarenhet av piltar som du. Ty vem utan erfarenhet av familj skulle kunna våga ta ansvar för det sköraste och klenaste av alla levande väsen, nämligen ett litet barn som du?

Jag var den lyckligaste av familjefäder en gång. Jag var gift med den ljuvaste och vackraste av alla kvinnor i Ukraina, och vi levde i Kievs vackraste lilla hus med hela Kievs mest åtråvärda utsikt över Dnjepr, den vackraste av alla floder. Vi odlade även en trädgård som grannarna aldrig upphörde med att beundra. Vi levde det mest sorgfria liv som man kan tänka sig, och vi hörde till de mest ansedda besökarna i synagogan. Allt som allt fick vi sex barn av vilka fyra överlevde, tre pojkar och en flicka. Men då en dag hälsade olyckan på hos oss som en objuden gäst, och den gästen kom för att stanna. Efter bara en månads sjukdom dog min hustru, och därmed gick min lycka förlorad för evigt. Du förstår, min lille pojke, min hustru var allt för mig. Hon hette Maria Marjevna, och hon var både mitt ideal och min skyddsängel. Hon strålade alltid av vänlighet, tröstade alltid den förste som grät och behövde aldrig hjälp, tröst eller bistånd själv. Hon var den mest självständiga människa som jag någonsin har mött; och hade hon egna lidanden och bekymmer så höll hon dem för sig själv. Det är bara män som tycker synd om sig själva; kvinnorna är till för att tycka synd om dem och hjälpa dem att tycka synd om sig själva. Därför är en man alltid förlorad för evigt när han förlorat sin kvinna. Min lilla hustru älskade alla som kände henne, och hon var alltid den första att uppoffra sig själv när något eller någon gick på tok. Hon skonade sig aldrig, och därför blev hon sjuk till sist, och ingen visste hur sjuk hon var förrän det var för sent att rädda henne. Hon behärskade sig själv till döds och invigde ingen i sitt hemliga lidande, inte ens mig, sin egen lille man!" Här grät den lille mannen från Kiev en smula medan barnet fortsatte att storögt betrakta honom. Han torkade sina tårar mellan snyftningarna, snöt sig och fortsatte med gråten i halsen:

"När jag förlorade henne förlorade jag allt. Med henne försvann mitt enda stöd, hela mitt förstånd, vårt välstånd och all den tur och lycka som vi alltid hade haft tillsammans i livet. En månad efter att hon hade lämnat oss brann vårt hus plötsligt ner genom en olyckshändelse. Allt vad vi ägde gick förlorat, och det enda vi sedan hade kvar var trädgården, som min hustru odlat och som nu låg vissen och sörjande i träda. Grannarna tog hand om oss till en början, men de övergav oss snart på grund av dåliga rykten utan grund, som ju människor i allmänhet är dumma nog att oftast anamma, ändra på och även sprida vidare i ännu värre versioner. Min yngste son insjuknade snart och dog, och kort därefter gick vår dotter samma väg. Ingen av oss ville leva längre. Till följd av sorgerna fann man mig en morgon för första gången i mitt liv mer än lämpligt onykter. Att dricka är en konst som jag alltid hade behärskat väl, men efter min lilla kvinnas död kunde jag inte den konsten längre. Alla fördämningar brast, och jag bara sköljdes med av sorgernas syndaflood. Ryktena om mig frodades vidare, och en dag avskedades jag plötsligt från min ämbetsmannapost, som jag ditintills alltid hade skött klanderfritt. Vi var nu en hemlös sorglig rest av en familj, och mina söner lämnade Kiev för att söka lyckan i andra städer, och de uppmanade mig att göra det samma. Jag har aldrig mera sett

dem efter det, men jag upphör aldrig att tänka på dem med kärlek och påminna vår Herre om dem i mina enträgna innerliga böner.

Jag följde deras råd ganska snart, ty jag förföll allt mer och blev alltmer utstött av min omgivning för varje dag. Alkoholism har en underlig förmåga att förstora alla dåliga rykten till orimliga och orättvisa proportioner. Visserligen var jag alkoholist, men bara för att jag var det påstod folk att jag dödat både min hustru och mina barn. Hur kunde de vara så orättvisa? Jag var världens snällaste människa – hur kunde väl någon tro att jag ville mina egna allra käraste något ont? Men de trodde det, bara för att jag drack. Det enda jag var skyldig till var försumlighet. Och vem är inte skyldig till det esomoftast? Jag lämnade mitt Kiev en underbart vacker majdag för snart tio år sedan, och jag visste att det var ett avsked för alltid. Ty när man självmant överger någonting som man älskar kan man vanligen inte stå ut med att en dag återse det.

Jag började mina vandringar i Ryssland och levde som kombinerad tiggare och luffare. Ibland berättade jag sagor för barn, till exempel den där underbara dagen i en by utanför Nisjnij-Novgorod, när hela byn andlöst åhörde min version av sagan om rättfångaren från Hamlet. På andra ställen blev jag bortjagad eller fångslad och piskad. Ryssland är ju så fullt av fromma dårar som bara driver omkring och är i vägen överallt och ställer till med oreda; men mina nätter i butkan och mina erfarenheter av knutpiskan lämnade inga sådana minnen efter sig som man bryr sig om.

Den första stora europeiska stad som jag kom till var Prag. Det var en vacker och fridfull stad och en utomordentlig idyll, men den var inte lika storslagen som Budapest. Budapest upptäckte jag först långt senare när jag kom från Venedig och var på väg tillbaka mot Ryssland. Budapest, den stad som du här ser runt omkring dig, fångslade mig så oerhört redan vid den första anblicken att jag genast insåg att jag ingenstans skulle kunna finna ett vackrare hem. Jag insåg genast att det här var världens enda fullkomliga stad, och därför har jag trofast stannat här sedan dess, kanske för att slippa finna någon ännu skönare. Kanske det finns ännu vackrare städer i världen. Jag har i så fall sluppit se dem och sluppit bedraga mitt Budapest. Jag älskar henne mer och mer för varje år, och mitt livs sista önskan kommer att vara att få begravas under ett träd på detta berg. Ty trädet anser jag vara den fullkomliga symbolen för livet, och detta berg, Budapests klippa, ser jag som symbolen för Budapests egen suveränitet som skönhetsstad. Här började Budapest, här välsignades staden från början, här är den eviga scenöppningen för världens mest storartade storstadspanorama. Och även om Rom är den eviga staden framför alla andra tack vare sin makt, härlighet och historia, så är Budapest på ett annat sätt lika evigt genom sin skönhet, sin poesi, sin dramatik och sin romantiska storslagenhet. Vad är en enda av Roms futtiga små kullar mot denna?

Men ack, vad skall det bli av oss, min älskade pojke? Jag blir väl en avfallshög som alla andra när min tid kommer, men vad skall det bli av dig när mina dagar är förbi? Vad vittnar dessa dina ovanligt klarblå ögon om för slags själ och framtid? Jag brukar kunna läsa i folks ögon vad som väntar dem. Ögon kan vara lika grumliga som kaffekoppssumpar och lika fantastiskt klara som teleskop och kristaller och lika innehållsrika som kaleidoskop. Jag kan se allt vad som finns i dem. Det kommer att gå bra för dig. Du är en mycket ovanlig förmåga. Du kommer att lägga världen för dina fötter, som en prins. Är du född en prins, en ädel furste? Men vad är detta för en eld, min son?"

Den lille mannen blev liksom förskräckt av allt det storslagna som han plötsligt i ett inspirerat ögonblick tyckte sig skåda i gossens framtid. Aldrig hade han anat att det lilla hittebarnet skulle kunna ha sådana sällsamma öden framför sig och bakom sig. Han baxnade och blinkade och blundade, skakade på huvudet och sköt den överväldigande visionen ifrån sig, som om han inte stod ut med den, fastän han samtidigt klart såg hur han själv skulle få vara med om sitt barns öde ända till slutet.

”Jag skulle kunna sitta här och prata med dig hur länge som helst, men solen stiger allt högre, och jag måste börja tänka på att ge dig näring. Ty du kan ju inte leva om jag inte ger dig mat!

Dessutom är den egentliga morgonen redan förbi. Solens strålgans är icke längre gyllene utan bländande, vilket är ett tecken på att varje dygdig man nu borde ägna sig åt att förtjäna sin familjs levebröd. Och eftersom jag i natt plötsligt har fått en familj på halsen är det nog dags för oss att stiga ner för detta berg och börja ägna oss åt familjeangelägenheter.”

Och mannen började sakta gå ner för berget med barnet i sina armar. Pojken sov. Mannen upptäckte det och kysste ömt den lilles panna. Han sade: ”Tro mig, det här var inte sista gången som vi såg en soluppgång över Budapest från Gellertberget.”

Allt detta talade den lille mannen till sitt hittebarn, som han mycket väl visste att inte förstod ett ord av vad han sade. Men hans andes mening gick väl ändå fram på något sätt med försynens hjälp till gossens själ, tänkte han. ”Tids nog fattar han väl vad jag menar, när han själv får växa upp i denna stad, och jag får möjlighet att upprepa läxan för honom tillräckligt många gånger.”

Och i all sin härlighet vilade nu solen i all sin glans över staden, som sannerligen var praktfull där den glödde med sina tegeltak inför solens anlete, levande, vilande och badande i ljuset i storslagen frid. Och mannen kom ner för berget och begav sig in i staden för att visa dess vackra gator, parker och bulevarder för sin pojke och för att tigga ihop ett dagligt bröd åt dem båda.

Sålunda tillbringade de dagen med att tigga och beskåda Budapests inre. Mannen strövade omkring på Pests vackra parkgator, satte sig ibland och vilade i parker eller satt utanför en restaurang och lyssnade till den ljuvliga zigenarmusiken. Hela tiden bar han barnet med sig; och så rörande var åsynen av den lille skamfilade mannen och hans pojke att ingen kunde motstå frestelsen att ge honom någonting varje gång han tiggde. Om någon inte hade pengar att ge och måste lämna tiggaren obelönad för sitt tiggeri, så bad den lille ryssen ödmjukt om ursäkt för att han alls stod och tiggde, som artigheten och anständigheten bjuder tiggare att göra. Emellertid hade han kunnat bli rik på att tigga denna dag, men anspråkslös och hederlig som han var så mottog han ej mer än vad han behövde. Sålunda kunde han största delen av dagen blott avnjuta sin vackra stad och sin nyvunna lycka och sköta om sin gosse. Och han upphörde aldrig att förundra sig över och fråga sitt barn varför det inte skrek, var besvärligt och uppförde sig illa, som ju barn plägar göra. Pilten svarade blott med att le och stråla med sina klarblå ögon.

När eftermiddagens ljus sakta började omvandlas och bli mera skimrande och poetiskt återvände ryssen över Kedjebron till Buda, där han hade sin bostad. Vid den vackra brons mitt stannade han vid räcket och såg ut över Donau och Budapest. Han började berätta för sin son om sina framtidsplaner. Han berättade om det arbete han nu äntligen, tack vare pojken, var motiverad och tvungen till att börja söka, och om den våning nära stranden som de en dag skulle bo i tillsammans. Han såg sin son växa upp och bli stark och till en övermåttan flitig och duktig ung man. Han drömde sig bort från verkligheten en stund och såg sin framtid uppenbara sig som i ett förklarat ljus, och han tänkte på all den glädje som hans pojke en dag skulle skänka honom. Bara mottagandet av detta barn såg han som den självklara öppningen för honom till en paradisk och bekymmerslös framtid. Han slutade sina funderingar med att observera att den enorma lycka som han bara idag hade fått uppleva endast var inledningen till vad som skulle följa.

Och runt omkring honom överallt reste sig stadens torn och spiror, klocktorn och kupoler, slott och katedraler som ett antal askungepalats som en sorts försäkring om att ingenting kunde gå fel med hans föresatser i en sådan miljö. Och nöjd med den dag som han hade tillbringat i Pest lämnade han broräcket och fortsatte mot Budas

strand medan barnet lugnt slumrade i hans armar. Solen var just på väg ner när han klev upp för Budas kullar för att sova genom natten i Döda Staden.

”Jag lovar dig, min son, att detta är sista gången i mitt liv som jag går för att sova i Döda Staden. I morgon lämnar vi den för gott, ty den är inte ett hem för dig och därför ej längre ett hem för mig.”

De pengar som han hade förtjänat under dagen och som han ämnade spara så omsorgsfullt som möjligt skramlade och klingade festligt i hans stora byxficka, och pojken, som nu var vaken, tycktes lyssna till det lustiga ljudet.

Mannen nådde den lilla öppna platsen framför Döda Staden och lämnade den sedan bakom sig. Murkna trähus omslöt honom återigen överallt, och egentligen avskydde han idén att över huvud taget komma tillbaka hit. Men det var ju bara för en natt. I morgon skulle han ta i tu med deras nya hederliga och arbetsamma liv.

Han gick längs med gränderna och började så på avstånd höra ett par fyllbultars skral. Han hoppades slippa möta dem men brydde sig inte om att söka sig omvägar. Han rundade ett grändhorn, och till sin omåttliga fasa fann han sig strax stå ansikte mot ansikte med några av sina äldsta och trognaste dryckesbröder. Han tänkte vända om och försöka lämna scenen, men det var för sent. Hur fulla hans kamrater än var kände de genast igen honom och lade vantarna på honom. De hälsade honom och omfamnade honom ceremoniöst och bullersamt, som de brukade göra, och märkte strax att det i hans fickor var någonting som klingade. Detta framkallade som genom ett trollslag deras allra bästa humör, och deras värtaliga övertalningsförmåga blev med ens oemotståndlig. Deras totala uppmärksamhet riktades energiskt mot begreppet vin, och de började omgående erbjuda sig att eskortera sin ärade vän Nikolaus till krogen. De märkte inte ens att deras vän Nikolaus hade ett barn i famnen. Och som de tillsammans var tre gånger större än Nikolaus så hade inga invändningar från hans sida någon chans inför deras överväldigande utfästelser och löften om deras roligaste kväll någonsin på tre man hand. Följaktligen svalde han dem hellre och nöjde sig med att hoppas att han åtminstone skulle överleva detta riskmoment för hans nya lycka.

Han försökte dock förgäves åtminstone få dem uppmärksamma på att han faktiskt bar på ett barn i famnen. De tog hans utgjutelser naturligtvis som försök till slingringar, och muntert började de oemotståndligt dra honom med sig. De lyckades naturligtvis, ty ryssen med barnet var för snäll och för godtrogen för att någonsin kunna säga nej till någon.

Döda Stadens enda krog låg relativt nära dess enda lyktstolpe. Den ägdes av en fet och kraftig flintskallig och hänsynslös före detta brottare och ökad exbrottsling, som fått för sig att han skulle bli en hederlig krögare och som alltid var mycket noga med betalningen. Han hade som hjälp en ung mörk flicka som han plägade hunsa och kalla sin dotter trots att hon inte var det bittersta lik honom.

Till denna ensliga smutsiga lilla krog sökte sig alla Döda Stadens alkoholister så fort de hade rånat eller på annat sätt fått tag i pengar. Det var den billigaste krogen i stan, så det var där det alltid lönade sig bäst att göra sig av med alla sina pengar. Krogen hette välkomnande nog ”Kafé Kom In”, och den kraftige krögaren hade för vana att länsa alla besökare på deras pengar och sedan kasta ut dem. Han hade många års vana, den brutala proceduren var en väl inövad rutin hos honom, han kunde med andra ord sitt yrke, och inget utkastat fyllo vågade någonsin komma tillbaka bara för att klaga. Han visste hur värdefull han var för sina slaviska klienter, hur beroende den stora fattigaste skaran var av honom, och aktade sig därför noga för att bli dyrare än någon annan.

Till denna lyxkrog av speciell kategori med unika serveringsmetoder anlände nu tre av Döda Stadens många invånare. Två av dem var redan ganska färdiga medan den tredje, en liten man som leddes mellan dem som Charlie Chaplin mellan två monstruösa bylingar, verkade vara förvånansvärt nykter och oskyldig. Han bar

dessutom på något som faktiskt var ett barn. Ett ögonblick höjde värden på de fjunlösa ögonbrynen. Han kände väl igen alla dessa tre notoriska stamgäster, men den fjärde blev han inte klok på. Hellre än att befatta sig med mysteriet koncentrerade han sig dock på sina affärer.

De två glada fula gubbarna och den tredje mindre och mera sorgsne slog sig ner runt ett av de söliga smutsiga borden, och den tredje verkade nästan göra det motvilligt. Desto mera eftertryckligt klämdes han ner i stolen av de båda andra. Dessa entusiastiska kumpaner upptäckte nu plötsligt att deras bjudande broder hade något intressant i sin famn, och de blev ytterst förvånade när de slutligen efter många konfunderingar och filosofiska diskussioner äntligen fattade vad det var. Först var de blott stumma av förvåning, men efter några ögonblick brast de ut i enorma skrattparoxysmer som aldrig ville avta. Krogvärden blev den som avbröt dem med att fråga om de hade pengar.

"Nikolaus har," svarade de. Och Nikolaus, omringad av tre personer som alla var mycket större än han själv, beslöt att bjuda sina vänner på ett glas, men bara ett, medan han själv skulle vara utan. Vännerna ville dock inte finna sig i detta utan övertalade honom till att tömma åtminstone ett enda litet glas med dem; och hur ogärna Nikolaus än ville det fick han finna sig i att göra det, för gammal vänskaps skull, som hans goda vänner uttryckte det. Och Nikolaus kände redan hur isen blev tunnare under honom, hur mörkret blev tätare omkring honom och hur vattnet blev djupare under honom, medan han kände hur simförmågan övergav honom.

De glada kamraterna tog dock väl hand om honom och var ytterst omtänksamma mot honom. De fann efter att det första glaset hade tömts att barnet säkerligen var en börda för honom, varpå den ena reste sig, tog det galant ifrån honom och placerade det på bordet bredvid.

"Där är han inte i vägen för dig, Nikolaj!" sade han. Och ryssen blev serverad ett andra glas. Och det kändes för honom att han skulle bli hotad till livet om han inte visade solidaritet med sina gamla polare och drack upp det också, fastän han helt klart kände igen sina egna symptom: ett glas är nog men kräver det andra, som är för mycket men kräver det tredje, som är för litet och kräver en flaska, som kräver två...

Allt gick så hastigt. Han upptäckte aldrig vad som egentligen hände; plötsligt bara fann han sig ännu en natt i sitt drinkaräse, och tillsammans med sina vänner höll han redan på att avsluta den andra flaskan. Han upptäckte att han sjöng med dem, lallade med dem och skrattade drägländigt med dem åt ingenting roligt alls. Han kunde inte ens längre se sitt barn riktigt tydligt där borta var det låg på det andra bordet. Han tyckte sig dock uppfatta någonstans långt borta och djupt inne i sin skalles diffusaste kvarter att en liten pilt skrek. Han var dock för omtöcknad för att närmare kunna ägna sina tankar åt saken. De hade fått för många andra tankar att syssla med, ett problem hade infunnit sig som han måste lösa först innan han kunde ta sig an så avlägsna problem som det där där långt borta på bordet intill; karusellen måste stoppas först, och han måste göra färdigt det han höll på med, för det kunde ju inte avbrytas innan det hade fått rasa ut...

Krogvärdens dotter hade vaksamt följt med sällskapet upptåg och stigande rus ända från början. Hon höll ideligen ett öga på den lille parveln, som var den mest sällsynta kroggäst hon någonsin hade sett. Hon blev mer och mer medveten om att han var i fara, ty snart skulle fylltrattarna börja valsa omkring och välta bord och stolar och även sätta i gång med det som var värre. Det var nämligen vad de normalt brukade göra.

Situationen tillspetsades när barnet plötsligt började gråta. Alkisarna var nu så fulla att de inte hörde det; och inte ens den lille sympatiske, som barnet uppenbarligen tillhörde, tycktes bekymra sig därom. Flickan kunde snart inte stå ut längre och började febrilt vänta på att hennes fruktade far skulle gå utom synhåll. Detta gjorde han snart, och då gick hon lugnt fram, lyfte upp barnet som genast

tystnade, återvände till sin disk och stoppade ner barnet i en tom brödlåda under bänken. Det började gråta på nytt där inne, men ett par likgiltiga öron kunde inte uppfatta det. När hennes far kom tillbaka märkte han inte ens att barnet var försvunnet.

Ryssen märkte det däremot så småningom. Han reste sig plötsligt från bordet och stirrade med tom blick på den fläck var barnet hade legat. "Mitt barn," sade han uppgivet med glasartade ögon.

De andra drog ner honom igen och fyllde på nytt hans glas. Men han reste sig igen och försökte gå mot bordet där han senast hade sett sitt barn. Han dråsade omkull, och hans vänner försökte hjälpa honom, men även de dråsade omkull.

Dottern insåg ryssens beklagliga situation, men hon kunde inte ge honom hans barn i det tillstånd som han nu var i. Hon såg de tre fyllbultarna kräla omkring på golvet och en av dem lipande, men hon kunde ingenting göra.

Den hemske flintskallige fadern ingrep. Han insåg nu att det var dags för drinkarna att ge sig av, och han började systematiskt köra ut dem. Det gick lätt att kasta ut dem, den ena efter den andra, som slappa säckar potatis. Han klappade dammet av sina händer efteråt och stängde krogdörren. Så sade han till sin dotter: "Nu kan du börja städa."

Men en av fyllbultarna kom tillbaka. Det var den lille, och han gnällde patetiskt någonting om ett barn. Krogvärden slängde ut honom igen och rengjorde sina händer igen. Han ställde sig en stund vid dörren och åsåg hur de tre svinen krälade och kräktes i den smutsiga gränden medan han strök sig över sin alldeles kala hjässa. Den lille tycktes inte på nytt försöka komma tillbaka.

Men han kom tillbaka. Hans ansikte var vått av tårar, och där han stod i dörröppningen på alla fyra bad han krogvärden om barmhärtighet. Krogvärden var emellertid trött på honom nu och blev ordentligt uppretad. En oskyldig hade lika gärna kunnat be sin bödel om barmhärtighet vid giljotinen. Så förolämpad hade han aldrig blivit förut. Hur vågade en plundrad och utkastad kroggäst av denna stadsdel komma tillbaka och försöka klaga? Det var inte acceptabelt! Det hörde inte alls till programmet. Det var ju rentav höjden av oförsämndhet. Utan att tänka tog han sats och gav den stackars försvarslöse ryssen en hård spark i ansiktet, och därefter skyfflade han bort honom med fötterna från krogens omedelbara närhet. Blodet rann ymnigt från den lille fyllhundens ansikte där han låg orörlig vid grändens hörn, och det var tydligt att han icke ännu en gång skulle försöka återvända till krogen. I förvisning därom vände krogvärden honom ryggen och gick in till sin sylta. Den tvådelade dörren stängdes efter honom med en smäll. Det var stängt för natten.

Ryssen var medvetlös, men han levde. Frågan är dock om han någonsin skulle repa sig själsligt. Som omöjlig att besvara var det bara att bordlägga den till en osäker framtid.

Det som återstod av den muskulöse krogvärdens dåliga humör lät han gå ut över dottern, som han skällde ut för att hon inte städade tillräckligt snabbt. Hon skyndade på men avbröts abrupt i sitt arbete av att fadern kommenderade henne i säng. Hon lydde, ty hon hade aldrig vågat annat, och fadern förföljde henne upp för trappan med sin oxpiska. Hon nådde sitt lilla ytterst torftiga rum, stängde omkring sig, lade sig på sin halmbrits och var orolig för barnet. Därför grät hon ej denna gång, som hon alltid hade brukat göra förut; ty plötsligt hade hon fått någonting annat att bekymra sig om än bara sig själv. Och detta andra gåtfulla väsen älskade hon redan.

Fadern var dock inte en sådan typ som utan orsak går och snokar i brödlådor. Han vankade i stället av och an i sin krog, förbannade sin dotter för att hon inte hade städad färdigt efter sig och var alltjämt på mycket dåligt humör när även han slutligen gick till sängs. Han upphörde inte att plågas av minnet av det gråtande ansikte som han hade sparkat och av den tragiska människa som han hade

misshandlat. Men han somnade snart ifrån det och började fylla natten med grova snarkningar. Han hade lätt somnat ifrån värre försyndelser förut.

2. Krogen

Det lilla barnets entré i flickans liv var det sällsammaste som någonsin hade hänt henne. Plötsligt hade hon någonting vackert att älska, någonting att känna ansvar för och någonting att leka med, skratta med och dela sitt liv med, vilket hon aldrig hade haft förut. Samtidigt som det nu för henne blev oerhört mera givande och intressant att leva blev det dock även ohyggligt mera spännande och farligt. Ty hon visste att den man som hon kallade sin far inte skulle kunna tåla en främling i huset, och allra minst om det var en liten pilt.

Hon slet nästan fullkomligt ut sig för barnets skull: på dagarna gjorde hon vad fadern väntade sig av henne, och endast när fadern sov eller gjorde affärer utanför Döda Staden kunde hon sköta om barnet. Men hon gjorde det gärna. Barnet blev med tiden det allt mera klart lysande ljuset i hennes liv, och för detta ljus skulle hon gärna utstå vad som helst och uppoffra sig hur mycket som helst.

Efter några veckor började dock fadern misstänka att flickan hade något olovligt för sig. Han blev intresserad och började tjuvkika på henne. Hon märkte det och blev än försiktigare. Han frigjorde sig så småningom från sina misstankar, och hon kunde åter andas ut.

Men en gång mitt i natten just när hon som bäst höll på med att tvätta pojken hörde hon sin fruktade fader stiga upp ur sin säng i övre våningen. I desperation gömde hon snabbt undan allt och blev nätt och jämnt färdig innan fadern stod vid trappans fot. Han stirrade förbluffad på henne.

"Vad gör du här mitt i natten?"

"Jag städar," svarade hon.

Den brutale grovhuggaren till flintskallig brottarfader hade inte förmått begripa att hans egen flicka faktiskt var uppe och i färd med någonting så här sent. Men medan han gradvis uppfattade detta i hans mening så oförlåtliga faktum blev han allt vredare, då han såg allt vad han hade levat för hotas. Han blev röd och skrek:

"Du arbetar när jag säger åt dig att arbeta!"

"Ja, far."

"Är du inte klok? Varför tror du jag låter dig arbeta här gratis? Tror du jag har tagit hand om dig för ingenting? Du har inte ens börjat arbeta ännu! När du blir lite äldre skall du arbeta så du känner att du lever! Då blir det ingen städning för dig längre, utan då får vi båda leva flott genom dina tacksamma kunder. Men till dess måste du sköta dig!"

"Ja, far."

"Och nu går du i säng!"

"Ja, far."

"I morgon piskar jag dig för detta!"

"Ja, far."

Och han körde henne i säng. Men från denna natt fick han inte frid i sitt sinne, och han började betrakta sin unga vackra "dotter" med misstänksamhet. Hon var ju sexton år nu. Kunde det vara möjligt att någon redan börjat försöka sätta henne på kroken, att någon annan än han börjat inse hennes möjligheter? Nej, han kunde inte fatta det. Han kunde varken tro det eller bli fri från misstanken.

Hennes liv i krogen blev allt svårare. Det blev allt besvärligare för henne att nattetid pyssla om sin enda ägodel, ta sig ner osedd och mata och tvätta gossen ohörbart och omärkligt. Ingen hade hon heller att kunna dela sin hemlighet med.

Hennes svåra liv frestade allt mera på hennes krafter, och hon insåg snart att hon måste lämna sin far eller överge sitt enda ljus.

Hon mindes att någon full gäst någon gång hade berättat att det utanför Döda Staden låg en kyrka där en god gammal munk bodde som hjälpte alla med allt. Om denna lilla kyrka började hon drömma. Hon började betrakta den som sitt barns och sitt eget stora hopp, och hon önskade att hon en dag kunde ta sig dit. Men ännu kunde hon inte överge sin förskräcklige fader.

Under tiden blev höstdagarna allt kallare och fadern allt hårdare mot henne. Hon grät ibland när hon lekte med barnet och brukade ibland berätta för den lille om sina sorger. Gossen brukade lyssna men inte förstå medan han lekte med hennes långa vackra svarta hår.

Hon började även lida allt mera av den smärta i bröstet och den hosta som hon hade levt med under hela sitt liv. Hon hade alltid varit utsatt för stress och hårda krav och fått slita ont för att överleva. Den onaturlige faderns tryck hade alltid varit lika omänskligt. Och kyrkan någonstans där utanför lockade henne allt starkare.

En dag var hon plötsligt modig nog att fråga en berusad gäst om det verkligen fanns en kyrka utanför Döda Staden. Gästen blev förvånad men svarade galant:

”Visst finns det det! Och det finns mer än en! Det finns tjugo-trettio stycken!”

Men en annan gäst, som var aningen nyktrare och mera inkännande, hade hört hennes fråga och anade något av hennes trångmål. Han sade försynt: ”Kyrkan där ute vid lilla torget väntar på er. Ni behöver komma bort härifrån innan det är för sent, och där är rätta platsen.”

Deras konversation avbröts med att fadern gav henne en våldsam örfil som fällde henne till golvet. Han körde ut alla gästerna och misshandlade flickan för resten av kvällen. Hon trodde nästan att han skulle döda henne. Han tänkte nästan på någonting värre, men hans avsikt att spara henne för karriären, och bara detta, avhöll honom från det värsta. Att tilltala gäster var vad han alltid mest av allt hade förbjudit henne. Han ansåg sig därför vara fullt berättigad att straffa henne så ordentligt som möjligt, och han gjorde det fullt ut.

Och den kvällen, när fadern hade lämnat henne blödande och kvidande på golvet med många färska blåmärken och gått till sängs, insåg Maria, som hon alltid hade kallats, att hon någon natt måste fly. Hon skulle ju inte kunna överleva annars, så sjuk som hon var, och så lätt som hon blödde.

En dag fylldes universum av dalande snöflingor. Döda Staden blev vit och ren, och Maria njöt av den underbara förändringen. Hon älskade vintern för snöns skull, ty hon ansåg att ingenting kunde göra hus och gränder vackrare. Med ens försvann hela Döda Stadens smuts och elände under ett mjukt lager av snövit renhet. Och hon hoppades att denna skira snöbeklädnad skulle stanna riktigt länge.

Samma dag fick hon ett våldsamt hostanfall. Till och med hennes okänslige far blev oroad av dess långvarighet och började smått leka med tanken på att hämta en sådan där doktor – hon kunde ju inte vara sjuk när hon snart skulle börja fylla sin funktion. Men när hostanfallet äntligen var över slutade den store flintisen att tänka på sådant trams.

Fadern visste dock mera om henne än vad hon visste att han visste. Han var exempelvis nu säker på att flickan hade någon sorts hemlighet, och på ett eller annat sätt skulle han ta reda på vad det var.

Han trodde att hon var farligt kär. Han ansåg att den enda vettiga förklaringen till hennes utmärklade, slitna och besynnerliga tillstånd var att hon antingen var kär, på något annat sätt besatt, eller galen. Och var hon galen ville han minsann inte längre ha henne i sin närhet, för då skulle hon inte ens duga som den billigaste tänkbara vara. Men allt kom nog av någon lömsk och olycklig kärlek, som hon fräckt gömde för honom men som han nog skulle lista ut.

Den natten beslöt han att hålla sig vaken. Han var säker på att det var någon av de vanligaste stamgästerna, och han kunde nog gissa vilken. Nu skulle han verkligen en gång för alla ta reda på hennes hemlighet – det var bara att ta dem på bar gärning, för det var ju uppenbart att de träffades på nätterna när han sov. Det var ju så tydligt att hon vakade hela tiden. Men för honom visade det sig vara svårare att vaka än vad han hade trott. Snart fyllde han huset och natten med snarkningar fastän han satt på en stol.

Hon hade väntat på den signalen. Försiktigt öppnade hon sin dörr, smög sig fram till trappan och höll stadigt i bägge sina händer allt vad hon ägde. Denna natt skulle hon nu fly.

Hon var påklädd och gick med oändligt mjuka och försiktiga steg ned för trappan. Hon visste precis var på varje trappsteg hon skulle kliva för att ingenting skulle knarra, och denna under flera år instuderade konst visade hon nu en fullkomligt oöverträffbar skicklighet i. Hon tog sig in i köket, tog fram pilten ur det gömställe som hon med snille hade konstruerat bakom lårarna och sade med oändligt allvar och ömhet till honom: "Vi ska ut på äventyr. Var bara tyst och snäll, och allt ska gå bra." Den lille verkade inte ha någonting emot ett så väl menat förslag.

Hon virade in honom i alla sjalar som hon hade utom en som hon behöll för sig själv. Och med hamrande hjärta såg hon sig om i den lokal som hade varit hennes hem och fängelse så långt hon kunde minnas och som hon nu skulle lämna. Hon skulle lämna den för en dröms skull, för en dröm om en vänlig kyrka, ett tryggt tak och en faderlig munk som inte skulle bråka med henne; och av någon anledning så såg hon ingen anledning till varför hon inte skulle få drömma om detta. Ty en dröm kan alltid vara sann. Kyrkan och munken kunde faktiskt existera.

Utan kappa, med sjal som enda skydd mot kyla och snö och med ett litet barn väl omsvept och bekvämt vilande i sina armar öppnade hon dörren och tog hon steget ut över tröskeln. Hon stannade till för ett ögonblick, upplevde intensivt detta steg bort från en tillvaro, som var som från en hel olycklig livstid, och stängde så dörren bakom sig. Ingen fader hörde hon längre där inne. Dörren hade äntligen skiljt henne från hans odrägliga slemmiga snarkningar för evigt, och hon var lyckligt omedveten om vilken framtid hon därmed hade uteslutit.

Kylan och snön omsvepte henne i stället. Hon var inte rädd, och hon frös inte, ty barnet värmdes hennes bröst. Endast om benen, fötterna och fingrarna började hon snart frysa, ty hennes lappade kjol var ej lång och hade svåra revor, hennes skor var tunna och hade hål, och hon saknade strumpor och vantar.

Hon började vandra längs med gränden. Långt bakom henne belyste den ensamma gatlyktan hennes väg. Hon mindes den kväll för länge sedan då hon hade sett den man som alltid tände den: han hade varit en lång, blind och vithårig gammal man med en liten vagn och en stake. Just det att han hade varit blind hade gjort att hon alltid hade kommit ihåg honom. Hon hade alltid undrat vem som kunde ha anställt en blind man till att tända det enda ljuset för stadens mörkaste stadsdel. Men även det problemet lämnade hon nu bakom sig när hon vände runt ett hörn och kom bort från den gränd som alltid begränsat hennes liv hittills. Hon visste att det nu inte fanns någon återvändo och började röra sig snabbare.

Gränderna tycktes aldrig ta slut. De var hur krokiga som helst och ledde rakt ingenstans. Men snart började hon finna att de trots allt blev rakare. Och plötsligt såg hon vid den bortre ändan av en gränd en öppning och ett ljus. "Där är det!" tänkte hon genast, och hon ökade farten ytterligare, ty hennes fötter hade börjat svida.

Hon nådde öppningen, det öppna gapet ut ur valfiskens unkna buk. Framför henne bredde nu ut sig en underbar liten öppen plats med tre verkliga gatlyktor vid olika positioner. Hon stannade och andades ut av befrielse. Och där snett framför sig såg hon kyrkan. Den var liten och idyllisk men desto underbarare. Den fallande snön fyllde denna tavla med andakt, renhet och frid, och aldrig förr hade hon känt en

sådan lycka. Hon såg på barnet som sov, och hon log mot det och kysste dess kind i förvisning om att allt nu var förklarat och underbart. Hon hade lyckats med räddningen av sin egen. Men plötsligt kände hon hur ett nytt hostanfall började komma.

Hon insåg att hon till varje pris nu måste skynda sig över torget till kyrkan om hon alls skulle komma dit. Och kämpande mot sitt nya sjukdomsanfall stretade hon för att tillryggalägga denna definitiva slutetapp. Hon vacklade men nådde fram till kyrkporten. Elden brann svidande i hennes bröst. Med sina sista krafter slog hon på kyrkdörren. Hon fick syn på ett klockrep och grep tag i det och drog i det åter och åter. Hennes barn började gråta. Med sina yttersta förtvivlans krafter drog hon i repet ännu en gång och sjönk sedan ner, våldsamt hostande, med ryggen mot porten. I sittande ställning tystnade hon, och barnet, som hon fortfarande höll i samma orubbade ställning mot sitt bröst, började snyfta litet mindre och stillade snart sin gråt alldeles. Snöflingor började dansa ned på dem, men förgäves försökte dessa dölja det röda mörka blod som kommit ut ur hennes lungor och fläckt hennes sjal.

Inne i denna kyrka hade en gammal prästmunk just varit i färd med att ställa in nattvardskärl och ljusstakar i nattvardsskåpet när han stördes av de våldsamma bultningarna och ringningarna på porten. Han skyndade att slutföra sitt arbete, ty han insåg att någon måste vara i nöd, men förbluffades samtidigt av att signalerna så plötsligt upphörde. Instinktivt insåg han att här gällde det livet och skyndade till porten, iförd prästskrud och allt. Och där fann han, sittande medvetslös mot den andra halvan av portdörren, en mycket ung mörkhårig kvinna med verkligen ett barn i famnen. Munken hade erfarenhet. Med stor försiktighet tog han först barnet in i kyrkan och därefter den unga modern. Han insåg att hon behövde hjälp illa kvickt och lyfte henne därför upp på sina starka axlar och förde henne till sakristian. Där lade han henne omedelbart på en bädd och svepte om henne många filter. I ett annat rum, som var hans privata lilla kök, började han elda under en liten kittel som innehöll någon sorts soppa eller buljong. Han arbetade lugnt och tyst men effektivt och metodiskt, som om han ensam hade skött om ett helt sjukhus i hela sitt liv.

Barnet förde han sedan även in i sakristian. Medan kitteln sjöd och modern vilade ut vaggade han och lekte med gossen i sina knän. Han kom snart till den uppfattningen att det verkligen var en oerhört fascinerande och intagande liten parvel, men kunde han verkligen vara den unga flickans eget barn? Det var svårt att tro på den saken, men det såg inte bättre ut. Han ignorerade det prospektet, ty han kunde inte minnas att han hade lekt med ett litet barn på åtminstone tre år. Och barnet skrattade förtjust när han kelade med det.

Han höll noga ett öga på kvinnan hela tiden. Det dröjde innan hon småningom kom till sans, trots att han gjorde jämna försök att väcka henne till liv. Han hann hänga av sig sin skrud mellan arbetet vid kitteln, kvinnan och barnet; och när den unga vackra mörka flickan äntligen kom till sans satt han ömt vid hennes sida. Hon uppfattade honom genast och frågade bestört:

”Är ni munken?”

Han svarade lågmält och milt ett ja, varpå hon med ett lycksaligt leende sjönk tillbaka på kudden och skrattade. Hon skrattade av lycka och befrielse och kanske för första gången i sitt liv. Det var ett ljudlöst skratt som kom direkt från andra sidan av ett passerat krön av hennes unga livs omänskligaste överansträngningar. Men krönet var passerat, och hon kunde skratta, och det var ljuvt att få skratta, hur ont det än gjorde i bröstet.

Munken greps av detta oväntade sinnesuttryck. Av någon anledning förstod han instinktivt precis hur hon kände det, och han smekte hennes hår som en gammal öm far. Han förstod genast hur sjuk hon var men ansåg samtidigt med sin erfarenhet att det ännu fanns hopp. Allt vad hon behövde var vila och ett gott och ömt omhändertagande, och det skulle han gärna ge henne så länge han kunde.

”Nu ska du få något varmt i dig så att du inte får feber utan snart blir frisk,” sade han och reste sig. Han återkom med en ljuvlig djup tallrik doftande varm buljong med grönsaker i, och han hjälpte henne till att förtära varje droppe därav. Hon log när det var färdigt och kunde inte låta bli att tacksamt skina mot sin välgörare. Och snart var hon försänkt i en ljuvlig sömn fylld av underbara leende glada drömmänniskor som lekte på en underbar plats någonstans i södern i ett bländande solsken under grönskande palmer som vajade i vinden inför det mest leende av alla söderhav.

Munken betraktade henne medan hon sov, rättade till hennes filter och lämnade henne inte förrän hon säkert var utom all risk för att få det kallt. Elden under kitteln lät han fortsätta brinna och sprida värme medan han avlägsnade sig med barnet. Han gick in i sin egen lilla kammare, och där ordnade han en sängplats för barnet i en gammal låda som hade använts för liknande ändamål många gånger förut. Innan han själv kröp till sängs satt han länge och betraktade den lille nykomlingen. Han kunde inte få det ur tankarna att barnet som hade kommit till honom faktiskt inte var vilket barn som helst. Det var varken någon vanlig zigenarunge, något vanligt tättarbarn eller något annat vanligt barn. Detta barn hade någonting i ögonen som gjorde det omöjligt att han kunde vara flickans barn. Men var hade en så ung flicka hittat ett sådant barn?

Till slut lade han sig dock ner och funderade ännu en lång stund över kvällens upplevelser innan han somnade med en suck, som uttryckte både hans uppgivenhet inför så tunga och nya plikter och bekymmer och resignationen inför nödvändigheten att axla de nya bördorna.

3. Slumkyrkan

Maria och pojken hade funnit en fristad hos denne gamle munk, och munken beslöt snart att låta dem stanna där så länge de ville, ty så snabbt blev han så fäst vid dem.

Maria repade sig, även om hon inte kunde lämna sängen på många dagar. Den lille, som snart kröp omkring överallt, och som Maria kallade Janel, mådde såsom ett yngel vanligen mår i rent och friskt källvatten. En mer underbar tillvaro kunde han knappast önska sig, även om han kanske kunde tänka sig en varmare.

Den gamle munken skötte med största faderliga omsorg om dem båda och underhöll alltid den lille så ofta han kunde, samtidigt som han oklanderligt skötte sina självpåtagna plikter, sin kyrka, sin ytterst lilla, fattiga och hjälpbehövande församling och alla de uppgifter som hade anförtrotts honom av myndigheterna och biskopen. Han ensam uppbar hela det prästerliga ansvaret för Döda Staden med alla dess hopplösa själar. Det var som hans mission i livet. Ingen annan hade velat ha hans post, och han var den ende som för närvarande orkade med den.

Efter sjutton dagar var Maria äntligen stark nog att börja gå och göra litet nytta, eller åtminstone tyckte hon det själv. Munken fader Jonathan, som Maria snart kallade honom, tyckte inte om att hon steg upp så tidigt och protesterade allvarligt i tysthet. Han lät henne dock hållas, ty trots att hon uppenbarligen ännu var sjuk tycktes hon oändligt njuta av och ofantligt älska det att kunna göra någonting för honom.

Hon betraktade sin välgörare som ett helgon. Hon såg upp till honom som till en övernaturlig och ofattbar företeelse och önskade innerligt att få stanna och hjälpa honom för resten av livet. Hon uttryckte dock aldrig denna hemliga önskan för honom, eller åtminstone inte tills vidare.

Dagarna blev varmare, solen blev allt mer dominerande, och plötsligt en dag upptäckte Maria att våren hade kommit. Den morgonen stod Maria och den gamle

tillsammans vid deras lilla fönster och såg ut över den lilla platsen på människor som alla var smittade av våren. Längre bort längs med gatorna började träden bli allt grönare och staden allt livligare, och snart dök det fram glassförsäljare på kajerna med sina glassmaskiner. Staden blommade, parkerna grönskade, och så några dagar senare var det den första maj.

Därefter kom sommaren, och därefter blev träden långsamt röda och trötta. Efter hösten följde en ny svår vinter och därefter ett nytt år. Och pojken växte och vankade och rultade nu flitigt omkring.

Maria blev starkare med tiden, men hon blev aldrig helt frisk. Hennes hostanfall upphörde aldrig att återkomma, och när Janel var fem år började de plötsligt allvarligt att försämrats. Under en hel månad var hon tvungen att åter ligga orörlig en hel månad till sängs, och gamle fader Jonathan blev allvarligt oroad. Men gradvis återfick hon sin gradvisa hälsa, och en dag kunde hon åter njuta av att få gå till torget och till kajerna. Men efter denna svåra och långvariga attack var hon alltid blek och svagare än vad hon hade varit innan. Till och med Janel började inse hur sjuk hon var. Han hade då redan så ung han var sett flera exempel på slummens och Döda Stadens talrika lungtuberkulospatienter och deras hopplösa undergång och förstod alltför väl naturen av Marias sjukdom.

Denna hade dock den goda saken med sig att hennes ställning hos munken aldrig ifrågasattes. Det var allmänt känt att han hade omhändertagit en föräldralös ung flicka och hennes lilla barn, och det att hon var sjuk legitimerade hans åtagande. Att hon förblev sjuk permanentade tillståndet. Även om han kunde misstänka ett och annat om Marias bakgrund och genom sin djupa mänskliga kännedom kunde ana vad hon hade uppfostrats till så berörde han det aldrig, som om hennes bakgrund i stället i hans ögon gjorde henne desto mer respektabel. Han drog även den naturliga slutsatsen att hennes sjukdom var följden av hennes uppfostran.

Janel brukade följa med henne till torget och på andra promenader, och sällan har två unga människor trivts så bra tillsammans som dessa två gjorde. Trots att hon själv till största delen hade fött upp honom betraktade och behandlade hon honom som en lillebror, och Janel såg upp till Maria som till en gammal lekkamrat. Männskor häpnade över deras alltid så skinande vackra ansikten. Och när Maria var lycklig och ute i Janels sällskap såg man inte hur tård hon var. Hon fick så snabbt rosor på kinderna, och när hon var glad såg man bara hennes glädje och ingenting annat.

Bäst trivdes Janel under vintern när det var snö och när han kunde kasta snöboll och tumla om i den rena vita mjuka fina snön. Maria sade till honom en gång att staden var vackrast på vintern, för då försvann all smuts och skymdes all fulhet, och han höll ivrigt med henne. Även fader Jonathan tyckte att vintern var den mest poetiska årstiden.

Även om Janel med Maria ibland hade sett parker, Margaretaön och Budapests kullar och berg så hade han ännu aldrig varit utanför staden. Han hade ännu aldrig upplevat naturen på riktigt, och han trodde faktiskt att hela världen var en stad. Han brydde sig inte ens om att försöka tänka sig vad det var som kunde ligga utanför den.

Deras gamle fromme välgörare upphörde aldrig med att älska dem mera för varje dag. Han önskade att hans barn kunde stanna i hans vård för alltid, ty en större lycka än att få ta hand om dem hade han aldrig tidigare upplevt. Han upplevde som människa sitt livs största och säkerligen sista underbara blomstringstid, och ingen önskan stod honom varmare om hjärtat än att den hela tiden skulle fortsätta litet till.

Marias hälsa blev emellertid den vår när Janel hade fyllt sju år allt sämre, och munken måste återigen lägga henne till sängs för en längre tid. Och den här gången tycktes det verkligen bli en längre tid. Ty även om hon tycktes bli friskare så blev hon i verkligheten oroväckande nog bara allt svagare.

Hon låg i en månad och blev inte bättre. Hon låg tre månader och var fortfarande mycket svag. Och hon hostade varje dag.

Sommaren blev väldigt dyster både för Janel och den gamle, ty de insåg nu att slutet var nära. Maria sken dock ständigt som en sol av vänlighet och medvetande fortfarande och pratade mycket med dem, och de turades flitigt om med att vakta och vaka vid hennes sida. De lämnade henne ytterst sällan ensam i kyrkan.

Gradvis började hon själv inse att hon aldrig mer skulle stiga upp, men dessa tankar skingrade hon med att fantisera och drömma om yttervärlden. Hon drömde ofta om lindarna vid Pests boulevarder, tårpilarna som med sina lövslöjor speglade sina sorger vid Margaretaöns strand och blommorna som doftade utanför Matthiaskyrkan. Och en dag började hon undra hur det egentligen var ute i naturen.

Hon blev svagare för varje månad och hostade allt mera. Men hon upphörde aldrig med att vara glad och le och ge sin välgörare och lille bror av sin personlighet. Och på hennes inrådan gav de heller aldrig upp hoppet.

Munken började en dag att läsa för henne det vackraste som han ansåg att fanns, nämligen engelska och franska romaner. Han läste hela "David Copperfield" för henne och sedan hela "Samhällets olycksbarn". Även Janel lyssnade andäktigt till dessa ljuvliga levande berättelser om människor som hade det lika svårt som de själva. Bäst tyckte Maria om vissa skildringar i "Oliver Twist" och berättelsen om den blinda Dea i "Den skrattande mannen", ty däri kände hon mest igen sitt eget öde och dess stämningar.

Ju mindre hon orkade tala, desto mer älskade hon att lyssna till Janel och munkens röster. Hon lyssnade till berättelserna men orkade i oktober inte längre följa med i dem. I stället hängav hon sig åt sina drömmier om yttervärlden, om dess ljus och skönhet, om dess grönskande friskhet och dess fria natur; hon drömde allt oftare att hon var ute och flög över skogarna, och ju säkrare det blev att hon inte mera skulle stiga upp, desto mer sjönk hon in i dessa drömmar, som var hennes sista glädje.

Munken var specialist på lungdot och lungsjukdomar och hade lyckats bota flera lungtuberkulosfall, men Maria kunde han inte hjälpa. Sjukdomen hade hunnit för långt med henne redan innan hon kom till honom. Han kunde förlänga hennes liv, men det var allt. Han visste, att om han sände iväg henne till någon kurort som Davos i Schweiz eller Karlsbad skulle hon bara dö där, och hon ville själv inte resa bort någonstans – det var det sista hon ville. När alla hans ansträngningar för att bekrija hennes sjukdom inte gav något resultat började han i sin förtvivlan att tvivla på sin egen kompetens. Därför hämtade han en dag en läkare som verkligen var mycket kunnig, men denne läkare sade när han undersökte henne: "Hon kommer att dö inom en vecka och det är ingenting man kan göra åt saken. Ni har gjort ett underverk som har hållit henne vid liv så här länge. Det skulle ingen vanlig läkare ha kunnat göra." Och därmed gick läkaren.

En vecka senare en av de sista oktobernätterna blev hon medvetlös. Hon förblev medvetlös under hela den följande morgonen, men under kvällen vaknade hon till igen och verkade då vara alldeles märkvärdigt mycket friskare. Hon uttryckte till och med en önskan att få stiga upp och gå, men munken förbjöd det med ett stilla vemod. Det blev dock till en fix idé hos henne. Hon upphörde inte med att önska det och tala om det.

På natten när munken och Janel sov försökte hon på eget initiativ kliva upp ur sängen och gå. Hon såg ut att lyckas, och berusad av framgången tog hon ett par vacklande steg. Hon föll då emellertid handlöst omkull och slog sig blodig i fallet.

Munken vaknade genast, tände ett ljus och skyndade till hennes hjälp. Med stirrande ögon sade hon då med märkvärdigt bärande röst: "Men jag är ju frisk! Jag är frisk!" Munken hjälpte henne i säng, och lille Janel kom till hans hjälp.

Nästa dag var det ohyggligt kallt. Det blåste dessutom våldsamt, och lille Janel som älskade stormar stod länge vid gluggen och tittade på.

Mot tolvtiden på dagen började Maria yra. Hon talade med nästan hög röst ett språk om saker som ingen förstod. Munken gick en stund avsides och grät. Han återkom dock efter några minuter och försökte lugna henne.

Klockan två gick Janel ut och njöt av stormen. Han stod mitt på det lilla torget och bad brinnande böner till försynen om räddning för Maria. Inspirerade av stormens vilda skönhet var hans små böner verkligt passionerade, och därefter sprang han omkring och lekte med de rusande och virvlande gamla uttjänta löven.

Han avbröts i sina upptåg av att munken kallade in honom. Han fick veta att Maria åter sov och låg i djup dvala, vilket klart uttryckt betydde att hon var medvetlös; och hans uppdrag blev att vaka vid hennes sida så länge munken var borta. Han frågade vart hans far munken skulle gå och fick till svar att en församlingsbo skulle få barn samtidigt som hennes man låg på dödsbädden. Janel begrep inte allt detta men lovade göra sin plikt.

Han satt och satt och satt vid hennes sida. Ibland talade han till sin käraste stora syster Maria, sin enda riktiga lekkamrat, men hon svarade aldrig. Hennes oföränderliga dvala var nästan skrämmande och inte helt övertygande. Janel hade hört talas om vampyrer borta i ungerska Transsylvanien som sov och tycktes sova och vara döda, tills de plötsligt steg upp och var mera levande än vanliga människor. Maria liknade en sådan där hon låg livlös och orörlig men ändå med ett kanske farligt inre liv som när som helst kunde bryta lös med konsekvenser som ingen kunde ansvara för. Så levde Janels barnsliga fantasi. Men den kunde inte tillfredsställa honom i längden. Eftersom han var ett ivrigt barn och ingenting annat hade att göra fick han snart tråkigt, men han visste samtidigt att han inte fick svika sin plikt. Han kämpade med sig själv för att inte svika sin käraste syster. Men när kvällen kom och han hade suttit i många timmar och munken ännu inte hade kommit tillbaka föll han ihop vid Marias sida och somnade.

Munken skyndade genom gatorna. Blåsten gjorde sitt bästa för att motarbeta och pina honom, och regnet piskade och gisslade honom. Sällan hade han varit med om ett sådant horribelt oväder. Till slut nådde han dock äntligen fram till den öppna platsen. Klockan var säkert tio. Han hade blivit uppehållen alldeles för länge av olika tragedier: både modern och mannen hade dött medan endast barnet hade överlevt. Han hoppades förtvivlat att ingenting hade hänt med Maria sedan han hade lämnat henne.

Han nådde sin kyrkport, och med förvåning fann han att den inte var ordentligt stängd.

"Har Janel varit tvungen att gå ut?" tänkte han. Han hade emellertid ingen tid till att fundera och gick hastigt in.

Han kom snabbt in i sakristian. Han skyndade till bädden var han hade lämnat Janel med Maria, och till sin fullkomliga fasa fann han att både Janel och Maria var borta. Bädden var tom, någon hade stigit upp ur den och lämnat den, och Janel stod ingenstans att finna. Förvirrad började munken söka och ropa.

Han fann dock Janel relativt snart. Pojken stod vid fönstret, som var vidöppet, och tittade med egendomliga ögon ut. Han bara stod där och tittade ut. Munken högg honom i axeln.

"Janel! Vad gör du här? Var är Maria? Vad har hänt?"

Janel svarade att hon var borta.

"Ja, det ser jag nog, men var och hur?"

Det visste inte Janel. Han hade somnat, och när han hade vaknat hade inte Maria längre funnits i sängen. Hon var försvunnen. Han hade letat men inte funnit henne. Fönstret hade varit öppet när han hade vaknat. Kanske hade hon öppnat det och flugit ut? Kanske hade hon flugit till himlen?

Munken lämnade honom och började söka överallt efter spår av Maria. "En så sjuk person kan inte ha hunnit långt," resonerade han.

Han sökte i sakristian och i kyrkan. Precis överallt sökte han och letade efter hennes gestalt, men hon var som uppslukad av luften. Det var nära att munken började ta Janel teorier i beaktande.

Till slut gick han ut. Han mindes att han hade funnit porten öppen när han hade kommit in, och så började han leka med den otroliga tanken att hon kanske hade tagit sig ut. Hon kanske hade velat njuta av rymden och staden en sista gång. Hon hade kanske velat ha sin sista frihet...

Det var så kallt att regnet nästan var snöblandat. Det plaskade och brände i hans ansikte när han febrilt sökte runt sin slumkyrka i mörkret utan att finna någonting, men han utstod vad som helst bara han fann Maria. Men han fann henne inte.

Han började ge sig ut på det lilla torget och söka kring husen men utan resultat. Plötsligt hörde han då genom vindens och stormens tjut någonting märkligt. Någonting dånade och skallade genom mörkret. Kyrkklockor! Någon ringde för fullt i hans kyrkas klockor! Dramatiskt överröstade de stormen och trotsade de natt, död och fasa. Munken började genast genom den tilltagande snöyran försöka ta sig tillbaka till sin kyrka.

Han nådde den och stängde omsorgsfullt porten efter sig av gammal vana. Hela byggnaden genljöd och vibrerade av klockornas tunga klanger. Han skyndade ut i sakristian och in i rummet som ledde till klocktornet. Han rusade upp för alla trapporna, och vad såg han? Ivrigt slängande i klockrepen, utmanande, konkurrerande med och triumferande över mörksens krafter rusade och skrattade lille Janel av och an. Pojken njöt obeskrivligt av vad han höll på med; hans ansikte lyste av nästan hänryckt förtjusning. Munken gick fram till honom och ryckte honom loss från klockrepen.

"Janel, vad gör du här?"

"Jag utmanar mörkrets makter. Jag leker med stormen. Jag överröstar stormen. Jag bjuder mörkrets makter spetsen. Jag skrämmer bort mörkret och döden."

Men han bars ner i sin faders kraftiga armar till sakristian, sattes att sitta på en stol och beordrades att vänta där och inte göra någonting tills fader Jonathan kom tillbaka. Och lille Janel fann sig i situationen.

Ännu en gång gick den gamle munken ut genom kyrkan för att fortsätta att söka efter den obegripligt försvunna sjuka älskade flickan, den stackars invalidiserade dottern, som plågats ihjäl innan hon fått börja leva. De sista klockklangerna dog sakta bort medan han öppnade dörren. Och strax fann han Maria. Hon låg orörlig vid kyrkporten. Uppenbarligen hade hon försökt ta sig in. Hon hade gett sig ut mitt i natten för att utföra vad ingen kan gissa. Kanske hon bara hade velat virvla omkring litet med alla de vissna löven. Men nu låg hon där orörlig med bara fötter, bara händer och med endast en varm själ över det vita svettfläckade nattlinnet, och hon var drypande våt av regnet, och hennes långa svarta lockar hade lagt sig över det vackra tärda vita ansiktet. Han strök dem åt sidan och började genast ta hand om henne och undersöka henne. Han fann omedelbart att hon var död.

Stilla lyfte han upp henne, kysste henne ömt för den sista och ömmaste gången, och bar henne in i kyrkan. Han brydde sig inte om att stänga porten bakom sig. Stillsamt gick han in med hennes döda kropp i sakristian och lade henne i den torftiga säng med halmmadrass som hade varit hennes genom redan så många långa och svåra år. Så späd och tunn och lätt som en liten sparvfågel hade hon varit under sin sjukdomstid, och så tung var hon nu. Han tyckte att hon alltid hade legat där på sängen i hela hans liv, och han kunde inte fatta att han endast hade känt henne under de senaste sex åren. Det tycktes som om han plötsligt hade förlorat sig själv. Han satte sig ner i en stol och sänkte huvudet ner mot sina händer. Med ens kände han sig väldigt gammal. Janel kom fram och ryckte i hans klädnad, men ryckningarna

upphörde snart, ty även Janel begrep att hans underbara lekkamrat och syster var borta.

Och då gick även Janel bort i ett hörn, sjönk ner i en vrå där han inte syntes, och grät, mer av fruktan för döden, som hade segrat, än över att Maria inte längre fanns kvar hos dem. Ty aldrig förr hade han trott att döden, den absoluta ondskan och mörkret, kunde segra.

Och fadern, den gamle prästmunken, kunde inte trösta honom, ty även han satt ensam i sitt kyrkliga kyffes utomordentliga torftighet, som nu hade förlorat sin enda rikedom, sin enda kvinnlighet, med händerna för sitt ansikte och grät tyst men krampaktigt och förtvivlat. Och Janel kunde bara göra samma sak där han satt i sitt skräpiga hörn på golvet i sina lappade kläder, som Maria lagat om och om igen så länge hon levat, och dölja sina tårar även han. Ty män vill inte visa för varandra när de gråter.

4. Zigenarna

Den gamle munken blev nu mer tillsluten, mer ensam och mera upptagen av sig själv, samtidigt som parveln Janel allt mera började gå sina egna vägar. Maria hade varit länken mellan dem, och nu när hon var borta existerade inte längre det enda som hade varit gemensamt för dem, nämligen kärleken till henne. Hon hade varit centralpunkten i deras tillvaro och huvudpersonen i deras lilla familj; nu när hon var borta tycktes allt ha gått bort med henne. Endast Janel, även om han inte var fullt medveten om det, hade ännu sin framtid kvar att leva för.

Munken svek aldrig sin plikt att uppfostra honom och ge honom livsviktiga kunskaper, även om han inte heller gjorde det helhjärtat. Han fann nämligen snart att det mesta som Janel verkligen ville ha reda på tog han allt oftare reda på själv, och sålunda visste han till följd av sin ovanliga vetgirighet snart mera än vad de flesta normala barn gjorde vid hans ålder.

Munken insåg att Janel var ovanligt begåvad, men han visste inte hur han skulle utveckla denna begåvning och tillfredsställa den. Detta hade till följd att deras kontakt med varandra blev ännu sparsammare.

Janel fick inte heller många vänner. Han drogs en dag till ett mindre gäng gatpojkar men drog sig snart bort igen då dessa vid ett tillfälle hånade en miserabel krympling. Sådana lekar ville han inte vara med om, ty de var inte roliga.

Munken gav akt på denna sällsynta förmåga hos honom att urskilja vad som var rätt och fel och var belåten därmed. Han var förvissad om att hans skyddsling i alla fall inte skulle komma att missbruka sin begåvning.

Han började uppmuntra Janel till att hålla sig ensam. Han försökte bygga upp gossens självständighet och självförtroende, ty han visste att sådana dygder var mycket nyttiga. Och gossen tycktes uppskatta denna sorts uppfostran.

Munken brukade läsa mässan varje kväll klockan sex och därefter arbeta i ytterligare fem timmar innan han gick till sängs. Detta arbete bestod antingen i kyrkobokföring och dylikt småplotter eller i själavård utanför kyrkan och då vanligen någonstans i slummen. Efter ett sådant arbete i nejden var det omöjligt att vänta hem honom vid någon bestämd tid. En sådan kväll var det då följande inträffade.

Janel var nästan nio år och det var en lördagskväll. Han hade självmant gått till sängs så som han brukade när hans förmyndare var borta, och han somnade även med lätthet så som han brukade. Men efter några få timmar vaknade han.

Den gamle hade ännu inte kommit hem. Allt var mörkt och tyst i det stora rummet som de levde i, men utanför hördes det röster och livligt folkliv. Var det detta som hade väckt honom? Kanske, men själv tänkte han att det som hade väckt

honom helt enkelt var han själv. Och därmed bekymrade han sig inte mer om den saken.

Men ljudet, folklivet, glädjen och musiken som hördes någonstans där utifrån intresserade honom. Han tände det ljus som stod på bordet bredvid hans säng, klev därefter ur sängen och smög sig försiktigt fram till fönstret och vågade nästan inte titta ut. Han var blyg inför det underbara som han skulle få se.

Han såg ut. Vad såg han? Han såg nästan ingenting. Den del av torget varifrån alla rösterna, skratten och tonerna kom låg ej inom synhåll från hans vinkel, ty den låg åt sidan, och han var för liten för att kunna luta sig ut genom fönstret. Han hämtade därför raskt en låda, satte den vid fönstret, klev upp på den och lutade sig ut. Och nu såg han nästan allt.

Underbart var det skådespel som mötte honom! Han såg minst sjuttio människor stå församlade i en vid cirkel, och de hurrade alla och klappade i händerna, skrek, sjöng och festade i skenet av facklor och en gatlykta. Uppenbarligen var de alla själar från Döda Staden.

I cirkelns mitt uppträdde zigenare. Dessa var föremålet för mängdens intresse och kärlek och orsaken till dess enorma uppsluppenhet. Två vackra unga zigenarungdomar spelade violin och dansade samtidigt medan det emellan dem uppträdde en magnifikt vacker ung dam som höll alla i spänt intresse. Hon var medelpunkten i denna folkförsamling, denna yra och denna fest. Hon var torgets centrum, härskarinna och stjärna. I sin praktfullhet och skönhet och sin absoluta glädje bara i att få uppträda var hon den som mest av alla fånglade den lille Janel.

Andra zigenare stod utanför cirkeln: några slog på tamburiner, några spelade på andra instrument, och andra var nöjda med att bara se på. Några typiska zigenarvagnar stod också i närheten framför vilka gamla utmärklade kusar mödosamt höll sig uppräta. Zigenarna var lika materiellt fattiga som de var andligt kvalificerade.

Janel blev inte mätt på detta underbara skådespel, denna underbara folkfest och denna sällsamma otroliga församling av individer som blott och enbart gladd sig. Och de gladd sig alla åt att det att några få och i synnerhet en särskild människa uppträdde för dem. De gladd sig åt att få del av en fulländat vacker och skicklig dansös och att få bli tilldelade hela hennes oemotståndligt friska väsen och charm.

Den lille pojken tog inte ett ögonblick ögonen ifrån henne. Han insåg att hon var en gudinna i detta ögonblick. Hon var en stjärna, en person som i detta ögonblick var älskad över allt av alla. Han kunde stå och titta på henne och fascineras av henne hur länge som helst. Han brydde sig inte om att han frös om fötterna.

Olika dramer utspelade sig även utanför skådespelet, som, även om han inte betraktade dem, inte undgick att göra sig märkbara. Två ordentligt fulla och trasiga kolar, till exempel, försökte fåfängt hålla sig på fötterna och stödjande varandra medan de sjöng en outgrundlig sång tillsammans. Borta vid en av vagnarna gjorde en före detta gentleman någonting med en ung zigenerska. En asberusad individ låg utsträckt på marken helt orörlig medan en medelålders fet kvinna förtjust roade sig med att gång på gång hoppa jämfota över honom utan att han vaknade. Och där borta vid lyktstolpen stod två studenter och sjöng påfallande harmoniskt och rent en tysk studentsång i duett.

Höjdpunkten av dessa primitiva men levande festligheter nåddes när den unga zigenarprimadonnan, tydligen extra inspirerad av den generösa stämningen, tog av sig överdelen av sina kläder och fortsatte virvla runt än smidigare och konstfullare utan; och det var som om publiken inte tog detta för någonting märkvärdigt. Tydligen brukade hon göra så när hon var extra inspirerad i sin dans, och ingen tog illa upp. Tvärtom uppskattade alla att hon gick upp i varv, och Janel tyckte bara att det var exotiskt. Han hade alltid undrat varför hans syster Maria aldrig velat visa honom vad hon hade innanför blusen. Nu fattade han plötsligt kvinnans mysterium.

Men munken kom hem. Han fann Janel borta ur sängen, hela rummet iskallt och parveln stående på en låda vid fönstret iförd blott en nattskjorta. Den gamle mannen kunde inte annat än le, ty han hade sett folklivet på torget på vägen in, men han måste dock vara förnuftig. Han lade sin gamla vackra av åldern medfarna ståtligt ådrade hand på gossens axel, och Janel blev nästan skrämmd från vettet av bestörtning, ty han hade inte märkt munkens hemkomst. Han samlade sig dock snart och lydde när den gamle bad honom gå till sängs.

Därefter stängde munken fönsterrutan och beredde åt sig en varm kvällsvard som han väl behövde och som han dessutom så väl hade förtjänat efter alla dagens begravingar och sista smörjelser. Han var ju långt över sjuttio år gammal och därför ganska trött, och hans arbetsbörda innebar ständigt överarbete av det tyngsta tänkbara slag: att bekymra sig om nödställda människor utan att kunna hjälpa dem annat än med tröstande ord.

Efter denna afton var Janel märkbart intresserad av yttervärlden. Han började gå på upptäcksfärder i staden längs kajerna, till centrum och även i Döda Staden. Ett gäng zigenare som märkte hans ständiga återkomst och hur han gärna dröjde i deras närhet accepterade honom som den lille beundrare av dem han var, och de bjöd honom på mat och lät honom se på vad de kunde. Hans barnsliga oskuldsfulla närvaro inspirerade dessa kringvandrande artister och sporrade dem i deras skicklighet. De blev flitigare och mera medvetna om sin konst.

Snart var han närvarande vid alla deras föreställningar. Han gick runt bland folkmängden och samlade in pengar åt dem i en vacker hatt, eller han satt på taket till en av vagnarna och såg och beundrade föreställningen från ovan.

Han blev själv ivrig att få lära sig dansa och spela fiol. Detta hade emellertid ingen av hans beundrade vuxna vänner tid till att lära honom, utom en gammal kvinna som kunde spå. Hon lärde honom vad hon själv en gång för länge sedan hade kunnat när hon hade levt i en bättre värld: de fem grundpositionerna i riktig klassisk balett och de viktigaste övningarna för att få benen mera utåtriktade. Janel gav sig in i dessa besynnerliga benritualer med liv och lust, ty den gamla kvinnan fick det att verka spännande, och hennes lärdomar gjorde ett allvarligt och djupt intryck på honom.

Gatusång- och dansartisterna började få framgångar på sin lott efter att den lille delvis hade blivit upptagen bland dem. Folkskarorna som kom och såg dem blev större, och mängdens applåder och glädje blev mera framträdande. Och Janel stortrivdes med detta nya egentligen besynnerliga element i sitt unga liv.

Munken märkte givetvis att pojken blev mer och mer upptagen av någonting i staden. Han kom senare hem än vad han skulle och var mera borta än vad han fordom hade brukat, men samtidigt var han gladare och uppenbarligen även friskare. Och så länge munken såg denna goda utveckling fortsätta lät han gossen hållas. Det enda krav som munken ställde på honom var att han skulle vara hemma till måltiderna och att han aldrig på en vardag eller söndag fick lägga sig senare än klockan nio. Enda undantaget var lördagar.

Endast en gång bröt pojken mot denna förordning, och den natten fick han sova på en hård matta på golvet. Han bröt därefter aldrig mot den igen.

Egendomligt nog skaffade han sig aldrig några jämnåriga vänner. Även hans gamle förmyndare observerade detta och förde en dag ämnet på tal. Janel svarade undvikande. Det hade helt enkelt slumpat sig så att han ännu inte hade funnit några lämpliga.

Undervisningen var annars det enda egentliga tillfälle under dagen som de verkligen trivdes med varandra vid. Pojken upphörde aldrig med att älska allt det underbara som hans fader lät honom veta och förstå, och även munken stimulerades oerhört av att få ge sin lille skyddsling av sina rika kunskaper. Det var så underbart

att få sitta framför den älsklige pysslingen och höra vad han nu visste om Tyskland, Italien och England, deras kultur och geografi, deras litteratur och historia.

Någon sällsynt kväll kunde det hända att munken fick en kort ledig stund att tillbringa på tu man hand med sin lille skyddsling. Han kunde då ursäkta sig för sitt liv och säga:

"Det är tyvärr inte världens bästa hem jag kunnat bereda dig för din uppväxt, och jag önskar jag kunnat finna ett bättre åt dig. Men här i slummen är man åtminstone aldrig ensam. Det är landets mest utslagna människor, men de är dock människor och sanna som människor, och genom sin utslagenhet har de en ömmare mänsklighet gemensamt än alla som har det bra och lever för sig själva. Mitt liv har nu en gång blivit sådant, att det mest bara handlar om soppkök och dödsbäddar, rännstenar och redlöshet. Men även i rännstenen i sin djupaste förnedring i obotlig alkoholism är människan mänsklig och värd att ta vara på. Och faktum är, min son, att i dessa skitiga rännstenar med mera lort och förfall än vad någon kan stå ut med kan man finna kostligare pärlor och ädelstenar i mänskligt avseende än i något kungligt palats. Sanningen finns i rännstenen bland alla dessa Döda Stadens förbrukade glädjesystrar och utbrända fyllon, medan du aldrig hittar den i de politiska kabinetten bland etablerat folks fina titlar och diplom, som bara är ursäkter för att de ska få göra sig till. Sanningen behöver inga medel då den är naknast medellös."

En kväll då Janel var nio år gammal lämnade han kyrkan som vanligt för att gå till zigenarna. Munken, som så småningom hade vant sig vid att nästan ideligen vara utan sitt enda sällskap, lät honom försvinna och sade inga avskedsord till honom. Pojken hade märkt att hans gamle far hade blivit mycket tyst och tillsluten på sistone och hade börjat oro sig en aning därför. Men denna kväll kom han snart över det.

Han fann sina vänner på Sankt Josefs torg. Han välkomnades hjärtligt av dem och omfamnades av den zigenerska som han älskade: den vackra Marina. Och i och med hans ankomst satte förberedelserna i gång för kvällens föreställning.

Redan satt det människor på trottoarkanten och väntade på föreställningen med buteljer till hands. Denna kategori människor utgjorde den trognaste publiken: de var tacksamma för allt emedan de ingenting ägde.

Gatpojkar lekte runt vagnarna. Även denna kategori människor utgjorde en trogen om dock något mindre uppmärksam publik.

En annan zigenare som Janel älskade, den vackre violinisten Sandor, han med det långa skimrande blåsvarta håret, kom fram till honom och frågade honom var han ville sitta idag.

"På första parkett," sade Janel och strålade. Detta var en lek dem emellan som alltid var lika underbar. Det betydde att Sandor skulle hjälpa upp Janel till det högsta av vagnstaken, som dem emellan då utgjorde första parkett, fastän det då egentligen var första raden.

Föreställningen satte i gång. Fyllbultar jublade, Marina överöstes av slängkyssar när hon dansade, och Sandor och hans bror eggade sina själar och förmågor till ytterligare briljans med något vin. Det såg ut att åter igen bli till en dundrande fin föreställning.

Samtidigt i kyrkan, Janels hem som han för kvällen hade lämnat, förberedde munken sin aftonmässa. Återigen, när han gjorde entré framför altaret, fann den gamle sin lilla kyrka allt annat än proppfull: ungefär två besökare fanns det bland bänkarna. Och dessa satt inte där utan låg där, antagligen för att sova ruset av sig. Detta var vad munken hade blivit van vid under loppet av tjugo år. Hans kyrkas flesta besökare hade alltid varit fyllon som inte kunnat hitta någon annan sängplats, och han hade aldrig kört ut dem.

Medan han läste texterna och bönerna och gick igenom liturgin flög hans tankar ideligen till Janel. Han kunde inte fullt koncentrera sig på sin Kristus och kom

ständigt på sig själv med att inte lägga ned sin själ i sina böner. Han tänkte ständigt på Janel och saknade den lille. Han hade aldrig tänkt med sorg på Janel förut. Det var som om han redan visste att Janel inte mer skulle komma tillbaka till honom.

Han märkte även hur synnerligen trött han var denna kväll. Aldrig tidigare denna vecka hade hans ben och hans ögon känts så tunga, trötta och tröga. Och han fann snart att det helt enkelt var omöjligt att koncentrera sig på den mässa som han läste. Han fortsatte dock att läsa den ändå, ty att avbryta den var otänkbart. Men det var med den svåraste självövertvinnelse som han lyckades prestera den kraftansträngning som plötsligt behövdes för att han inte fullständigt skulle blanda ihop texterna med varandra.

Under förvandlingen föll en av de sovande kyrkobesökarna ner från sin hårda viloplats, den ohyvlade kyrkbänken, med ett omständligt buller. Karlen i fråga, som var en tvättäkta luffare, vaknade till ordentligt mot sin vilja, presterade några irriterade svordomar för sig själv över sitt öde, pratade smörja i några minuter och gick sedan ut. Han hade tydligen blivit störd av gudstjänsten. Även detta hade munken vant sig vid under årens lopp. Det var bara att ignorera ett så oskyldigt intermezzo.

Men hans händer darrade när han höjde kalken. Han förstod inte varför han inte svimmade eller tappade kalken. Det var ju tydligt att han inte var frisk.

Doften från de brinnande ljusen tyngde hans ögon ytterligare och fick honom nästan att ge upp, lägga sig ner och somna bort från allting. Men han kunde inte avbryta sin mässa.

Hur gammal var han egentligen, denne gamle märklige munk? Han visste det inte själv, och ingen annan visste det heller, men säkerligen var han närmare åttio. Det var otroligt att tänka sig att han hade levt som fattig träl åt andra i över sextio år. Kanske det inte fanns någon annan i hela den stora staden som hade ett så idogt och långvarigt, tungt och segslitet men samtidigt ovärderligt socialarbete bakom sig. Och vem i dessa trakter hade ett klarare intellekt och mera kunskaper än han? Vems erfarenheter var rikare och mera respektingivande? Vems ljus var mera klart och jämnt strålande i sin höga andliga outsläckliga vitalitet?

Janel klappade i händerna med ett klingande barnsligt vrål av skratt. Aldrig hade lille Bobo, zigenardvärgen, utfört så skojiga finurligheter!

Munken tog kommunionen och började avsluta mässan. Han gjorde vid ett tillfälle en paus och måste stödja sig mot altaret. Så fortsatte han och kom slutligen till mässans äntliga avslutande. Därefter förberedde han sig för att gå ut.

Var fanns de korgossar som han en gång hade ägt för länge sedan under en tid då denna samma kyrka alltid hade varit fylld till bristningsgränsen? Vad gjorde de nu idag? På den tiden hade han också haft hjälpsystrar av Elisabethorden som skött korgosseruljansgen. Vad hade det blivit av alla dessa barn? Levde de i Döda Stadens gränder, eller hade de blivit baroner? Han tänkte på dem när han gick ut.

När han passerade Josefsaltaret fäste han sig vid Josefs blick. Det var som om bilden på väggen hade försökt säga honom något. Munken stannade och såg intensivt på fader Josef, som om han frågade honom: "Vad vill du mig?" Men Josef teg stilla.

Av en ren nyck beslöt han att be en bön till Josef nu när han ändå hade stannat där. Han knäböjde framför det lilla altaret, lutade sina armbågar mot det och undrade vad han skulle be. "En önskan om välgång för Janel," tänkte han, och han började stilla bedja.

Men hans tankar följde inte orden. De flög bort och lockade honom till andra drömmar. Han såg Stefanskatedralen framför sig, som han en gång som liten pojke hade drömt om att få bo i. Nu slutade hans karriär i stället i en liten slumkyrka vid Döda Staden med den Habsburska dubbelmonarkins förfärligaste slum som arbetsplats intill döden. Och han hörde kyrkklockor ringa, mäktiga kyrkklockor som

lockade honom bort, bort, bort. Josefs blick från tavlan på väggen ovanför altaret träffade honom ännu en gång innan han sjönk ihop på golvet, drog med sig den lilla altarduken med alla ljusen och kapitulerade inför sin egen trötthet. Han orkade inte längre. Men det var ljuvt att få somna in i just dessa drömmar. Det var ljuvt att äntligen inte längre behöva vara annat än bara död. Genast var han långt, långt borta. Hans hjärta, hans hjärna och hans ögon levde inte längre. Ett ljus hade svunnit från de levandes antal efter lång och trogen tjänst.

Men ljusen som hade följt med hans kropp ner från Josefs altare levde. De började sakta äta upp det tyg som de hade stått på varigenom deras krafter tilltog. De började snart äta mer och mer under det att de strävade uppåt, varunder de ständigt blev hungrigare.

Den besökare i kyrkan som inte hade vaknat och gått ut märkte ingenting. Han låg orörlig på sin bänk, och även om han en natt hade sökt sig till den aldrig låsta kyrkan för att sova ruset av sig så var även han numera ett minne blott: han hade sovit ruset av sig så ordentligt att han även hade sovit livet av sig under inflytande av ruset och kölden. Han hade således redan gått bort utan att tala om det för någon.

Och lågorna slickade, höljde och begrov munken medan de samtidigt arbetade sig med obönhörlig kraft vidare framåt och uppåt.

Janel satt på vagnstaket vid folkfesten och njöt av vad som för honom var det bästa som fanns, det underbaraste av alla spektakler och lycksalighetens eget rike. Föreställningen gick vilt till och var underbar: Marina blev allt skickligare och djärvare i sina danser medan violinerna omkring henne blev allt mera glödande och passionerade. Och folkskaran som såg det hela jublade, stampade eller klappade takten, om de inte rentav dansade med. Stämningen var fulländad.

Janel hade en underbar utsikt över det hela varifrån han satt. Dessutom kunde han se nästan hela staden omkring sig, ty den helige Josefs torg var, så att säga, högt uppsatt.

Han kastade en blick åt väster var hans hem låg. Av en ren tillfällighet gjorde han detta, och först fascinerades han av den syn som mötte honom: en eldsvåda härjade där borta. Det dröjde dock innan han insåg att det hus som brann där i fjärran med det lustiga tornet var hans eget hem. När detta stod klart för honom och han kände igen sin egen kyrka såsom offret för de granna lågorna där långt borta kunde han helt enkelt inte fatta det. Han satt en god stund och bara stirrade. Det var ju en omöjlighet. Något sådant kunde ju bara inte hända.

Slutligen hoppade han ner med våldsamt fart från vagnstaket och började rusa i riktning bort mot sitt brinnande hem. Han rusade rätt igenom föreställningen och mängden och åstadkom ovetandes därom stor förvåning. Någon ropade efter honom: "Janel! Vart ska du?" Och efter att han försvunnit kommenterade någon hans hastiga avsked: "Vad tog det åt den lille amatören?"

Han rusade bort från torget, följde gata efter gata och kände knappt sin egen andfåddhet. Det enda han visste var att han måste hem till sin gamle far.

Han nådde slutligen det lilla torget framför den Döda Staden. Kyrkan var helt förlorad åt lågorna. Ingenting som nu fanns där inne kunde mera räddas.

Framför denna ragnarök var en stor folksamling församlad. Mänskorna var stumma, pratsamma, uppsluppna, upphetsade eller likgiltiga. Många spekulerade över orsaken till branden, och några kom fram till att det troligaste var att något fyllo hade suttit och rökt inne i kyrkan. Munken hade ju brukat släppa in vem som helst och aldrig låst för någon. Vem som helst hade alltid kunnat göra vad han ville där inne. I allmänhet hade dock ställets anständighet iakttagits av ren respekt för den gode gamle mannen, och bara de mest oförskämda och fulla hade rökt där inne. Detta tema diskuterades allmänt med motstridiga åsikter. Men alla åskådarna hade ett gemensamt: de njöt av branden, såsom människor brukar, hur väl medvetna de

än är om vilken förstörelse en brand alltid innebär. Ty som ett naturens skådespel är en brand alltid lika vacker och fascinerande som skrämmande och förödande.

Janel förstod inte varför de inte grät. Han tyckte att de alla borde gråta utom han, för det var ju deras kyrka, medan det för honom var ett hem. Han skrämdes av deras likgiltighet, kalla tystnad och brist på smärta. Hela världen gick ju under i detta ögonblick. Hur kunde alla dessa människor då bara stå där som en vanlig dum publik? Insåg de inte att elden var en världssmärta som här förtärde och förintade en helig barnasjäl?

Han började så med uppskärade ögon som alla frapperades av att söka efter sin far bland mängden. Några frågade vem han sökte efter, men han var för upptagen av att söka för att kunna svara. Därför fattade ingen att han var barnet som hade bott hos munken.

Munken fanns ingenstans. Men han måste ju finnas någonstans, tänkte Janel, för inne i kyrkan kunde han ju inte vara. Kanske han var borta på något uppdrag och inte visste någonting? Ack, så underbart det vore i så fall! Just så måste det ju vara! Och han gick genast i önsketänkandets vackra fälla.

Brandkåren kom. Den stod likgiltig och handfallen inför flammorna med sina skrattretande små slangar och pumpar. Det var ingen risk för att elden skulle spridas emedan det praktiskt taget inte var någon vind och emedan kyrkan stod avskild från de närmaste husen. Så de lät den brinna.

Janel gick fram till dem och frågade varför de ingenting gjorde.

”Men du ser väl att hela kyrkan är övertänd? Vi kan inte rädda den längre, och den här brasan kommer att brinna slut av sig själv.”

En av dem lade dock märke till hans uppskärade blick och frågade honom om han hade någon bekant i kyrkan. Han visste inte. Först nu kom han att tänka på att munken faktiskt kunde finnas där, och alltför väl mindes han plötsligt att hans far denna kväll ämnat stanna hemma på grund av sin trötthet.

Han satte sig ner på närmaste trottoarkant och stirrade framför sig. Han såg inte längre den brinnande kyrkan. Gud vet vad han tänkte på.

De som lade märke till honom insåg att han måste ha något personligt med kyrkan att göra och lät honom vara i fred. Den enda som vågade störa honom var en gammal tant som tyckte att han borde få kallt av att sitta stilla i natten som blev så kall, men hon fick inget svar på sina försök att erbjuda honom något av sitt kvinnliga förnuft.

Kyrkklockorna dånade och skrällde en sista skrämmande och våldsam gång när det brinnande tornets bjälkar inte längre kunde hålla i dem och de störtade genom det flammande tornets rester ner till marken.

Efter någon timme hade lågorna reducerats till hälften, och folket började skingras. Brandmännen började ta i tu med att slutligen släcka brasan, och Janel satt fortfarande stilla kvar på trottoarkanten orörlig. Den brandman som också tidigare hade fäst sig vid honom tyckte snart att han borde göra någonting åt saken, för annars skulle ju pojken frysa ihjäl; så han gick fram till den lille och lade sin hand på gossens axel.

”Vakna. Annars somnar du,” hörde Janel en vänlig röst säga till honom. Den kom från en annan värld som var verklig i motsats till den överkliga i vilken hans hem hade kunnat brinna upp. Janel vände sig om och såg den vänliga eldsläckaren.

”Har ni hittat min far?” frågade Janel honom genast.

”Nej, vi har inte sökt efter någon. Men fanns han i kyrkan så ser du där hans gravsten.”

Och mannen visade åt honom det magra ömkliga skelett som en gång hade varit beklätt och föreställt en livslevande liten träkyrka. Släckningsarbetet var nu avslutat trots att det ännu syntes små flammor och rök som pyrde.

Janel var tyst under det att han betraktade skelettet. Mannen sade åt honom att han måste stiga upp och röra på sig. Annars skulle han bli sittande där hela livet. Janel ville inte vara till besvär för någon, så han lydde och reste sig, men mannen ville inte lämna honom i fred. "Är du hemlös? Har du någonstans att ta vägen?" frågade han. Janel ville inte svara. "Varifrån kommer du?" insisterade brandmannen. Och Janel svarade: "Jag kommer från Döda Staden," och gick bort från den odrägligt välmenande mannen, som fortsatte att betrakta honom när gossen närmade sig resterna av sitt hem. Han betraktade röken som bolmade och lekte över den förtärda bråten och den kyrkklocka som ännu var hel och som låg på sned.

Var det möjligt att hans far låg någonstans i denna smutsiga svarta massa av pyrande kol och glöd? Var det möjligt att det benrangel av en kyrka och den dystra anhopning av ful bråte som låg framför honom hade varit hans hem? Han satte sig igen i det nu nästan övergivna torget och begrundade vad han trodde sig se.

Eldsläckarmannen kom på honom med att sitta stilla igen, men den här gången kunde han inte få någon reaktion hos pojken. Det var något hos pojken som stötte honom tillbaka, något avskräckande mysterium, någon dyster hemlighet, som han visste att han aldrig skulle få ur pojken, ty han kände tiggarpojkars mentalitet: de säger aldrig sanningen utan kan bara hitta på lögnen för att slippa säga sanningen. "Stackars pojke," tänkte han. "Antingen överlever han på ingenting, som tiggarpojkar brukar, eller så går han under. I vilket fall är det ingenting jag kan göra åt saken." Och han lämnade den lille åt sitt öde och lämnade platsen med sina vänner. Frugan väntade. Brandkåren skramlade bort.

Janel var ensam kvar. Torget var öde och tomt som det alltid brukade vara, och endast några fyllbultar eller horor stod här och där och hängde eller tiggde och antastade folk som alltid. Han satt stilla på marken framför kyrkruinen och gjorde ingenting. All verklighet var försvunnen för honom. Han satt just och undrade om han och världen fanns till eller ej, och han blev småningom allt säkrare på att hela världen måste ha gått under tillsammans med hans faders hus. Annars var det orättvist, och en sådan orättvisa kunde inte vara möjlig.

Småningom när det så smått började regna reste han sig i alla fall. Han gick fram till den förtärda svarta veden och kände på den. Hans kyrka hade i alla fall en gång funnits, tänkte han, och den här biten hade kanske varit en bjälke i taket.

Regnet tilltog inte, men det var inte behagligt att stå i det för det. Gossen började huttra. Han förstod att han måste finna tak någonstans, och sålunda sprang han bort till andra sidan torget och ställde sig under ett utskjutande hustak. Här var han för tillfället trygg för regnet. Och så annorlunda hans kyrka såg ut härifrån! Han förstod nu definitivt att den värld som han hade vuxit upp i helt enkelt inte fanns längre. Han måste se sig om efter en annan.

Nu först blev han ordentligt trött efter kvällens och nattens upplevelser. Han måste finna sig någonstans att sova men en plats som var varmare än den här. Och han kom att tänka på sina vänner zigenarna.

Regnet hade nu tilltagit, och på väg till Josefstorget blev han ordentligt genomsur. Han frös fruktansvärt.

Ideligen trampade han i misstag i vattenpölar. Men det gjorde ingenting längre, för hans fötter kunde inte bli våtare eller kallare än de redan var.

När han kom till Josefstorget fann han det övergivet. Ingen av hans zigenarvänner fanns kvar. Det var lika övergivet som hans eget torg. Han hade väntat för länge, och regnet hade avbrutit zigenarnas föreställning. Det fanns bara skräp kvar.

Medan han totalt modfälld traskade därifrån började han undra hur det var att dö. Han undrade om han alls kunde göra något annat i den situation som han var i nu. Vad som helst måste ju vara bättre än att behöva gå omkring i mörkret och hacka tänder och frysa ihjäl i den obarmhärtiga vätan.

Hans mållösa steg ledde honom till gator och till kvarter som han aldrig hade sett förut. Det var emellertid honom likgiltigt var han hamnade. Men han måste finna värme någonstans och ett ställe att sova. Desperat knackade han på i närmaste värdshus.

De körde omedelbart bort honom. De ville inte veta av tiggarpojkar. Och Janel fann sig och gick vidare därifrån.

Vart skulle han ta vägen? Han var vilse i en stad och i ett liv som han inte längre kände och som ännu mindre kände honom. Han var prisgiven åt ödet, och vad skulle det göra med honom? Han visste inte ännu, för det tycktes än så länge inte ens kännas vid honom. Det kunde göra precis vad det ville med honom, han var fullkomligt prisgiven och blottad, ödet hade bara att gripa in med vilken nyck som helst, och Janels blottställda liv skulle omedelbart ställas in därefter; men ödet gjorde ingenting, som om det höll andan inför denna fantastiska möjlighet att göra något stort av ingenting.

Han hade inte märkt att det för länge sedan hade slutat regna, men han frös ändå. Och han måste finna någonstans att sova.

5. Barnen

Nästa dag, som var den första riktiga vårdagen, vandrade det längs med de soldränkta kajerna ett par småttingar som såg friska och glada ut. De höll varandra i handen, och de var säkerligen syskon. Brodern var mindre medan systemen såg äldre och även stoltare ut, troligtvis emedan hon hade en lillebror att ta hand om. Hon var dock högst elva år och han minst åtta.

De var klädda i ljusa vårkläder och var antagligen barn av ett förnämt hus. Och de skrattade och lekte smått medan de gick.

De retades ibland med andra barn som de mötte: de hälsade på andra småttingar som de aldrig i sitt liv hade sett förut som om de alltid hade känt dem, och en gammal fattig positivspelare ägnade de mycket tid åt att lillgammalt diskutera vädret med, med den påföljd att positivhalaren inte kunde tänka annat än att det var ett märkvärdigt par barn.

En ung fattig student som satt och fiskade på kajen satte de sig bredvid och frågade om det nappade eller ej. Studenten blev glad, ty emedan han liksom de flesta fattiga studenter var olyckligt kär var han även mycket ensam, och sålunda gladde deras plötsliga sällskap honom mycket. Svaret på deras fråga blev emellertid naturligtvis nej. De stannade dock ändå en stund och pratade småvuxet om vädret även med honom.

Kajen som de vandrade längs var den som låg omedelbart under slottet. Sålunda närmade de sig alltmera Elisabethbron. Droskor, fotgängare och ekipage passerade dem ideligen på deras vandring, och de försökte hälsa på alla så familjärt som möjligt. Var och en påverkas ju av den första vårdagen på sitt sätt, och allra mest barn.

Plötsligt stannade systemen och ryckte sin lillebror i skjortan.

"Se där," sade hon, "där kommer en av baronessorna som vår tant känner."

Och hon började beslutsamt gå i riktning mot ett förnämt äkta par medan brodern oskyldigt och troskyldigt följde med.

Framför dem stannade hon och bugade sig ända ner till marken.

"Jag har den obeskrivligt stora äran att önska mitt herrskap en god dag," sade hon vördsamt, precis som om hon hade bugat sig för kejsarinnan på en slottsbal. Baronerna och baronessorna, som hon sålunda bugade sig för, lämnade henne raskt av ren barmhärtighet, ty de hade svårt för att hålla god min och hålla sig för skratt.

Denna upplevelse blev för dem den roligaste och märkvärdigaste anekdot som de nu hade att berätta för sina vänner för en hel vecka framåt.

Hade Elisabeth, ty så hette systemen, märkt deras reaktion och blivit varse det fantastiskt komiska i hennes uppträdande så hade hon säkerligen blivit på dåligt humör för resten av dagen. Ty hon hälsade på alla på sitt eget sätt och på fullt allvar, även om det bara var en lek. Som det nu var så tolkade hon parets raska avlägsnande som så att hennes ordentliga hälsning hade gjort intryck på dem, och detta bidrog ytterligare till hennes redan så ofantligt goda humör.

Syskonparet blev dock emellertid snart trötta av sin promenad och sina upptåg. De kom fram till Elisabethbron, som Elisabeth naturligtvis höll särskilt mycket av, och stolt sade hon till sin lillebror: "Här är min bro, Georg!" varpå hon lutade sig mot den och smekte den.

De gick upp på den och tittade på den eleganta trafik som jämnt och makligt sköljde över den. Hon pekade på ett särskilt fint ekipage som passerade dem och förkunnade: "Ett sådant ekipage, Georg, ska jag en gång åka omkring i!" Och hon hälsade på det eleganta par som satt i det med först en djup bugning och sedan en hovsam nigning.

De gick över till andra sidan körbanan och tittade ner på kajen. Trafiken var så pass gles, och hästarna vandrade så pass långsamt över bron med stort avstånd mellan varandra denna förtrollande vackra vårdag, att dessa två små barn utan tillsyn helt lugnt kunde gå precis hur de behagade utan att någon ens behövde oroa sig för dem. Men där på andra sidan bron vid räcket stannade Elisabeth inför en syn som genast fyllde henne med känslor som hon inte hade haft förut. Hon tittade ner på kajen och kunde inte ta ögonen ifrån vad hon såg.

"Vad är det, Lisa?" frågade lille Georg och tittade ner i samma riktning som sin syster. Där såg han nere på kajen mitt i det varma solljuset en liten sliten mörkhårig pojkbysing ligga och sova ihopkrupen i en ömkansvärd ställning. Klockan var halv tolv på dagen.

"Ska vi gå och väcka honom?" frågade den lille okunnige Georg med upptända ögon. Elisabeth svarade inte men beslöt sig för att själv ta reda på vem den sovande pojken var. Hon lämnade därför bron och gick ner till kajen. Georg följde med henne i uppspelt stämning.

De stannade framför den sovande pojken. "Vem tror du han är?" frågade lille Georg med spännt intresse och gick fram och petade försiktigt på den sovande.

"Väck honom," sade Elisabeth. Och Georg väckte den främmande fattiga pojken.

Janel vaknade av att någon först petade honom i örat, sedan klämde på hans kinder och sedan började prata med honom och ruska om honom ordentligt. Janel hade svårt för att öppna sina ögon men lyckades sedermera. Dagen med dess hårda vårljus bländade honom, och han kunde inte se på ett par minuter och ansträngde sig till sitt yttersta för att kunna se vem det var som hade väckt honom, just när han inte frös längre i den värmande solen och äntligen sov gott, och varför.

Slutligen såg han till fullo det glada skrattande syskonparet på ömse sidor om honom. Flickan var kanske något större, men pojken var mycket mindre än vad han själv var. Varför skrattade de? Vad var det som var så roligt?

"Varför skrattar ni?" frågade Janel dem besvärat.

De skrattade en stund till och sade sedan:

"Du såg så rolig ut när du blinkade och vaknade så långsamt!" Och de skrattade igen med klingande ljusa rena klocktoner.

Så började Janel utan att själv förstå varför skratta med dem. Han behövde på något sätt skratta bort sin sorg, och dessa båda muntra barn hade på något vis gett honom anledning. Och han reste sig upp, såg intensivt på dem och sade:

"Jag heter Janel. Vad heter ni?"

"Elisabeth."

"Georg."

Och de skrattade igen och inledde sin gemenskap.
 Medan de gick längs med kajen frågade hon och hennes bror nyfiket:
 "Är du en riktig tiggare?"
 "Jag är ingen tiggare alls. Åtminstone inte ännu."
 "Men du har ju inga riktiga kläder."
 "Inte är jag naken heller, men jag behöver inga andra kläder än dem jag har, och inte tigger jag heller."
 "Har du inte lärt dig hur man gör?"
 "Inte ännu."
 Syskonen skrattade. Hon sade:
 "Så konstigt du pratar. Vad menar du med 'inte ännu'?"
 "Jag blev tiggare först igår."
 "Varför det? Jag menar, varför blev du tiggare först igår om du inte var det tidigare?"
 Och han svarade mycket allvarsamt:
 "Mitt hem brann upp igår."
 Elisabeth och Georg förstod allvaret och blev även de genast allvarliga. De förstod att Janel just hade genomgått en svår tragedi, och ingenting är så allvarligt för barn som sorgen.
 Han frågade dem:
 "Och var bor ni?"
 "Vi bor hos vår tant på Gabrielsgatan. Alla känner oss där. Och du får komma och bo hos oss där om du vill. Vår tant kommer inte att säga någonting. Hon märker ingenting."
 "Vad är det för en konstig tant?"
 "Det är vår tant."
 "Jag säger då det. Är huset så stort att ni verkligen tycker att jag kan bo där?"
 "Det är jättestort!"
 "Hur stort då? Det kan inte vara större än det jag hade."
 "Vad hade du för ett hus då? Inte kan det ha varit slottet, för det har inte brunnit upp."
 "Nej, det var en kyrka. En helig kyrka."
 "Bodde du i en helig kyrka?"
 "Ja, den vackraste men fattigaste i staden."
 Georg gjorde stora ögon. "Då måste den ha varit vackrare än slottet."
 "Inget slott kan ha varit vackrare."
 Elisabeth sade tankfullt: "Ingen kyrka kan vara vackrare än en som inte finns mera."
 "Det är det jag menar," sade Janel.
 Och de fortfor att prata, alltmedan de vandrade vidare längs kajerna, dagen blev allt finare och Janel blev allt gladare. Han trivdes redan underbart väl tillsammans med sina två nya kamrater.
 "Janel, du är den trevligaste pojke som jag någonsin har träffat," sade Elisabeth på fullt allvar när de gick in i staden längs en av basargatorna. Janel visste inte vad han skulle svara men nickade på huvudet för att åtminstone på något sätt visa sin överväldigande tacksamhet och uppskattning av sin unga dams vänskap. Han blev samtidigt rörd och röd.
 Hur roligt hade de inte tillsammans, dessa tre små barn denna långa underbara dag! Elisabeth bjöd på stor lunch på en stor restaurang i Pest där deras tant var känd och de fick allt på kredit; och aldrig hade Janel intagit en mera minnesvärd, mäktig och festlig måltid, han, som hittills alltid bara varit van vid de allra eländigaste och fattigaste förhållanden. För första gången i sitt liv åt han sig faktiskt riktigt mätt.

Även Georg var imponerad av vad hans stora syster bjöd på. Och för första gången insåg Janel vad det var att vara rik. Det var att kunna göra precis vad man ville.

"Har du aldrig ätit så här mycket förut?" frågade Elisabeth allvarligt, när hon såg allt vad Janel kunde sätta i sig.

"Nej, jag har alltid varit hungrig."

"Då har du aldrig varit rik."

"Nej. Men ni måste vara väldigt rika."

"Vår tant är det. Men det är orättvist att vi ska vara så rika och att du har varit så fattig. Då måste vi skämma bort dig, så att vi blir jämspelta."

"Men jag får inte ta någonting från er. Det är orätt det också."

"Försök hindra oss från att ge dig allt vad vi har," sade Elisabeth glatt. "Det går inte."

"Vad ni är goda," sade Janel tillbedjande. "Jag trodde nästan jag drömde när jag träffade er."

"Det är kanske det vi gör."

"Jag drömmer alltid," sade Georg.

"Ja, och så pratar han i sömnen också. Han säger alltid de mest befängda saker. Du skulle höra honom ibland när han diskuterar, Janel!" sade Elisabeth och skrattade.

"Det är inte mitt fel att jag har så mycket att prata om när jag drömmer," sade Georg.

Och på eftermiddagen tog Elisabeth med sig de två pojkarna, av vilka en var hennes bror, till nöjesfältet där de åkte karusell tills lille Georg blev sjuk. Hon gav sig inte förrän det gick så långt, för hon ville så nödvändigt fira upptäckten av sin nya vän till maximum. Men när Georg kräktes för öppen ridå insåg hon värdet av att gå hem.

"Kom med in!" sade hon utanför dörren till vad som för Janel redan bländade ögon tycktes vara ett väldigt palats. "Var inte rädd! Var inte blyg!" skrattade hon. Och han lät henne dra honom med sig in tillsammans med den icke längre så uppsluppne lille Georg.

Janel såg inte till deras tant någonstans i det fabulöst stora och rikt utsmyckade hemmet.

"Var är er tant?" frågade han försiktigt. Elisabeth skrattade.

"Hon sitter i sin salong och läser. Det gör hon alltid så här dags. Du kan stoja så mycket du vill, för hon hör oss ändå inte. Hon är döv. Men slå aldrig sönder någonting, för det hör hon."

Och hon fortsatte upp för trappan ledande den raglande Georg framför sig. Där uppe lade hon honom på sin säng och satte sig bredvid och började prata med Janel. "Han blir jämt så där. Men om ett par ögonblick är han frisk igen."

"Kör du inte med honom för hårt?" undrade Janel försiktigt.

"Nej, han är van, men jag kanske kör med dig för hårt. Är du trött?"

"Inte det minsta. Jag kan hålla på hela natten. Det gjorde jag alltid med zigenarna."

"Zigenarna?"

"Ja, jag älskade zigenarna och uppträdde med dem och hjälpte dem med föreställningarna. Det var mitt liv, och jag hade alltid roligt."

"Så du är en zigenarunge som bodde i en kyrka som brann upp?"

"Nej, det var zigenarna som adopterade mig. De tog hand om mig och hjälpte mig. Men det var under en föreställning som kyrkan brann upp. Det var mitt straff. Jag fick inte ha roligt längre."

"Men du har roligt med oss. Får du inte ha det?"

Janel frågade allvarligt: "Kan någon ha roligt här i livet med gott samvete i längden?"

"Inte i längden, men ibland."

Och stilla satt de två barnen och pratade tyst och ivrigt medan Georg fick vila ut och återhämta sig en aning på sin stora systers säng. Den där karusellen hade verkligen varit livsfarlig.

Och mycket riktigt: efter bara några timmar var Georg hur frisk och glad igen som helst. Just när Elisabeth var på väg att visa Janel vad som fanns på tredje våningen och borta på vinden kom Georg rultande efter dem och sade: "Nu mår jag bra igen!" Och de beslöt att uppskjuta vinden till en annan dag för att i stället glatt rusa ner för trapporna och gå ut igen.

Det var inte mörkt ännu. Solen lyste ännu även om den var röd och långt borta. Och staden, gatorna och livet omkring dem var vackrare än någonsin. Allt var så rent och fint och ljust och jungfruligt, som det alltid är om våren när den är ny.

De traskade längs med gatan och skojade och lekte som vanligt. Men snart uppstod det kinkiga problemet: vart skulle de väl gå?

"Vi går vart vi går," sade Elisabeth. Och det avgjorde saken. De gick vart de gick.

De kom långt hemifrån. De gick nästan vilse. Endast Elisabeth visste hela tiden var de var, eller det påstod hon åtminstone. Hon menade sig vara tvärsäker geografisk expert på hela den stora staden. Och snart var det påfallande mörkt.

De var trötta. Vart skulle de nu ta vägen? Även lille Georg tappade humöret. Och var befann de sig? De hade för länge sedan lämnat floden och kajerna bakom sig. Vad de nu såg omkring sig var en underligt mörk och tyst stadsdel.

"Är ni säkra på att vi hittar tillbaka?" frågade Janel. Och det var Elisabeth fullkomligt säker på. Ingen hade bättre lokalsinne än hon.

Gatorna var tomma, och husen, hur fina och oförfallna de än var, tycktes alla vara öde, eller åtminstone otroligt många av dem. Det var en spännande stadsdel, och det verkade nästan som om den sov.

"Vi är i den Sovande Staden!" utbrast Elisabeth. Och Janel och Georg trodde henne, ty ingen av dem visste bättre.

Kanske denna glest befolkade stadsdel verkligen hette den Sovande Staden? Vem vet? Faktum är att den kunde ha gjort skäl för det namnet, för den var allt annat än vaken och livlig.

Den var väldigt fin och elegant. Husen var vita och nästan marmorliknande, och gatorna var breda, raka och rena. Det var tydligt att distriktet var väl bevakat och omskött. Det var en stadsdel med ett stort förflutet som stod vid inledningen till sitt förfall.

Längs med en av dessa tysta säregna gator kom de tre barnen traskande. De tyckte det var spännande. Gatlyktorna lyste bort all fara, och stadsdelen var därför oemotståndlig för små barn såsom tacksamt utforskningsobjekt. De beslöt att närmare se efter vad som fanns i denna stadsdel innan de återvände hem.

"Titta här!" sade Georg. "Det här huset är tomt!"

De andra två kom fram och konstaterade att huset verkligen var tomt. Ett fönster var borta, dörren var olåst, och där inne såg man bara damm.

"Vi går in," sade Elisabeth. Och in gick de.

Det var ett ointressant hus. Ingenstans fanns det möbler, utan det fanns bara damm överallt. Snart var de ute igen.

De upptäckte allt fler tomma hus, gick in i dem och undersökte dem. Somliga var ännu väldigt fina och rena inuti med stucko i taken och utskulpterade trappuppgångar, men de var alla till synes övergivna. Ett hus höll de just på med att gå in i när de upptäckte att just det huset ännu hörde till de sällsynta alltjämt bebodda. Lyckligtvis hann de inte känna på dörren, som ändå hade varit låst.

I ett av dessa tiotal moltysta hus som de gick in i möttes de vid ingången av en lång vacker trappa som ledde uppåt. Denna trappa var beklädd med en röd välkomstmatta. Andaktsfullt trädde barnen försiktigt in och stängde den vackra rikt utsmyckade dörren bakom sig. Och de gick upp för trappan som hade trettio tre trappsteg. Den var ganska dammig men inte så att det störde.

"Vad tror du att de skulle säga i Döda Staden om de visste att en så här fin stad låg öde och tom?" frågade Elisabeth sin nyaste vän.

"De skulle aldrig lämna Döda Staden. De är för fina för det. De är bara hemma i Döda Staden, och det vet de. Men tror du att de skulle få lov att flytta hit om de ville det?"

"Nej. Polisen skulle genast köra bort dem. Det finns väldigt mycket poliser i den här stadsdelen som bevakar den. Jag skulle inte våga ta er med hit annars. Alla husen här är privata och stöldskyddade."

"Men vi får ju gå in i dem."

"Men vi tar ju ingenting."

"Kan du lita på en zigenarunge som jag?" frågade Janel skälmskt.

"Du är ingen zigenarunge," skrattade Elisabeth. "Du är en bortbyting och kanske egentligen en prins."

Janel hade redan hunnit berätta sitt liv för Elisabeth och det enda han visste om sitt ursprung: att hans stora syster Maria hade flytt med honom ut ur Döda Staden till munken i den lilla missionskyrkan av trä när han var för liten för att nu kunna minnas det; och Elisabeth tyckte att det var väldigt spännande att känna en riktig tiggerunge från Döda Staden, som egentligen kunde vara vad som helst.

Men den spännande stämningen i denna nya atmosfär av ett okänt annorlunda hus dämpade deras konversation, och snart var de alldeles tysta. Georg hade hittat svavelstickor och ett vaxljus i ett av de övergivna husen, och med detta vaxljus lyste de sig upp för den långa trappan. Janel var livrädd för eldfaran, men Elisabeth var lugn: Georg hade aldrig antänt någonting.

Trappan förde dem upp till en fin tambur med röda tapeter, röda mattor och vackra speglar, och denna ledde in i en högst märkvärdig stor sal. Det var något särskilt med denna sal. Det fanns en mycket karaktäristisk atmosfär i den som gjorde att barnen fullkomligt tysta och med stora förväntansfulla ögon smög sig in i den.

Överallt i denna sal såg man stolar. En del var vackert uppradade längs med väggarna, andra låg upplagda på ett tjugotal bord som stod i god ordning, och en del låg söndriga eller hela slarvigt omkullvräkta på golvet, som om man hade fått slåss med ställets sista gäster för att få ut dem därifrån. I taket hängde en bred kristallkrona som var klädd i tyll. Vad hade det varit för en underlig lokal?

Elisabeth visste det. Hon var den som först begrep meningen med salens karaktär.

"En restaurang!" ropade hon. "Det är en restaurang!"

Ja, det var just vad det var. Gåtan var löst, och mysteriet var uppkärlat. Det var en gammal övergiven restaurang som en gång hade varit mycket fin. Den var ännu i ett tämligen mycket gott skick, som om den bara hade varit nedlagd i en veckas tid, eller om någon fortfarande regelbundet kom och städade den, som om den när som helst skulle öppnas igen, ty dammet i lokalen var långt ifrån årsgammalt. Där låg mycket damm på sina ställen, men mest bara i hörnen. Dock vittnade de omkullvräkta och trasiga stolarna om att ingen hade varit där sedan de sista gästerna hade körts ut.

Barnen blev nu modigare och började undersöka våningen närmare. De fann restaurangens kök, men detta var i ett fruktansvärt bedrövligt tillstånd. På långt håll därifrån hörde man prasslet och skriken från tusentals råttor som levde och trivdes och festade fortfarande långt efter att de sista gästerna hade gått hem.

Men med själva salongen var barnen mycket nöjda. De stängde alla vägar till köket, och emedan skymningen nu var total tände de restaurangens alla ljus med hjälp av en stor tändsticksask som de hittade, ty Georgs svavelstickor var dåliga och tog snabbt slut. De handskades med elden med stor försiktighet när de tände alla ljusen, och Elisabeth sade nästan strängt: "Men vi måste noga släcka dem allesammans igen innan vi går."

Därpå började de leka. Medan lille Georg gick och rotade i lokalens skrymslen lekte Elisabeth och Janel förnäm gäst respektive hovmästare. Den förnäma gästen tvekade och begrundade länge dagens meny medan hovmästaren med oändligt tålmod gjorde allt för att krusa och hjälpa henne fram längs beslutsamhetens mödosamma väg. Slutligen hade gästen bestämt sig, och hovmästaren bar högtidligt in tjugo praktfulla rätter på en gång, som han sedan dukade upp för henne på hennes lilla bord. Och gästen var förtjust och lät sig allting väl smaka, fast hon åt väldigt litet av varje rätt. Hon ville ju inte bli för tjock. Någon betalning blev det aldrig av, för lille Georg hittade plötsligt ett piano.

Det stod i ett hörn på ett litet podium, som också pryddes av en del notställ utan noter. Georg kunde spela, och pianot lät varken alltför dåligt eller ostämt. Så liten han var kunde han spela riktigt bra, och i glädje lät gossen den ena melodin efter den andra sätta liv i restaurangens tomma väggar, övergivna bord och omkullvräpta stolar. Något av dess gamla glans återvände med musiken.

Och Janel bjöd upp sin gäst till dans, som därmed alldeles glömde bort både att äta färdigt och diskutera notan. De började valsa omkring till Georgs musik, ty en så artig hovmästare, som hellre bjöd upp till dans än propsade med notan, fick man ju bara inte tacka nej till; men stolar satte hinder och krokben för dem överallt. De stötte sig ständigt och höll ofta på att snubbla. Då avbröt de dansen och började med stor energi och mycket oväsen att flytta undan de värsta stolarna. Därefter kunde de äntligen valsa obehindrat.

Lille Georg kom in i en oemotståndlig vals som han tog om och om på nytt. Han inspirerades och blev upplyft av musiken högt upp i himlen, som om han förstod musikens mening, och som musiken uppfyllde sin uppgift. Och Janel och Elisabeth valsade för det vildaste. Elisabeth var yr och Janel var yr, men de föll icke omkull, och ingenting kunde trötta ut dem.

Till slut blev barnen dock så trötta att de måste slå sig ned. Även Georg tappade takten och förlorade kontrollen över den vilda skenande valsen och föll nästan av pianostolen, som en annan Franz Liszt. Och alla tre satte de sig tillsammans och skrattade sig nästan fördärvade. De kiknade, kippade efter andan och höll sig för magen. En lång stund satt de bara vanmäktigt och skrattade.

Så småningom tog deras skrattlust slut, men alltjämt kom det små efterdyningar av småskratt och fnissningar, när de plötsligt väcktes ur sin vackra lyckliga barnadrömsvärld av sällsamma dova ljud ute på gatan. Lille Georg rusade först till fönstret.

Snart var de tre små barnaansiktena som tätt klistrade vid rutan. Det var trummor som de hörde. I jämn takt hördes tunga, allvarliga, djupa trumslag. De föll i takten ungefär ett varannan sekund. Ingenting annat hördes. Där var ingen musik, ingen improvisation, ingen omväxling och intet annat ljud än de jämna monotona trumslagen. Men så småningom började ett ackompanjement höras av många långsamt framåtskridande fötter.

Ljudet kom närmare. Så dök ljudets upphovsmän upp i ändan av gatan och började träda inom synhåll. Det var en säregen församling. Det var enbart män. De var alla svartklädda i fotsida rockar och kaftaner, och de bar höga svarta hattar på sina huvuden. De var moltysta, allvarliga, djupt stämningsfulla och oändligt imponerande. Tyst marscherade de förbi barnens restaurang till ackompanjementet av de dova entoniga trummornas högtidlighet.

Janel visste vad det var och sade det till de andra:

"Det är en judeprocession. De firar någon helig fest idag."

"Är du säker?" frågade Elisabeth. "Jag tror du har fel."

"Jag har sett många sådana processioner. Är det inte en helg så är det en begravning."

"Då är det en begravning."

"Jag älskar begravningar," sade lille Georg. "De är alltid så stämningsfulla och högtidliga. De spelar alltid världens vackraste musik på begravningar."

"Men det här kanske inte är någon begravning. De är kanske bara annars är högtidliga av sig. Det är ju ofta heliga sällskap."

Varje deltagare i processionen bar ett litet tänt ljus utom några som bar större facklor. Lille Georg och Elisabeth rörde sig icke och gav inte ett ljud ifrån sig av pur andakt. De var så väldigt tagna av det mörka märkliga tågets djupa allvar.

Och processionen gick vidare och försvann, men ännu långt efter det att den hade försvunnit hördes de jämna regelbundna ihåliga ekande trumslagen, och de tre barnen satt tagna av föreställningen fortfarande kvar vid fönstret så länge de hördes. Ännu när trummornas slag hade dött bort stod Elisabeth och Georg förtrollade kvar.

Men de återvände till sin restaurang, där ljusen fortfarande spred stämning och där dess väsen bara tycktes vänta på att lille Georg skulle återuppta den förlorade musiken. Georg satte sig faktiskt vid pianot och började spela något mera stillsamt och intimt, hur naivt och okunnigt hans spel ännu än var. Ljusen i restaurangen glimmade och blänkte och gav den stora vackra salongen en gyllene prägel. Stolarna tycktes fortfarande lyssna, observera och leva med i musiken och i allt vad barnen gjorde. De röda tapeterna glödde av trygghet och mänsklig värme, som om de också hade liv, som om de alltjämt vibrerade av minnet av de tusentals förnäma gäster som hade trivts och skrattat och ätit gott i lokalen och återgav denna ljuvhet åt dessa de tre yttersta gästerna.

Emellertid var det nu så sent att det var läggdags. Gatorna låg mörka, intet ljus lyste utom stjärnornas, och barnen hade ingen vidare lust att treva sig hem genom mörkret. De fruktade natten och vågade inte överlämna sig åt henne. Därför beslöt de att stanna kvar och övernatta i den övergivna men ändå trygga restaurangen.

"Men blir inte er tant orolig då?" frågade Janel.

"Aldrig. Hon är van vid att vi kommer bort," sade Elisabeth sakligt. "Hon vet att vi alltid kommer till rätta igen."

Lille Georg gäspade stort så att man såg ända ner i svalget på honom. Elisabeth bäddade åt dem. Hon vek ihop en vacker röd matta till gemensam madrass åt dem alla tre och samlade sedan ihop de största borddukarna till filter, som hon noggrant dammade av innan de fick tas i bruk. Georg somnade så fort han lade sig, och Elisabeth somnade strax bredvid honom. Janel lade sig på flickans andra sida, och hon lade sina armar om dem båda två, men han somnade inte genast. Han kunde inte, för han hade så mycket att tänka på.

Han tänkte på hur lycklig han var som hade funnit de båda barnen. Han tänkte på hur hans sorg hade förbytts till glädje, hur hans hemlöshet hade förbytts till raka motsatsen och hur han i sin totala ensamhet hade funnit det bästa tänkbara sällskap. Han tänkte på allt det sällsamma som hade hänt honom, och så länge han tänkte på det kunde han inte sova, och han kunde inte upphöra med att tänka på det.

Han låg länge och höll sig vaken med att tänka på sin glädje och lycka. Till slut tröttnade han på att bara ligga. Det var ju tråkigt. Så bräddfyllt av energi och så gränslöst pigg som han var till följd av sin glädje måste han nu göra något bättre än bara ligga stilla.

Därför reste han sig. Han gick fram till fönstret. Därefter gick han ett slag av och an i restaurangen. Sedan gjorde han slag i saken och gick ut i tamburen, ned för trappan och ut på gatan.

Det var alldeles tyst i staden. Månen hade kommit fram och spred i sin fullhet ett dämpat ljus som glittrade och blänkte över staden i dess fuktiga gator. Janel gick ut i månskenet styrd och vägled av sitt öde. Man hade nästan kunnat ta honom för en sömngångare.

Han gick gatan fram och njöt av nattens friska frid och stjärnornas klara blåa ljus. Det var något egendomligt med denna natt. Den var förtrollande på något sätt. Den viskade och lockade, den manade och intrigerade hemlighetsfullt på ett outrannsakligt sätt för att i denna ljuva sällhetsstund efter ett långt dygns omtumlande revolutioner i ett barns liv bringa hans ödes mognad till ett definitivt och ofrånkomligt avgörande i en bestämd riktning. Allt detta kände gossen omedvetet. Han andades djupt och gick tills han kom till en backe vid vilken det låg en stor underlig byggnad. Den var alldeles mörk. Han kunde inte se vad det var. Den var rund och väldig som Roms Pantheon. Och denna byggnad liksom kallade pojken till sig, sög honom till sig och ropade på hans själ. Han kände sig manad till att ty sig till dess svarta silhuett och känna på dess väggar av sten.

Baktill på byggnaden fanns det en liten smal trappa. Denna trappa ledde till en liten ingångsdörr, och denna dörr råkade faktiskt vara öppen. Janel gick upp för den lilla trappan, kände på den lilla dörren och öppnade den. Och han gick in i mörkret.

Allt var svart där inne, men där fanns många olika exotiska dofter. Han kände i mörkret en alldeles speciell stämning och atmosfär som drog honom till sig och med sig allt längre och djupare in i mörkret.

Han tyckte att det var alldeles olidligt spännande. Egentligen var han livrädd, han såg ju ingenting, men ändå fortsatte han framåt, dragen av samma märkvärdiga kraft som det inte skulle ha stått i någon människas makt att definiera. Men någonting försiggick inom honom, som kanske kunde ge en ledtråd till mysteriet. Hans hjärta genljöd av musik som ständigt växte och blev starkare. Musiken brusade i hans själ och hotade att bryta alla fördämningar och ta sig uttryck i virvlande dans.

Han följde någon sorts korridor rakt fram. Längst där framme befann sig en diffus och osynlig ljuskälla, vars ytterst svaga ljus dock var tillräckligt för att locka honom vidare. Gradvis blev korridoren rymligare och bredare. Musiken genomströmmade och fyllde hela hans väsen.

Så kom han ut i ett stort rum som bara tycktes ha en vägg. På sidorna gick det ut olika gångar, och längst fram stupade golvet rakt ner i tomma intet.

Så småningom vände sig hans små ögon vid det stora dunklet. Från den ena sidan av det jättestora rummet kom det svaga ljuset vars källa inte syntes. Och han såg att rummet som han befann sig i var stort som en ocean, och denna ocean var full av möbler.

Nedanför det upphöjda golv som han stod på bredde salen ut sig i alla riktningar, och denna fantastiska sal var full av bara stolar. Och alla stolarna var andäktigt och uppmärksamt vända mot honom.

Det var som om de tusen stolarna väntade sig något av honom. De var inte döda utan motsatsen. De tycktes ha sovit och väckts till liv av pojkens entré, och nu bidade de alla i tyst förväntan hans konst. De var uppmärksamma och inspirerande. De var alla djupt röda och glödde av spänd och positiv förväntan.

Under tiden hade musiken i Janels själ oupphörligt vuxit sig starkare. Den bröt nu ut över salongen som en mäktig flod ur hans hjärta, och han kunde inte hålla den tillbaka. Han gav sig åt dess övermakt och lät sig ledas av den ut i en våldsam virvlande dans.

Det var en vals som hade kommit till honom, en grann svängande oemotståndlig glödande brinnande vals, och han dansade till den med vigheten hos en stenbock som hoppade över avgrunder från avsats till avsats. Valsen sjöng och dånade i hans sinne, och han följde med, hoppande, svängande, skuttande, rännande, virvlande och tagande hela den stora scenen i anspråk.

Ja, han stod på en scen och hade framför sig en teatersalong utan publik. Ödet hade fört honom till en riktig teater.

Musiken i honom steg till ett vanvettigt besinningslöst och hänförande crescendo. Han tog långa skutt och stora viga höga språng. Därför märkte han inte att ett hörn av teatern hade upplysts.

Det var från detta hörn teaterns enda ljus kom. Ut från detta hörn kom nu en ensam man med ett ljus i handen. Han hade från sin kammare hört buller från scenen. Han kom nu sakta allt närmare scenen.

Janel märkte honom inte utan dansade hänryckt vidare. Men mannen märkte honom, stannade i gången och betraktade den lille gossen. Så började han komma närmare igen. Först när mannens ljus åter hade stannat och stilla lyst där framme mitt framför Janel upptäckte han det och började sakta av. Han kände sig litet förlägen. Till slut stannade han helt och bara tittade på farbrodern med ljuset med uttrycket hos en som ser sin domedag nalkas. Men mannen sade:

"Sluta inte, pojke, för min skull. Fortsätt bara."

Men Janel kunde inte ta ett steg eller säga ett ord. Blodet i hans ansikte kokade av rodnad.

Då sade mannen:

"Vad var det du egentligen höll på med?"

"Jag försökte dansa," sade pojken.

"Ja, jag såg det, men vad var det egentligen för dans?"

"Det var balett."

Då kunde den äldre magre länge och välvårdade mannen inte riktigt hålla sig för skratt. Men han behärskade sig någorlunda och lyckades inskränka sin munterhet till ett fint återhållet leende, och han sade till gossen:

"Kom ner hit till mig."

Janel hade fått förtroende för mannen och hoppade ner. Han gick blygt fram till mannen, och mannen lade sin hand på gossens axel. Därpå frågade den äldre:

"Vill du lära dig riktig balett?"

"O ja," sade Janel.

Mannen försjönk i funderingar, förde Janel med sig till en fåtölj på parkett som han satte sig i, tittade så sittande Janel djupt in i ögonen och frågade:

"Har du föräldrar?"

"Nej."

"Var bor du?"

"Hos mina lekkamrater Elisabeth och Georg."

"Och var bor de?"

"Hos sin döva tant."

Mannen tänkte efter igen. Och så bad han:

"Berätta för mig din historia."

Och det gjorde Janel så gott han kunde och så långt han kunde minnas. Men aftonens restaurangbesök utelämnade han. När han frimodigt hade sagt allt frågade mannen honom på nytt:

"Vill du verkligen bli balettdansör?"

"Ja."

"Mer än någonting annat i världen?"

"Ja."

"Skulle du vilja offra vad som helst bara för att få bli det? Skulle du kunna gå genom eld för att få bli det? Skulle du kunna dansa för en teater full av publik som var som eld, brinnande och förtärande av åtrå bara för att få se dig dansa?"

Då betänkte sig Janel och vågade inte svara. Detta var för svårt för honom. Då log mannen igen och sade:

”Hör här vad jag kan erbjuda dig. Jag kan ge dig ett eget rum här på teatern, mat och logi alla dagar tills du blir fullvuxen och några timmars balettlektioner sex dagar i veckan här på teatern. Du får bo här och leva här och göra här vad du vill. Hela denna teater, hela denna salong med alla dess fåtöljer och hela scenen med allt vad som finns bakom kulisserna blir ditt, om du blott uppfyller villkoret att flitigt arbeta mot målet att bli en duktig balettdansör.”

Janel förstod inte riktigt vad farbrodern menade. Han insåg inte ens bråkdelen av den gamle snälle mannens generösa förslags hela vidd. Men på något sätt kände han att dörren till ett nytt hem höll på att öppnas för honom, och den stillsamme gamle vite farbrodern med det trygga, inåtvända småleendet framstod som något av en plötslig gudomlighet för honom, nästan som en ny far. Det var något oändligt förtroendegivande över mannens höga växt och smala asketiska byggnad, och han fann sig i allt vad den gamle snälle farbrodern sade och svarade villigt ja till allting. Han lät den gamle mannen, som så vänligt erbjöd sig att ta gossens liv och framtid på sitt ansvar, göra det utan att sätta sig däremot. Som barn finner man ju sig i allt. Man lyder alla utan protester, ty aldrig är man så ödmjuk som då. Aldrig är man mera medveten om sin absoluta nollställdhet inför mänskligheten, världen och universum än när man är barn. Och därför är den alldeles osedvanligt lyckligt begåvad som tydligt kan minnas sin barndom, ty den som vet hur det var att vara barn kan behålla sitt barnasinne genom hela livet; och ingenting kan bättre skydda en mot livets fador än just den själens segerhuva som består i ett oskyldigt barnasannes optimistiska förtröstan.

Slut på första delen.

Andra delen.

6. Arbetet

Sålunda blev Janel bofast på teatern. Han fick ett eget rum att leva i som egentligen var en skådespelarloge. Varje dag gav hans nye far honom pengar till mat som han fick äta på en liten restaurang i närheten. Ibland åt den gamle och barnet där tillsammans, men oftast fick Janel äta där ensam eller med de vänner han valde själv. Över huvud taget fick Janel se väldigt litet av sin välgörare. Den gamle rene vithårige stillsamme gåtfulle mannen levde ett slutet och tillbakadraget liv uppe i sin kammare. Han var i det vardagliga förtegen och otillgänglig. Mycket sällan fick Janel komma upp på hans rum. Det var ett mycket imponerande rum som gjorde Janel stel av förundran och förlamad av total fascination när han första gången fick se det. Rummet var inte stort, men dess rika möblemang och otaliga föremål gjorde det stort. Där var böcker från golv till tak, varje hylla var sprickfärdig av böcker; och alla dessa bokhyllor sprängfyllda av stående, liggande och påtravade böcker täckte fullständigt två av rummets fyra väggar och en del av den tredje. En rymlig säng stod var det inte fanns bokhyllor, och mitt framför den öppna på kvällarna alltid tända spisen bredvid sängen stod en väldig övermåttan bekväm fåtölj för vem som helst att drunkna i. Det fanns ett par andra mera anspråkslösa stolar och så ett kolossalt mastodontskrivbord som även det var belamrat mest med böcker men även med högar av papper, tjocka luntor av handskrivna manuskript, en väldig jordglob,

ett nästan lika väldigt timglas som alltid stod och rann, några mindre byster av Beethoven, Shakespeare och Dante och annat konstnärligt utfört krimskrams. Detta bord var den gamles arbetsbord. Här satt han från tidig morgon till sent på natten och arbetade. Alltid satt han här. Han tog någon paus ibland för att gå ut och gå eller för att äta, men när han inte arbetade med både kropp och själ så arbetade han ändå alltid ännu med själen. Hans sinne och själ arbetade oupphörligt utan att någonsin vila eller koppla av, liksom också alltid hans hjärta slog utan att någonsin vila mellan slagen.

Vad arbetade då den gamle med? Han var översättare. Han översatte romaner och böcker och vilken skönlitteratur som helst från praktiskt taget vilket språk som helst till vilket språk som helst. Han kunde översätta från ungerska, tyska, italienska, franska, engelska, ryska, spanska, latin, grekiska, hebreiska och arabiska till ungerska, tyska, italienska, franska, engelska och nygrekiska. Han var sin tids mest framstående översättare i sin stad, men så tillbakadraget som han levde var ingen av hans landsmän kunniga därom. Endast mycket få förläggare i Dresden, Wien, Milano, London, Paris, Sankt Petersburg och ett par tre andra metropoler i Europa kände till hans namn. Hela världen läste böcker som var översatta av honom, men hans namn, flit och nit var fullkomligt okänt för världen därför att han ville ha det så. I de böcker som han översatte stod aldrig översättarens namn och det på hans egen uttryckliga begäran. Han visste att han var en god översättare, han arbetade därför alltid med gott samvete, och det räckte för honom. Att förläggarna visste att han var en av världens säkraste och mest pålitliga översättare brydde han sig sju om. Det viktigaste för honom var att han fick koncentrera sig på sitt arbete. Att det fanns talrika andra översättare och även förläggare i världen som gärna ville komma åt hemligheten med hans översättningskonst var han inte ens medveten om. Så naturlig var hans konst för honom. Han översatte egentligen aldrig ordagrant, utan det översatta verket blev som ett nytt verk på originalspråk efter hans översättning och hade samtidigt helt andra formuleringar än originalet, samtidigt som alla originalets förtjänster fanns bevarade. Hans konstns hemlighet låg i hans oerhörda kunskap och insikt i olika språks idiomatiska egenheter, och om det var något han studerade noggrant, så var det just språkens idiom. Han tröttnade aldrig på att leta reda på nya och samla på dem. Han fick litet pengar härifrån och därifrån för sina mödor, men den största lönen för honom låg i den glädje som han fann i att tjäna världslitteraturen. Att kunna översätta Dante så att hans egna landsmän fick läsa de sköna dikterna på en så hög litterär nivå som möjligt betydde mera för honom och gav honom mera än vad alla förläggare i världen hade kunnat ge honom i form av penningar till mat, kläder och trygghet. Därför mottog han också ganska litet i översättarlön, ty han ville bara ha litet, och därför älskade också alla förläggare honom. Ofta brann hans ljus på nätterna uppe i hans kammare ända tills solen gick upp. En gång i veckan kom det en gammal städerska som sopade och dammade hans rum. Janel fick med tiden veta att hon en gång hade varit en av teaterns mest firade och pålitliga skådespelerskor. Hans nya förmyndare betrodde minsann inte vem som helst med förtroendeuppdraget att städa bland hans papper.

Den gamle lärde filologens teater hade en gång i tiden varit den nu borttynande stadsdelens hjärta och pulsåder. På den tiden hade den stadsdelen varit hela stadens förnämsta, där de rikaste familjerna hade bott och där det lyxigaste societetslivet hade förts. På den tiden hade teatern uppfört skådespel av Shakespeare, Racine, Corneille, Euripides, Sofokles, Aiskhylos, Hugo, Ibsen och andra jämte operor av Verdi, Puccini, Rossini, Bellini, Donizetti, Mozart, Beethoven, Weber, Bizet, Gluck, Tjajkovskij, Musorgskij, Gounod och andra. På den tiden hade hans teater varit den mest lysande och mest fashionabla i hela staden. Varje afton hade det brukat vara utsålt. Hans teater hade varit först i landet med att ge både Puccinis "La Bohème" och Bizets "Carmen". Även en framstående balettkår hade han haft. Men tiderna

förändrades, stadens rikaste människor fann en ny ännu finare och ännu modernare stadsdel som svarade mot adelns och överklassens oupphörligt växande och aldrig helt tillgodosedda anspråk, och Janel's fars stadsdel hamnade utanför societetsvärlden. Blott under loppet av femton år hade huvudstadens mest förstklassiga stadsdel sjunkit undan och blivit vad den nu var: en avsidets bortglömd alltjämt fin men sorgligt avfolkad avkrok av staden. Men dråpslaget mot hans teater hade varit operakompositören Richard Wagners ohyggliga reformer. I denna teater hade man vägrat anpassa sig efter Wagners nya moden och trender. Man hade vägrat släcka belysningen under föreställningarna, och man hade vägrat bygga om orkesterdiket. Denna tradition med en öppen teater som gjorde det möjligt för publiken att umgås med vem som helst medan föreställningen var i gång hade Janel's nye far Istvan övertagit när den var som mest blomstrande på det villkoret att han inte fick förändra någonting. Därigenom hade under de sista decennierna hans teater blivit utskrattad av stadens andra modernare teatrar som anpassade sig efter Wagner, för att den var otidsenlig. Men farbror Istvan hade sagt: "Wagner är bara en glädjedödare. Vad är det för mening med en teater om dess besökare inte får ha friheten att göra som de vill och känna sig lediga under föreställningen? Den där Wagner vill bara beröva teatern allt dess liv och tråka ut publiken till döds med sina gräsliga pretentioner och smaklösheter!" Och det hade burit av rakt mot bankrutten. Ingen annan hade någon förståelse för en romantisk teater som förblev en romantisk teater fastän tiden lämnat romantiken bakom sig. Hans teater var fortfarande fullständigt intakt som romantisk teater, därför var den på sitt sätt unik; men nu hade maskinerierna rostat, en drastisk renovering var nu nödvändig, och en sådan måste bli ytterst dyrbar. Istvan hade dessutom inte haft hjärta att tillåta någon förändring av vad han kallade Budapests mest unika teatermiljö. Den sista opera som hade givits på teatern var "Boris Godunov", som på premiären hade gjort fiasko på så sätt att salongen inte ens hade varit halvfull. Balettkåren hade fallit med att alla de bästa musikerna hade sökt sig bort därifrån. Skådespelarna hade stannat kvar och fortsatt med att uppföra sina klassiker, men Shakespeare hade för sista gången spelats där för jämnt tio år sedan. Det hade varit "Kung Lear". Men teaterns sista föreställning hade varit "Faust" i obesuret skick, och dess sista föreställning hade bevistats av en publik på tjugotre personer. Ty så envis hade Janel's förmyndare varit att han inte hade velat ge upp förrän alla andra hade givit upp.

Varje dag fick Janel balettlektioner klockan 10. Han fick dansa och öva oavbrutet till klockan 12, då han fick gå ut och äta. Ibland åt han tillsammans med sin gamle beskyddare, ibland tillsammans med sin lärare, ibland tillsammans med dem bägge och ibland ensam. Hans lärare herr Prütz var en gammal vän till farbror Istvan. Herr Prütz var faktiskt en del av den tysta teatern. Han hade haft tusen extra arbeten och sysslor vid den innan han hade blivit dess främste balettmästare. Han hade hjälpt till med musiken som repetitör, med dramatiken som regissör och i flera decennier varit balettens främste instruktör. Han var nästan lika gammal som farbror Istvan själv. Han hade varit med så länge teatern hade funnits. Som barn hade han sett den byggas och invigas, sedan hade hans karriär löpt parallellt med teaterns under hela dess ärorika bana från ingenting till stadens teatersalong nummer ett, från en avantgarde-scen under romantiken till en insomnad Törnrosa under dekadensen; och under de förkrossande kriserna hade han varit en av de få som inte hade övergivit teatern utan som hellre hade sett sitt rykte fördunklas med teaterns. Som koreograf hade han varit god vän med Marius Petipa. När teaterns liv hade slocknat hade han lämnat det offentliga societetslivet. Han hade vägrat överge sin vän Istvan och dennes teater fastän han hade kunnat få den bästa tänkbara ställning vid någon annan teater inomlands eller utomlands. Han hade till och med fått smickrande anbud från operan i Paris och från Covent Garden i London; men fastän han kunde både franska och engelska och dessutom tyska och ryska hade han tackat nej, ty så

mycket hade han älskat sin egen teater, vars nedgång och fall han ansåg att hade berott på orättvis behandling från myndigheternas sida, som hade gynnat andra teatrar men inte den bästa.

Mest älskade Janel dock sina luncher ensam tillsammans med den gamle enkle och fine farbror Istvan, ty denne hade så mycket att berätta och ge. Han hade ett långt livs fantastiska erfarenheter av alla århundradets intressantaste personligheter bakom sig, då han hade känt till exempel både Victor Hugo, Giuseppe Verdi, Johannes Brahms, Franz Liszt, Tjajkovskij, Turgenev, Emile Zola och Charles Dickens. Han hade tusen historier att berätta om alla sina möten och erfarenheter av intressanta personligheter, och hans historier tog aldrig slut. Han var liksom en bottenlös erfarenhetskälla när det gällde den mänskliga naturen, som han menade att bara litteraturen egentligen kunde göra någon riktig rättvisa, då ordet kommer närmast tanken.

Resten av dagen läste Janel för det mesta. Han fick ständigt böcker av sin fader med sträng förmaning att noggrant läsa dem ord för ord. Det var böcker i geografi, historia, biologi, religion och annat som hans förmyndare sedan frågade ut honom om. Omsider fick han även språklektioner av en annan gammal herre som farbror Istvan kände. Till att börja med lärde han sig tyska, franska, italienska och engelska.

På eftermiddagen klockan fyra fick han en ny balettlektion som varade i ungefär två timmar, och därefter fick han gå ut och äta och göra vad han ville. På kvällen gick han för det mesta ut med sina vänner. Hans bästa vänner var naturligtvis alltid Elisabeth och lille Georg, som han aldrig förlorade kontakten med. När Georg lärde sig spela bättre och bättre blev han snart Janels främsta ackompanjatör, och deras samarbete var alltid perfekt och idealiskt. Genom Elisabeth fick han också snart en ny vän som hette Andreas, (på ungerska Andras). Andreas var ett år äldre än Janel, ungefär, trodde man. Han var mörk, inbunden, intressant, romantisk och fascinerande genom sin dystra tankfullhet. Han kom från fattiga förhållanden, och just denna dysterhet över honom gjorde att Janel blev så fäst vid honom. Andreas fader var en drinkare, och hans mor fick ensam arbeta för hela familjen. Andreas var äldsta barnet, och han hade två yngre systrar. Han hade alltid drömt om att få bli författare som Victor Hugo, Jules Verne, Alexander Dumas, Walter Scott, Charles Dickens, Dostojevskij och Tolstoj och alla de stora. Janel tyckte bäst om honom för hans djupa svårmodsskull, som ofta kunde bringa honom till förtvivlade utgjutelser, som hälsosamt erinrade Janel om hans egen eländiga bakgrund.

En dag ordnade Elisabeth en bal. Det var som att komma in i ett sagoslott när man kom in i den färdigutsmickade stora vita glansbonade krusidulliga kristallkroneskimrande balsalen i det stora vackra patricierhuset. Janel hade varit med om att ställa allt i ordning, och han var den som hade utvalt och anställt musikerna. Hundra gäster var bjudna, och hundra gäster anlände. Även Andreas hade hjälpt till med förberedelserna. Han hade faktiskt hjälpt till allra mest, men när gästerna började komma trädde han i bakgrunden och gav sedan under hela resten av kvällen intryck av att vara en tyst och dyster, blyg och ensam udda person, som egentligen inte hade något med festen och allt det vackra att göra. Tyst och blyg strök han omkring var han minst behövde synas liksom en skamsen skugga, som var livrädd för att vara i vägen för någon. Det märktes tyvärr att han var pinsamt medveten om att han tillhörde en lägre klass.

Men om man bortsåg från den olyckliga skuggan av Andreas var det en festprakt och en feststämning utan like. Kristallkronorna glittrade och spelade med sitt nyckfulla ljus som en och annan pärla då och då för ett ögonblick splittrade i regnbågens alla färger då de var fullkomligt äkta. Männens stoltserade och paraderade i sina ståtliga frackar och uniformer, överbehängda med glittrande färgglada imponerande medaljer och ordnar; och officerarna svängde och viftade med sina axelepåletter, som ytterligare förgyllde balsalens prakt. Och damerna var

alla som drottningar i sina stjärnblänkande rika bländande smycken, sina vita regala klänningar och sina felfria utstuderade ibland påfågelsaktiga men alltid skira och underbara utstyrslar, där den högsta tänkbara konst hade iakttagits i utformningen av de mycket varierande decolletagen. Orkestern, som Janel hade sammanställt och organiserat, spelade upp, och alla gjorde sig i ordning för aftonens första polonäs: en polonäs inledde alltid balerna hos Elisabeths rika och berömda om dock mycket excentriska tant. Pampigt fyllde de eldiga men disciplinerade rytmerna den rokokoutsmyckade salen, och i suverän högtidlighet skred de församlade paren fram över det glänsande golvet. Det var en fest utan like.

Danserna följdes av mera danser som följdes av mera danser. Överallt sordade en glad spirituellt och munter konversation. Polonäserna följdes av kadriljer som följdes av valser och mazurkor. Aldrig tog musiken slut. Aldrig mattades dansen, festen, förfiningen, högstämtheten och spiritualiteten. Tvärtom.

Klockan tio gick Elisabeth fram till Janel och sade till honom:

”Jag har dig att tacka för allt i kväll. Nu är det din tur att dansa med mig.”

Janel lydde motvilligt för artighetens skull och förde henne ut på dansgolvet. Just då begynte den välsignade orkestern att spela den vals ur Svansjön som går i Assdur. Janel hade alltid funnit den vara en av de mest gripande av alla valser. Den var så enkel och samtidigt så melankolisk och uttrycksfull. Han kände sig omedelbart förflyttad till en annan värld. Musiken grep tag i honom och han blev dess instrument. Sådan som musiken var, så dansade Janel.

Han märkte inte att paren runt omkring honom stannade. Han märkte inte att det ena paret efter det andra lämnade dansgolvet och ställde sig utanför för att därifrån betrakta honom och Elisabeth, balens självskrivna drottning. Till slut var de ensamma på hela dansgolvet. Elisabeth märkte det nog men låtsades naturligtvis inte märka det. Hon föll in i sin roll, boren skådespelerska som hon var, och njöt av att glänsa i Janelns armar. Tonerna smekte de vackra väggarna och ornamenten och allas öron och manade envetet Janel och Elisabeth till att ständigt dansa ännu vackrare, som en ungersk violinist som ständigt spelar så mer och mer inlevelsefullt att det till slut nästan blir outhärdligt. Aldrig hade någon där i salen sett någon dansa vals så vackert som denne unge blivande dansör gjorde det. Det var någonting så fint, så jämnt, så exakt och så mjukt över hans innerliga rytmiskt perfekta dans och sätt att föra sig och sin svepande glittrande magnifika dam. Så led valsen mot sitt slut. Den blev starkare och snabbare, och Janel, som ju redan var en ganska så kunnig dansör, blev på intet sätt efter musiken. Om det var något han kunde och hade en naturlig fallenhet för i dansen så var det att hålla sig exakt i musikens rörelser. Så var dansen slut, magin släppte sitt grepp om dem alla, och Janel fann sig till sin förvåning stå ensam på hela dansgolvet med en röd Elisabeth. Alla applåderade med uppskattande blickar medan Elisabeth andades häftigt av sinnesrörelse. Sedan blev det polka, och balaftonen fortsattes som vanligt.

Andreas sökte upp Janel i trängseln och sade: ”Bra dansat, Janel!”

”Det är din tur nu att dansa med Elisabeth,” svarade Janel. ”Du har inte dansat på hela kvällen. Hon är ju din, och hon väntar på dig.”

”Jag kan inte dansa, och allra minst efter dig,” svarade Andreas, och Janel lät honom vara i fred såsom ett hopplöst fall av blyghet och ödmjukhet.

När klockan var elva sade Janel adjö till Elisabeth och Andreas och skildes från festen. Han hade sin gamle förmyndare att tänka på, som han hade lovat att vara hemma före midnatt. Innan han äntligen kom iväg var klockan redan halv tolv.

När han kom hem lyste det som vanligt i den gamles arbetsrum. Janel visste att hans fosterfar alltid hörde varenda litet ljud i hela teatern, och han blev därför inte förvånad när den gamle stilla ropade ner till honom med sin mjuka men karaktärsfulla röst:

”Var det en lyckad kväll, Janel?”

”Ja, den var mycket lyckad,” svarade Janel glatt och fortsatte till sitt rum bakom scenen. Snart sov han tryggt i sin mjuka gamla säng i den lilla underbara loge som var hans, där så många framstående scenaktörer hade förberett sig och spridit sina kreativa stämningar före honom.

7. Debuten

Ett år gick. Andreas skrev sin första roman, men han vågade inte släppa ut den och lät ingen läsa den. Janel fick endast ta del av dess prolog medan Elisabeth invigdes i flera kapitel. Det var en sorts romantisk överspändhet mycket inspirerad av Sandor Petöfis stämningar och pathos. Efter att Elisabeth sagt att det påminde både om Petöfi och om Pusjkin begravde Andreas verket levande helt förkrossad av blygsel. Och för att kunna klara sig och hjälpa sin familj tog han ett arbete i en bokhandel. Han trivdes inte med livet trots att han fick bo hos Elisabeth.

Elisabeths liv blev allt livligare. Hon fick ständigt inbjudningar till baler och fester och andra sammankomster och gick på så många som möjligt. Hon spelade amatörteater, deltog i uppläsningssaftnar och diskussionsklubbar och idkade välgörenhet. Och en gång i månaden minst hade hon själv någon sorts större sammankomst hemma hos sig i sin tants hus, om dock hon sällan gav stora dyra baler oftare än en gång i året. Tanten var numera mycket gammal och oförmärkt och nästan senil men fortfarande mycket levande och sympatisk. Elisabeth var oändligt uppmärksam och mån om henne fortfarande. Annars hade den älskvärda vithåriga gamla damen säkerligen frivilligt dött.

En dag i mars när Janel och Andreas var aderton år hade baletten Sylfiderna premiär på operan. Janel, som nu hade varit vid operans balettkår i två år, spelade som vanligt en blygsam men viktig biroll, medan han fick se på hur prinsen och prima ballerinan glänste och glittrade i centrum. Han visste dock att han en dag skulle nå samma glans och poesi. Annars vore inte livet värt att leva.

Han tränade och arbetade ständigt både på operan och på sin egen teater. Han arbetade mer än alla sina jämnåriga, ty i honom brann det en starkare eld än hos dem; ty de kom alla från den högre societeten och hade haft det lätt för sig då deras familjer vanligen köpt dem in på operan, medan Janel drevs hårt av sina gamla erfarna lärare och aldrig glömde att han kom från botten. Han hade bara egna ben att stå på och måste göra allting själv; han skulle aldrig få någonting gratis. Denna medvetenhet gav honom ovanligt stor lust och extra energi. Och så var han ju inte född till någonting annat än till att tjusa mänskligheten genom äkta skönhet i mitten av scenen, som förr eller senare måste expandera till en världsscen.

Han kunde prinsens roll i Sylfiderna utantill. Han hade som mål att gradvis lära sig alla de stora huvudrollerna för att sedan när han blev ledande dansör kunna uppfylla alla huvudrollers svåra krav med mindre svårighet och helst utan ansträngning. Det gällde att nå upp till en så hög teknisk skicklighet och sedan dagligen underhålla denna, så att man sedan med den som instrument kunde koncentrera sig helt och hållet på den konstnärliga uttrycksfullheten. Och han visste knappast själv hur skicklig han redan var. Den teknik han redan utan svårighet bemästrade var en självklarhet för honom, och när själve Stepan Dabrolnij eller vad han hette, huvuddansören, berömde honom, genmälde han generat att denne överdrev. Varpå Stepan Dabrolnij, som var en äkta diva, aldrig talade till den unge dansören igen. Var han nådig med sitt smicker så skulle ingen motsäga honom på den punkten, och om det var något han inte kunde förstå eller tåla så var det den naturliga blygsamhet och ödmjukhet som han själv var renons på.

När Sylfiderna hade gått i en vecka blev Stepan Dobrolnij krasslig och höll sig borta från operan. Kvällens föreställning inställdes på grund av sjukdom, men den

kunde omöjligt inställas en andra dag. Stepan Dubrolnij lovade lyckligtvis att han i god tid skulle komma till operan nästa dag.

Klockan tre nästa dag hade han ännu inte kommit. Regissören, dirigenten och direktören var alla tre mycket oroliga. De höll dock sin oro inom lås och bom i sina hjärtan tills vidare fastän de mycket väl visste hur oberäknelig, opålitlig och odrägligt dryg i sina later herr Dobrylnij kunde vara.

Men när klockan slog fem på eftermiddagen och Dobrulnij ännu inte hade infunnit sig blev alla ganska högljudda. Spänningen och oron dämpades något av att en vän till Dubrulnij erbjöd sig att fara och se hur det stod till med den store gudomlige konstnären. Och den självuppförande mannen for.

Efter en timme var han tillbaka och förkunnade: "Den store Dabrylnij är inte helt frisk, men han lovar fullt och fast att uppföra sig och stå på scenen i god tid."

"Och när är det?" utbrast regissören rasande. "En sekund innan vi hissar ridån? Hans självuppföring är ju rentav rörande!"

Den lille mannen som var Dobrutnijs vän kunde endast medgiva att den store Dobrulsij inte hade kunnat säga exakt när han skulle komma. Men han var dock övertygad om att Dobrulij skulle stå vid sitt heliga ord. Och regissörens vrede dämpades för ögonblicket, men hans feber var för den sakens skull inte kurerad. Den var bara kokande satt under locket.

De beslöt dock att ha tålmod med divan hur svårt det än var. Och de väntade, och ingen Dubrotnoj kom.

Klockan sex öppnades dörrarna, och de första publikmedlemmarna satte sig i teatern – det var de vanliga studenterna högst upp, som alltid kom först för att inte bli helt utan plats. Någon Dobrotnoj hade ännu inte kommit. Många svor bakom scenen. Oro är inte den angenämaste känslan här i livet.

"Kommer han inte i tid så måste vi klara oss utan honom, och det kommer att bli katastrof, för utan honom kan det inte bli annat än fiasko! Vi har ju ingen annan! Han är vår ende dansör-celebritet! Vi måste då ge pengarna tillbaka till publiken! Det blir skandal, och styrelsen och ledningen förlåter oss aldrig sina nya magsår!" hördes det bland annat från regissören. Andra hade sympati för honom men kunde inte hjälpa honom utan bara avvakta hans ständigt allt närmare anryckande nervsammanbrott.

Salongen började fyllas. En i förtid begestrad publik pratade hjärtligt med varandra och fyllde teatern med hemtrevligt sorl. Ingen visste vad som hände bakom scenen, det var kanske lika bra det, och ännu mindre anade någon vad som skulle komma att hända.

Högst upp på fjärde raden gick det livligt till. Där samlades alltid den gladaste publiken som enbart kom för att ha skoj och njuta. Där satt på högra sidan av fjärde raden vid räcket en något påstruken man som fick syn på en bekant på motsatta sidan om salongsbrunnen. "Hej, Miklos!" ropade den glade överhjärtligt, så att halva teatern hörde det, och Miklos ropade från andra sidan av teatern genast: "Nej men hej, Rudolf!" så att alla hörde det också. Och så började en yster konversation dem emellan som gick till som så att de flera gånger bägge två tycktes hålla på att falla ner från sina respektive balkonger. Dock drunknade deras glada konversation i teaterns brus av sorl och tilltagande glädjeämnen som alla pratade med alla om.

Hemma i den store Stepan Mikhailovitj Dabrotnijs vackra våning låg Stepan Mikhailovitj Dabrolij och sov. Han snarkade tungt medan tiden passerade förbi utan att störa honom. Säkerligen hade han även de ljuvligaste drömmar.

Men så plötsligt vaknar han äntligen. Han ser att det är mörkt i salongen där han ligger bekvämt utsträckt på en skön divan; förskräckt sätter han sig upp i soffan och börjar så våldsamt ringa på betjänten.

Betjänten kommer in. "Vad är klockan?" frågar divan upphetsat med utstående ögon.

"En kvart före sju, herrn."

"Idiot! Varför har du inte väckt mig tidigare? Jag ska ju vara på teatern före sju!"

"Ni befallde att ingen skulle väcka er, herrn. Därför har jag inte väckt er."

"Idiot! Klä på mig! Jag måste iväg! Annars tar någon annan min roll!"

Och Dubrotskij rusar ut i tamburen med betjänten efter sig. Han går i brådskan nästan ut i regnet utan skor. "Idiot! Du har ju inte satt på mig mina skor!" skriker han och kommer in igen. Skyndsamt sätter betjänten på honom de stackars skorna samt galoscher, vilket den store berömdheten inte gör lätt för honom emedan han inte kan stå stilla. När klockan är tio minuter före sju får den store Dobrotskoj äntligen fatt på en droska och inleder sin resa till teatern. "Men låt det gå kvickt! Jag har bråttom!" skriker den illustre mannen nästan hysteriskt till kusken. Och kusken sätter hänsynslöst fart på de redan löddriga hästarna.

Orkestern kommer in och sätter i gång med sin sedvanliga jämmerliga uvertyr till uvertyren. Publiken blir allt tätare bland bänkraderna. Allt har utsålts, men ännu har ej alla kommit. Några hertigar, grevar och baroner, som alltid brukar komma särskilt sent, dröjer ännu jämte andra åskådare som tror att det är fint att komma för sent. Bland dessa är den ökända madame de Plüth, hela societetens enfant terrible, som alltid vållar rabalder var hon än uppträder, och som alltid kommer så sent som möjligt till operan, bara för att sedan kunna göra en desto skabrösare entré och väcka desto större uppmärksamhet med sin skamlöshet. Folk älskar att göra sig till på teatern, och varför inte? Vad annat är den till för, om det bara sker med stil? Till dem som ännu ej har anlänt hör även den store ledande dansören. Men detta vet publiken ingenting om.

Männen i orkesterdiket förbereder omsorgsfullt sina instrument. De flesta av dessa är även okunniga om dansörens hittills varande obefintlighet. De har hört ett löst rykte, men deras musik och finstämningen av instrumenten betraktar de sunt nog som viktigare. I jämförelse med att tonen A blir ren är allt mänskligt rena bagateller.

Klockan är sju minuter före sju. Janel följer spänt med allt vad som händer. Utanför teatern har det ställts en vakt som genast ska komma springande in vid första bästa skymt av den oöverträffbare mästerdansören. Dirigenten sitter lugnt i ett hörn och röker en cigarr medan han berättar några putslustiga anekdoter för ridåhalaren i väntan på portvaktens förlösande återintåg. Direktören och regissören argumenterar våldsamt med varandra utan att lyssna till varandra. De tycks dock bägge två tala om samma sak: den förbaskade dansören.

Dansöserna eller rättare sagt sylfiderna viskar och fnittrar och lyser i intensiv spänning med ögonen. De betraktar det hela med lika mycket nöje som med intresse och spänning. Prima ballerinan sitter i sin loge som ingen släpps in i. Janels kamrater och meddansörer är tysta liksom han själv och undrar om den store oförliknelige skall komma eller inte.

Klockan är tre minuter före sju. Ännu har ingen kommit.

Klockan är två minuter före sju. Fram ur Buda kommer en vild droska farande. Hästarna är svarta och kusken piskar dem oavbrutet. Inifrån droskan hörs en röst: "Fortare! Fortare!" Passageraren är ganska desperat. Det låter som om han hade för högt blodtryck.

Droskan rusar ut på Elisabethbron, och bron dånar under dess hjul. Kusken är medveten om den fara som föreligger: det regnar och gatorna är hala, men den risken anser han att han får lov att ta. Det är ju ändå så sällan han behöver ta risker, och dessutom har han ju en världsberömd balettdansör i bagaget.

Klockan är sju. Salongen är proppfylld. Ingen dirigent syns till. Musikerna stämmer fortfarande tålmodigt och långsamt sina instrument utan att förtrötts eller låtsas om något. Några enstaka individer börjar dock tänka: "Aha! De är försenade!" Ytterst få är de som tänker ett steg vidare: "Aha! Det är något gurgel bakom scenen!" För övrigt är stämningen i operasalongen muntrare och bättre än någonsin. Den

alltför förfriskade mannen högst upp på fjärde raden börjar emellertid först av alla tröttna på dröjsmålet och beslutar självsvåldigt att göra något åt saken. Det minsta han kan göra är att visa sitt missnöje. Naturens lagar går aldrig att hejda, och här i denna situation råkar dessa mycket lämpligt sammanfalla med mannens demonstrationslust. Han är nämligen kissnödig, vilket han skyller på förseningen. Eftersom föreställningen när som helst ska börja, fastän ingen vet när, så tänker mannen att han är i sin fulla rättighet när han inte vill bekväma sig till att gå ut och öppnar således helt logiskt gylfen framför hela teatern, och ingen hinner hindra honom från att låta strålen gå. Den råkar träffa en flintskallig gentleman längst ner på parketten som helt lugnt vänder sig uppåt och ropar: "Vifta! Sprid den!" som om han råkat ut för sådant på sina teaterbesök förut och hade rutin. Men då har redan de närmaste grannarna lagt händerna på luffaren och avbrutit hans fria företagsamhet och burit ut honom.

Bakom scenen förbannar regissören den försenade dansören högljutt och skoningslöst. Direktören förkunnar för alla att de väntar i fem minuter men inte längre. Dirigenten sitter lugnt och stilla och röker. Han påpekar dock i förbifarten för konsertmästaren: "Den dansören behöver sedan en timme för att värma upp sig och bli färdigt sminkad," varpå han oberört fortsätter att röka.

Janel vågar sig fram till direktören och frågar: "Vad händer om han inte kommer?"

"Det vågar vi inte drömma om! Vi får i så fall inställa föreställningen hur katastrofalt och skandalöst det än är och hur ödesdigra konsekvenserna än må bli. Det blir ett fruktansvärt skadestånd. Han måste bara komma!" skriker han som för att kommendera hela universum.

Janel går därifrån försjunken i tankar.

Ingen ser eller vet någonting om den svarta droska som i vanvettig hastighet rusar fram längs Pests minst trafikerade gator. Ingen vet någonting om det röda överspända ansiktet inne i vagnen som hela tiden skriker: "Fortare, kusk! Fortare!" Och ingen känner någonting för den stackars hetsade kusken som avskyr att plåga sina stackars hästar på det här omänskliga sättet. Och inte ens kusken har märkt att en av hans hästar har tappat en hästsko. Och hästarna befinner sig på gränsen till sken.

I salongen i teatern har nu publiken börjat förstå att någonting är på tok. Högst upp på fjärde raden börjar rop och buanden höras: "In med dirigenten! Upp med ridån!" En upprorsstämning håller på att födas.

Regissören sitter på en stol med händerna för ansiktet och gråter. Han har givit upp och gråter som ett barn. Direktören står i lugnt samspråk med dirigenten. De överväger tillsammans vad som bör göras medan de delar en ömsesidig förvåning över regissören, den minst involverade och ändå mest engagerade i katastrofen, och hans upplösningstillstånd. Direktören anser att allt bör inställas emedan det inte finns något val, men dirigenten tänker längre än så. "Vore det inte värt att först se efter om ingen av de yngre dansarna skulle kunna ikläda sig Dubrulijs roll?" frågar han.

"Ni är inte klok! De är ju alla gossebarn som inte kan någonting!"

"Men vore det inte lämpligt att åtminstone se efter? Underverk är ju trots allt ett faktum i världshistorien."

Och direktören finner sig i dirigentens förslag. Han kallar alla de unga männen till sig och frågar med tydlig misstro och pessimism i rösten: "Inte kan väl någon av er dansa prinsens roll?" Ingen svarar. "Där ser du," säger han till dirigenten. Men då träder Janel fram.

Direktören blir förbluffad. "Menar du att du vågar överta Dolbrynijs roll för i kväll?"

"Ja."

”Menar du att du kan den?”

”Ja, åtminstone tillräckligt.”

Direktören skiner upp, beslutar sig för att satsa allt på detta enda kort och ropar: ”Hämta hit en sminkör! Här har vi vår nye prins!” Och Janel finner sig i att bli extra sminkad och uppyntad medan han skälver i hela kroppen av den begynnande febereld som kallas rampfeber.

Droskan störtar fram längs med en smal gata kantad av vackra almar. Den är lagd med kullerstenar, och kusken låter piskan vina extra flitigt emedan detta är en raksträcka. Inuti droskan slår dansörens hjärta som en hammarverkstad medan han hela tiden kvinker: ”Nu tar någon annan min roll! Nu får någon annan min roll!”

Men vad händer med hästen till höger? Varför bromsar hon farten? Kusken koncentrerar sin gissling på hennes redan blodiga bringa, men hon bromsar allt mera. Hon tvingar droskan en aning åt sidan. ”Nej!” skriker kusken, men han har gisslat sin sista häst. Han ser träden komma allt närmare, och så ser han ingenting mera, ty han sätter handen för ögonen och ryggar tillbaka av skräck. Han endast hör ett fruktansvärt brak, känner en fruktansvärd stöt och förnimmer en sensationellt flygande känsla.

Några minuter senare ligger vagnen omkull som ett vrak i rännstenen med ett hjul som snurrar i vädret och en fullkomligt splittrad kaross. En av hästarna ligger flämtande fastnitad vid marken. Den andra hästen är medvetslös och har ett svårt skadat framben. Kusken ligger slungad framför dem, medvetslös och blodig även han. Inifrån vagnen hörs ingenting mera. Allt är tyst utom hästens krampaktiga flämtningar, frustanden och rosslanden, det snurrande hjulet och det stilla regnet, tills folk börjar anlända till platsen och ta hand om vraket och eventuella överlevande, som följande dag skall vara reducerade till blott en häst.

Efter att teatern närapå fått uppleva en våldsam och blodig folkstorm har dirigenten räddat situationen tjugo minuter över sju genom att lugnt träda fram till sitt podium, vända sig till publiken, lugnt invänta dess besinning inför åsynen av hans lugna gestalt, och när full tystnad inträtt säga: ”Lugn! Lugn!” Varpå lugnet har bestått och han lugnt inlett musiken som om ingen kris förekommit. Genast har publiken hängt med och uppskjutit allt vidare prat och skvallerpladder till efter föreställningen.

Men hur förvånad blir icke publiken då den som ledande dansör får uppleva en ny och okänd vacker ung man som ingen har sett förut! Vad är detta för en kupp? Vad har hänt med den store Dolgorukij? frågar den sig men hinner inte närmare betänka frågorna emedan ingenting får missas av baletten. Och hur skicklig och smidig är inte denne nye unge man! I jämförelse med honom framstår ju den där Dobrosjinskij som en klumpeduns! Visst är det en kupp, men vad gör det om det är till det bättre?

Den ledande sylfiden tycks också ha accepterat sin nye kavaljer, ty hon tycks njuta av att bli förd av hans säkra men varsamma händer, som om hon kände sig tryggare i dem än i den store föregångarens, och det fastän hon ej ens fått repetera med den nye. Men hon har själv tagit chansen. När hon blev tillfrågad om hon kunde acceptera Janel i stället för Djugasjvili sade hon tveklöst ja inför möjligheten att få slippa divans hårdare hantering av hennes kropp, och hon älskade improvisationer och visste redan förut att detta nya stjärnskott Janel var en säker improvisatör som aldrig vacklade med en dam under behandling. Men hela teatern andas under hela föreställningen ett enda stort frågetecken: Vem är denne nye unge man?

Under tredje akten når budskapet fram till teaterdirektören att den store Dubretskoj har påträffats död i vraket av en havererad droska. Antagligen hade den store balettdansören haft bråttom. Dödsorsaken synes inte ha varit kroppsliga skador utan en plötslig hjärtattack. Direktören håller dessa uppgifter för sig själv tills föreställningen är över.

Janel upptäcker till sin förvåning att han med lätthet gör succé. Trots att han improviserar en aning på ställen som han inte riktigt kan, och trots att han själv tycker att han kunde göra allting mycket bättre, så nås han av obeskrivliga applåder efter varje aktslut, som nästan får honom att tänka: "Men så märkvärdigt var det väl inte?" Han kan nästan inte fatta publikens överdrivna entusiasm utan tror att den gör sig till. Tydligt har han övat in rollen mycket noggrannare och kämpat med mycket värre svårigheter än vad som var nödvändigt. Vad han inte fattar är att publiken direkt har förförts av hans ungdom, elegans och oemotståndligt vackra och lediga sätt att föra sig.

Och till slut när föreställningen är över och alla överöser honom med applåder, hur förbluffad står han inte där! Hur förvånas han inte över detta, och hur svårt har han inte att fatta att självaste prima ballerinan, vars vingar han har givit luft åt, med ögon tindrande av belåtenhet gläds med honom och ler mot honom! Han förlorar dock ej fattningen utan slutför sin roll på etikettsenligt sätt med djupa, tacksamma och ödmjuka bugningar åt alla, och särskilt åt alla dem som faktiskt står upp och nästan hysteriskt applåderar för honom utan att kunna sansa sig.

Och när slutligen den sista bugningen har utförts och den sista applåden har lämnat salen, vilken dröm befinner han sig inte i! Hur fjärran ter sig inte alla de lovord, berömmelser, uppmuntringar och allt det smicker som han får av alla kolleger runt omkring sig, och hur överkligt har inte allting plötsligt blivit för honom! Men ändå vet han att allt detta är verkligt. Och han kan inte fatta det.

Teaterdirektören, den störste pampen av alla, kommer emot honom, tar honom i sina armar och erbjuder honom att fortsätta i denna roll tills baletten läggs ner. "Vilka strålande improvisationer och infall! Vilka djärva nya grepp och initiativ!" utbrister han extatiskt med knäppta händer och nästan himlande ögon. Janel tackar något förvirrad ja men frågar så: "Vad hände med den förre?" Och han får höra den sorgliga, beklagliga och förfärliga historien, som inte ger honom något val. Han bara måste fortsätta i sin nya roll. "Men var inte orolig!" fortsätter direktören. "Med bara några repetitioner med prima ballerinan och några korrigeringar kommer sedan ingen mer att kunna se skillnaden!" Detta kände Janel inte alls som mindre smickrande.

Dirigenten, ballerinan, direktören och alla vill bjuda honom med sig ut på en gemensam supé, och förvirrad som han är kan han endast tacka ja. Han deltar dock i denna middag med alla sina tankar på annat håll, ty det tar tid för en prins att förstå att han är en prins när han igår endast var en tiggarpojke.

Under middagen börjar han dock gradvis uppfatta vad det är som i själva verket har hänt. Han inser att han måste berätta det för sina vänner och i synnerhet för sin far. Det är ju oförsäkamt att hålla hemligheten om sin egen framgång bara för sig själv och inte dela den med sina närmaste! Var är de? Och han bryter upp.

Han vet att Elisabeth befinner sig på en bal, som vanligt, och om han minns rätt skulle det i kväll vara hos grevinnan Rocsinny. Han beger sig dit på vinst och förlust. Han finner Elisabeth och berättar den stora nyheten för henne. Hon blir tillintetgjord av glädje och lycka för hans skull och nästan dånar. Så skyndar han sig därifrån för att uppsöka Andreas.

Han finner honom ej i hans hem. Av en slump kastar han en blick in i ett kafé som han händelsevis passerar, och där ser han Andreas sitta vid ett bord. Han rusar in och ropar: "Andreas! Andreas!" Men stackars Andreas är full.

Janel struntar dock i detta. Och innan han hunnit berätta för sin käraste och mest beundrade vän om kvällens oerhörda upplevelse får han av Andreas veta att denne fått tillbaka sin roman från förlaget. "De sade att den tyvärr var löjlig," sade han. "Det är inte sant! Det är orättvist!" utbrast han förtvivlat och slog tafatt sin magra näve i bordet. "Jag har skrivit bra! Men de gitter bara inte läsa det! De vill inte ha trashankar som författare! Jag saknar börd! Det är hela saken!"

"Det är inte sant," försökte Janel trösta honom. "Medge att du kan dra förhastade slutsatser. De har bara inte förstått dig. Du är bara en romantiker, Andreas. Man kan inte begära då att man ska bli förstådd av surpuppor som saknar sinne för romantik. Glöm dem och kom med mig, Andreas. Jag följer dig hem."

"Hellre går jag ensam, Janel," svarade den så melankoliske och innerligt avhållne Andreas. "Sköt du dig så skjuter jag dig. Jag kan nog skjuta mig bara jag vill."

Och Andreas stapplade självsvåldigt ut på egna skälvande ben. Det var omöjligt för Janel att hjälpa honom, ty hans vän ville inte tillåta det.

"Var har du varit eftersom du är i frack, Andreas?" Först nu konstaterade Janel det märkvärdiga faktum att Andreas faktiskt i någon mån var uppklädd.

"På samma fest som Elisabeth. Det var hon som körde ut mig. Jag älskar henne."

"Det gör du rätt i. Fortsätt med det."

"Men hon vill inte veta av mig. Jag står under hennes nivå och är av en lägre och sämre klass, har hon låtit mig veta. Jag stinker för henne. Jag måste göra min lycka först innan jag blir mer än en fluglort i hennes ögon."

"Visste hon att du blivit refuserad?"

"Nej, det lät jag henne inte veta."

"Så hon förstod inte varför du var full. Du gör det då svårt för dig, Andreas."

"God natt, Janel. Våga inte följa mig hem."

Och Janel såg honom stappla iväg hemåt till sina föräldrars gamla ruckliga fattiga ytterst eländiga hus, och det var ingenting annat han kunde göra åt saken, inte så länge Andreas var på sitt allra envisaste humör, vilket han alltid var som berusad.

"Han kommer alltid att vara fattig," tänkte Janel. "Dystert, vemodigt, trist och uselt är hans liv. Till och med på långt håll kan man se att hans frack ej är hans egen. Den gamla slitna femtioåriga fracken, som är alldeles för stor för den magre mannen! Var den hans farfars eller hans morfars?"

Och Janel gick därifrån med vemod i hjärtat. Han fortsatte hemåt och fann snart en ledig droska, vars hästar gick och slokade som begravningshästar. Ekipaget passade bra in i hans nya sinnesstämning. Han hade inte ens kunnat berätta för Andreas om sin framgång, men nu gjorde det detsamma, för nu kändes det som om han aldrig haft någon.

Han for hem till sin teater. Det hade äntligen slutat regna när han kom fram, och hur starkt såg han inte fram emot att äntligen få tala om nyheten åtminstone för sin far! Han skuttade upp för trappan till sceningången, skyndade fram genom korridoren, slängde in sina ytterkläder i sitt rum och fortsatte raskt till salongen. Han nådde den bortre trappan och rusade glatt upp till sin faders rum. I dörröppningen stannar han och säger: "Far!" Och ordet har en mera magisk klang för honom nu än någonsin tidigare i hans redan ganska långa liv. Plötsligt inser han det självklara i att den gamle humanisten alltid har varit hans ende självklara och evige far.

Den gamle mannen sitter vid skrivbordet djupt försjunken i koncentrerat arbete. Så vänder sig den fine kammarlärde om mot honom. Janel går in, hans far ser sin skyddslings underbara ansiktsuttryck och frågar med värdig nyfikenhet: "Vad har hänt, min son?"

Och Janel berättar allt. Han slår sig ner på knä först medan berättelsen om hans succé försar ur honom, men efter tysta och små fingeråtbörder och andra tysta, fina vinkar från fadern sätter han sig sedan på rummets tredje stol ett stycke ifrån sin försynte förmyndare, som uppmärksamt och tålmodigt lyssnar.

"Men det är ju alldeles underbart, min pojke!" säger han glädjestrålände efter att Janel har slutat. Janel förvånas över sin faders stora glädje, som han inte visste att en så behärskad man kunde känna och ännu mindre visa, eftersom han aldrig sett maken till den tidigare. Men så vänder sig fadern bort igen, kanske en aning generad över att pojken snarare förvånades över hans glädje än delade den. "Vi borde nästan

fira det på något sätt," fortsätter han. "Tyvärr är det för sent för oss att gå ut, och jag har ingenting stimulerande här i teatern som vi kunde dricka tillsammans annat än te. Jag är ledsen, Janel, att jag inte har annat att erbjuda dig än min totala fröjd och tacksamhet över att det har gått dig så väl." Han är nu åter vänd mot Janel. "Och nu när du har börjat, Janel, kan ingenting stoppa dig. Du har brutit igenom anonymitetsvallen. Nu kommer du att få se hur allting löper av sig självt, hur publiken ständigt kommer att höja dig mer och mer till skyarna och hur ditt liv kommer att bli till en saga och legend. Ingen konsthistoria är så romantisk som baletthistorien. Det enda som nu kan stoppa dig, och det enda som du bör ta dig i akt för, Janel, är du och dig själv. Endast du kan nu sätta käppar i ditt hjul. Men gör det inte, min pojke. Fortsätt att arbeta lika hårt som du alltid har arbetat hittills, och svikta inte. Och jag tror inte heller att du är sådan att du exempelvis skulle kunna försöka ta till fåfänga botemedel mot rampfeber, åtminstone inte så länge jag lever."

Hans fader tystnar inför sina egna tankar. Janel vet inte vad han ska säga.

"Tack för att du kom upp och berättade om din afton för mig. Nu måste du dock åter lämna mig ensam, ty Aiskhylos är en fordrande skald. Och stäng dörren när du går. God natt, min pojke."

Och han ser sin fader åter fullkomligt fördjupa sig i sitt arbete bredvid sitt eviga glas te. Han reser sig sakta från den pinnstol som han har suttit på, kommer noggrant ihåg de råd som den gamle har givit honom och går sakta därifrån. Han glömmer inte att stänga dörren.

Och sedan går han tillbaka ner i teatern, försjunken i de ljuvaste drömmar. Längre och längre, djupare och djupare går han in i teatern som blir till en del av honom själv och till hans bästa del. De underbara ljuva varma färgerna, den röda glödande hemtrevliga plysken överallt, de blänkande, tindrande kristallkronorna, de vackra utsökt dekorerade krusidulliga blommiga och bladiga väggarna, de två räfflade korintiska pelarna, och drömmarna, de eviga drömmarna, som varje teater är fylld av, som den bara blir mera uppfylld av ju äldre den blir och som själva teatern i huvudsak mest består av, allt omfattade han i en fullkomligt hängiven kärlek som inte lämnade honom någonting kvar av honom själv. Och teaterns alla drömmar förökades nu i antal med ytterligare en dröm, och det var drömmen om hans egen oväntade framgång och fullständigt överraskande debut.

Själv var han ingenting. Endast drömmarna var något, och det var drömmarna som bildade teatern. De största drömmarna var tragiska, men dessa var även de vackraste. Och så fortgick natten.

8. Triumfen

Janelns vördade far fick rätt. Livet blev med ens lätt som en dans för honom. Hans rykte spreds snabbt som en löpeld över hela Budapest, och de applåder som han dränktes i efter varje föreställning blev allt mer överväldigande för varje afton. Han kände det som om han red på en vit Pegasus som ständigt förde honom allt högre och närmare himlen mot ständigt högre ljus och skönhet. När Sylfiderna lades ner tog han en veckas paus för att vila ett tag och återhämta andan och kontrollen över den svindlande månfärd som hans liv med ens hade blivit. Sedan vågade han skriva på ett större kontrakt med operan som dess förste dansör.

Elisabeth hälsade ständigt på honom och hängde efter honom som en överomtänksam mor. Hon blev nästan till en börda för honom, men han höll sina tankar därom för sig själv, emedan hon samtidigt var den mänska i världen som han kanske minst av alla ville förlora.

Andreas hörde inte av sig, och Janel saknade tid för att kunna hälsa på honom.

I ett år stannade Janel i Budapest innan han började få erbjudanden även från andra städer. Han såg Andreas endast två gånger under detta år, och båda tillfällena var ytterst tidsbegränsade. Den första gången, som inträffade i den varma månaden juni, tycktes Andreas må bättre och känna sig mera harmonisk än någonsin tidigare under deras långa vänskap, medan han den andra gången, som blott gav dem fem minuter tillsammans, åter var sitt gamla vemodiga tungsinta jag, som bara kunde sitta stilla och grubbla i nästan total indolens. Han var naturligtvis dessutom fortfarande olyckligt kär i Elisabeth, vilket inte gjorde saken bättre, och det var det enda han kunde tala om.

”Varför tog hon sig an mig någonsin om det bara var för att behandla mig grymt för resten av livet? Kan du förstå det? Hon plockade upp mig nästan direkt från ghattots rämnsten – för vad? Är hon en sådan som samlar på krossade hjärtan?”

”Släpp min krage, Andreas. Hon håller av dig. Hon tog sig an dig för att hon tyckte synd om dig och trodde sig kunna göra något för dig, precis som hon först tog hand om mig. Men jag hittade ett annat hem och behövde henne inte. Din tragedi är att du behöver henne, men hon vill vara oberoende.”

”Är det ett skäl till att behandla mig grymt och nedlåtande, som en hund eller gris? Hur vackert jag än skriver är jag bara luft och lort för henne, bara för att jag varken har pengar, framgång eller börd.”

”Tålmod, Andras. Det lossnade för mig. Det kan också lossna för dig.”

”Du hade tur och ett mera attraktivt och publikfriande yrke. En författare är mera skydd ju bättre och sannare han skriver. Det är hans förbannelse. Alla andra konstarter leder bara från klarhet till klarhet, men ordets konst, ju mer man behärskar den, leder bara desto säkrare mot ensamhet och självmord, såvida man inte ägnar sig åt professionellt dravel.”

Och Janel kunde bara, som vid så många andra liknande tillfällen, lämna honom ensam med flaskan.

Strax därefter fick Janel för första gången se och beträda icke-ungersk mark när han kom till Pressburg eller Bratislava i Slovakien. Hans namn hade nått Pressburg för flera månader sedan, och han misslyckades inte med att även här göra en otrolig succé.

Efter Pressburg for han med tåg till Wien. Det var en vacker februaridag, och under denna resa kände han för första gången av en växande ensamhet, så att han nästan blev grubblande som Andreas. Han önskade innerligt att han hade Elisabeth vid sin sida eller ännu hellre Andreas själv, som han ju hade försummat så mycket. Och dessa tankar och känslor fick honom att längta hem till Budapest. I Wien skulle han spela Albrecht i ”Giselle”. Denna roll skulle vara hans mest krävande hittills, och han visste att han omöjligt kunde spendera någon energi på någonting annat innan han hade fullkomligt bemästrat alla dess utmanande svårigheter.

Han kom till Wien, klarade prestationen och skördade en utomordentlig succé. Efter att ha varit där i två månader återvände han till Budapest.

Hur kärt var icke återseendet med hans egen stad, hans egna bekanta och alla hans egna närmaste vänner, som han kunde tala på sitt modersmål med! Hur underbart var det inte att återigen få vara med sin far uppe i den sällsamma kammaren, som egentligen var ett av stadens mest unika bibliotek, och få sitta där uppe med honom till sent på natten och bara prata om alla de nya intrycken och upplevelserna och få diskutera framtiden med honom och lyssna till hans alltid så kloka råd och synpunkter! Och hur underbart var det inte att åter en gång få stå uppe på Fiskarbastionen och skåda ut över den välsignade stad som var hans egen! Hur mycket upptäckte han inte att han älskade sin stad när han väl hade fått vara utan den i tre ändlösa månader!

I Budapest tog han det åter lugnt nu ett slag och koncentrerade sig på att i sin konst överkomma nya svårigheter som han hade mött under sin turné. Han hade nu

fullkomligt accepterat sin framgång, kommit över dess första och värsta berusning och levde nu med den som någonting fullkomligt självklart och naturligt. Han hade kommit över den så totalt att han inte själv såg hur unik den i själva verket var: endast Nijinskij hade gjort större framgång snabbare; men så såg han också upp till Nijinskij som till något av en gud. Hemligheten med Nijinskijs framgång låg ju i hans speciella fotkonstitution, som tillät denne dansör att nästan flyga som en fågel. Endast detta gjorde Nijinskij mer unik än Janel Micsory, eller som det allt oftare började skrivas: Michory.

Han sökte upp Andreas och fann honom. Den fattige vännen levde nu som folkskolelärare i ett fattigt kyffe och var mera tungsint än någonsin. Flaskan stod alltid bredvid honom på arbetsbordet. Janel ville nödvändigt ge honom av de pengar som han redan hade börjat skörda så ymnigt, men Andreas vägrade att ta emot dem. Janel gav sig dock inte, vägrade finna sig i att se sin vän så miserabel och tvingade honom att ta emot pengarna. Det blev en duell i envishet. Andreas tog hand om pengarna, knycklade ihop dem och slängde dem i spisen, där han lät dem brinna upp inför Janelns ögon. Janel lämnade sin väns våning mycket upprörd, och från och med nu började han på allvar att oro sig för Andreas. Vad annat kunde han göra när hans vän var så stolt att han inte ville släppa in någon hjälp eller välgärning över sin fattiga tröskel? Janel fick inte hjälpa honom, blev utkörd från hans vindsvåning till tack, fick dörren slängd i ansiktet på sig och kunde då endast vidare oro sig för honom.

Han diskuterade problemet med sin far, som dock ruskade på huvudet och sade: "Jag skulle gärna göra allt för att hjälpa honom litterärt, om han bara lämnade flaskan åt sidan. Det är bara flaskan som förstör hans liv. Endast utan flaska kan karaktären utvecklas. Han får gärna komma till mig, men han måste välja mellan mig eller flaskan." Och Janel som kände Andreas stolthet bättre än någon annan visste att Andreas aldrig skulle komma till stadiet av den litterära guldgruva som hans far hade varit.

Efter sex månader i Budapest förberedde sig den store Janel Michory åter för en turné till Wien. Han önskade innerligt att någon som han höll av kunde följa med honom. Han bad Elisabeth, som inte hade tid och som endast verkade intressera sig för sina ständiga och oupphörliga baler och salonger. Därefter frågade han med någon misströstan Andreas, som kom med ett spontant svar som Janel nästan hade väntat sig: "Driver du med mig?" Under detta för en lång tid sista möte med Andreas kom de båda vännerna dock äntligen nära varandra igen. Janelns enträgna och generösa förslag och böner gav Andreas tårar i ögonen till sist, men han kunde inte följa med. "Du ser mitt arbete. Rätta otympliga skoluppsatser åt små nioåringar. Men de försöker skriva. Det är allt jag har. Jag har inget annat än detta lilla avlönade barmhärtighetsarbete. Och det vill du ta ifrån mig." Han var ändå tacksam, och när de skildes omfamnade de varandra som bröder och lämnade varandra under djup rörelse. Andreas älskade fortfarande Elisabeth men störde henne aldrig mera.

Åter såg Janel Wien men den här gången med en ännu större ensamhet i hjärtat. Han tyckte dock om Wien och trivdes förträffligt bra där. Han var övertygad om att Wien näst efter Budapest måste vara Europas vackraste stad och utan tvekan den allra gladaste och mest harmoniska. Det var Lanners, Schuberts, Strauss' och Mozarts Wien som ännu levde på den tiden, och Beethoven och Brahms hade ännu inte övergivit protegerandet av den fastän de var döda. Och Mahler levde ju alltjämt och finslipade världens främsta orkestertraditioner.

Den här gången skulle Janel under några dagar dansa Giselle och därefter Svansjön. Prins Sigfrid var hans favoritroll, ty i den trivdes han bäst och kunde han mest vara sig själv. Han tyckte att den rollen passade honom bäst, ty han ansåg sig själv vara något av en prins Sigfrid, fursten vars förälskelse blev hans död och vars

smärta och ånger som offer för ett bedrägeri var det vackraste och mest mänskliga som fanns på balettrepertoaren.

De som hade sett honom i Giselle vid hans förra Wienbesök uttryckte den meningen att han nu gestaltade den rollen ännu bättre. Och hans succé blev också ännu större. En man som representerade Covent Garden i London kom en dag fram och talade hemlighetsfullt med honom på tu man hand om saker som ingen fick veta någonting om men som alla anade att rörde sig om ett kontrakt med England.

Efter fem dagar lades den stora, svåra, underbara baletten ner, och Svansjöns kulisser tågade in på scenen i stället. Med baletten avlägsnades tyvärr också den ballerina som han hittills mest hade uppskattat att få samarbeta med och som med lysande poetisk talang hade gestaltat själva Giselle: den vackra blonda tjeckiskan Eva Gromek, som retade honom för att han ännu inte hade sett Prag, och som kallade honom en analfabet så länge han inte hade gjort det. Hon avreste till Antwerpen för att därifrån fortsätta till Paris. I stället drabbades han nu av en fasansfull diva från Trieste, som skulle bli till en mardröm för honom så länge hon skämde den unika svandrottningens gestalt på scenen. Han kunde faktiskt inte tåla henne och höll på att lämna Wien dagen före premiären. Hans samvete höll honom dock kvar, och han började mobilisera alla sina krafter för att kunna orka genomgå vad han ansåg kunde bli hans livs hittills svåraste prov: en dålig partner. Och i tre veckor skulle han utstå denna svanragata! Nej, det var otänkbart. Till slut beslöt han att åtminstone försöka och se vilka uttryck de oundvikliga katastroferna skulle ta sig.

Premiären ägde rum. Han klarade den. Han lyckades dämpa sin partners fasansfullhet med att endast halvhjärtat ledsaga henne och sedan lysa extra mycket själv när han var ensam på scenen. Men som en konsekvens blev hon naturligtvis hans ärkefiende.

Aftonen efter premiären blev en skandal. Mitt i deras stora pas-de-deux blev hon så rasande på hans svala intresse för henne att hon mitt i dansen gav honom en rungande örfil som sved ordentligt. Detta dämpade naturligtvis hans intresse för henne ytterligare, så att han höll sig ännu längre ifrån henne: örfilar uppmuntrar inte ofrivilliga friare. Följande morgon stod det att läsa i tidningarna: "Våra ballerinor misshandlar Janel Michory." Lisa Pizza, som den groteska italienskan hette, fick en tillrättavisning av impressarierna, varpå hon fick ett hysteriskt anfall och sedan oupphörligt grät tills ridån gick upp för deras tredje föreställning.

Bland de övriga svanarna fanns det flera förvånansvärt skickliga dansöser bland vilka Janel särskilt lade märke till en som var ung, liten och mörk och som ägde en ovanlig uttrycksfullhet i sitt sätt att röra sig.

Lisa Pizza dansade sin roll den tredje aftonen med en nästan hysterisk inlevelse. När hon förvandlades från prinsessa till svan var det som om hon i själva verket gestaltade en krokodils förvandling till en struts eller en flodhästs förvandling till en apa. Det var nästan groteskt pinsamt.

Och när Janel kom in på scenen blev det genast dubbelt värre. Publiken vred sig i sina bänkar, som om de kände med Janel hur de fick hela baletten förstörd för sig. Det var alltför tydligt att la Pizza överdrev och spände sig alldeles förfärligt. Även Janel tyckte inte något vidare om det och såg under föreställningen ut som om hon luktade illa. Emellertid återgäldade han aldrig örfilen, ty han visste att det var det hon ville för att kunna trappa upp stridigheterna.

Efter den första akten försökte man tala förnuft med henne.

"Varför dansar ni inte normalt, fräulein Pizza?"

"Skaffa mig en prins i stället för en träbock, så ska ni få se att jag lever!" skrek hon till svar.

"Men ni har Europas bästa prins just nu! Ni kan inte få någon yngre eller vackrare!"

"Jag har aldrig blivit så förolämpad i mitt liv som av honom!"

"Men det är ni som har örfilat honom och inte tvärtom!"

"Vad tusan tror ni jag örfilade honom för då?"

"Ni måste samarbeta, fräulein Pizza! Michory försöker ju! Varför försöker inte ni?"

"Men det är ju det jag gör! Vad tror ni att jag gör där på scenen? Poserar?"

"Men ni betar er som en magdansös!"

"Och vad gör han då? Det är meningen att han ska älska mig! Men han vill ju inte ens ta i mig med tång!"

"Är det så konstigt efter att ni örfilat honom på öppen scen?"

"Jag hade anledning! Ta bort honom eller ersätt mig, om ni inte är nöjda!"

Detta var omöjligt enligt kontraktet, så länge ingendera var invalid. En annan ställde henne denna prekära men välbefogade fråga:

"Hör ni inte på applåderna, fräulein Pizza, att publiken inte uppskattar era krampaktiga överdrifter?"

"Vill ni då hellre att jag ska bli en duenna eller stinkande mumie som min kavaljer?"

Och de kom ingen vart med henne, ty hon uppfattade alla konstruktiva förslag som förolämpningar som hon besvarade med grövre förolämpningar mot alla och med de värsta slängarna alltid mot Janel. Ingen kunde tala förnuft med henne. Hon var envis och obeveklig i sin hopplöshet och vägrade till slut lyssna till någon. Janel betraktade henne med ömkan och misstro. Han sade ingenting, men när alla omvändningsförsöken av henne inställdes bara för att skona Janels känslor och undvika skandal var han fast besluten att vägra fortsätta tillsammans med henne efter kvällens föreställning. Kontraktsbrottet fick kosta vad det ville.

Andra akten började. Detta det mest förtjusande och underbara parti som finns i någon balett, förnedrade och skändade denna hemska så kallade ballerina med sina köttiga ben på det mest vidriga sätt. På olika håll i teatern lämnade somliga sina platser och gick ut. Från översta raden hördes mummel och sarkastiska kommentarer till "den dansande dromedaren". Somliga hade till och med enbart kommit för att se en kvalificerad parodi på klassisk balett. Hur pinsamt var det inte för den stackars unge ungerske dansören, som måste uppleva det som rena korsfästelsen!

Men så plötsligt mitt i deras stora kritiska pas-de-deux, som är hela balettens höjdpunkt, och just när hon äntligen började dansa normalt igen och bli litet ledigare och naturligare, så tappade hon mitt i alltsammans balansen, föll till golvet som en skjuten fågel och reste sig ej på nytt. Janel försökte hjälpa henne med att lyfta upp henne under improvisering, men handlöst föll hon bara omkull igen.

"Mitt ben!" flämtade hon. Och hela baletten kom av sig. En ny skandal. "Ridå!" skrek någon så att det hördes i hela teatern, och ridån gick brådstörtat ner medan ett våldsamt sorl utbreddes sig över hela den väldiga salongen. Folk började genast överväga om de skulle gå hem eller inte. Alla var missnöjda, och det hördes tydligt att folk frågade varandra om de inte skulle gå och begära pengarna tillbaka. Endast dirigenten bibehöll sitt lugn och slutförde de oändligt vackra tongångarna, Tjajkovskijs kanske mest inspirerade musik.

Bakom scenen var nu Janel Michory halvt från sina sinnen. En doktor höll på att undersöka den arma ballerinas ben. Någon muskel hade sträckts eller något liknande. För övrigt var allt kalabalik.

Så skrek Janel: "Vi måste finna någon som kan dansa i la Pizzas ställe! Vi måste genomföra föreställningen!" Han var förtvivlad över de fruktansvärda fataliteter, misslyckanden och skandaler som han hade blivit delaktig i under de senaste tre dagarna tack vare en vidrig fullkomligt anskrämlig och inkompetent skata till dansös. Och de andra figurerna bakom scenen förstod att han menade allvar. De lyckades dock lugna ner honom, fastän det nu dessutom visade sig att la Pizza bara lyckats bli prima ballerina genom att hennes familj var en av de förmögna i det

österrikiska Trieste. Alla teaterns ledande funktionärer måste lugna ner honom, och de lovade att allt skulle ordna sig, fastän ingen visste hur. Det enda alla visste var att Janelns krav på en omedelbar ersättare var omöjligt. En teaterpamp med kraftig röst gick framför ridån och tillkännagav för publiken att baletten skulle fortsätta. Denne pamp, som var en gammal mycket auktoritativ och säker balettlärare med stort svart skägg, spred alltid respekt och tystnad omkring sig när han talade och var helst han uppträdde. Han var därför tacksam att använda när det uppstod kriser på teatern, och han var bättre och mera anlitad som krisavväjare än som en gång mycket rörlig lärare. Han var numera bäst i Wien på att lugna ner det mest stormiga hav som fanns: en upprörd publik. Han hade brottats med dåliga balleriner och deras förordelser i hela sitt liv, och han var berömd som den som om någon kunde tukta en operadiva. Ledningen beslöt att fortsätta föreställningen med det berömda pas-de-quatret för att Janel skulle få vinna litet tid till att åter samla sig och kanske rentav kunna finna en vikarie för den golvade la Pizza.

Publiken var nu lugn. Pampens röst och myndiga framträdande hade haft god effekt på wienarna, som trots allt beslöt att sitta kvar för att se hur äventyret skulle avlöpa. Det här skulle ju garanterat bli pressrubriker för morgondagen och kunde bli levande historia. Den store balettläraren tog även risken att gå så långt att han annonserade att la Pizza icke mer skulle framträda i sin roll utan att en annan i stället skulle fortsätta. Även detta tillfredsställde publiken i någon mån. Hade inte denne gamle dansör gått in i baletten så hade han säkert blivit operasångare, och han lär i sin ungdom ha valt mellan dessa två så olika men lika skimrande grenar inom teatern.

Janel försökte nu hämta sig och sätta sig in i situationens allvar. Detta var ju trots allt Wiens kejsarliga statsopera och en av de mest berömda i Europa! Han fann bland de unga ballerinnorna överraskande många som trodde sig kunna fortsätta prinsessan Odiles roll och som även gärna ville göra det. Janel visste dock att de flesta av dem blott skulle visa sig vara ännu värre än la Pizza om de bara fick chansen. Det var i alla fall den största av balettröler som alla dansöser hade skäl att åtrå; men just dessa dansöser hade dessutom det skälet till att vilja dansa i den rollen att det skulle innebära att de fick dansa på scenen inför hela världen just med honom; men detta genomskådade inte Janel. I stället såg han alltför tydligt och klart att alla dessa fnittriga och flirtiga frivilliga kandidater för huvudrollen var hopplöst oseriösa och bara kunde gestalta en ytterst tragisk roll på ett ännu bedrövligare vis än den erbarmliga la Pizza. Han stod inför ett fruktansvärt dilemma.

Under tiden genomfördes pas-de-quatret på scenen. Även de som utförde detta svåra parti var med all sin skicklighet inte goda nog. Med oro väntade man på att han skulle bestämma sig, ty om inte han gjorde det måste någon annan göra det som var ännu mindre kapabel därtill. Hans blick gled över alla de dansöser som inte hade ställt sig villiga till att överta la Pizzas roll. De var alla lika osäkra, försagda och nervösa inför hans prövande blick. Så stannade hans mörka ögon vid en person som nästan inte syntes. Det var den unga mörka flicka som han vid ett tidigare tillfälle redan hade fäst sin uppmärksamhet vid genom hennes anspråkslöshet, litenhet och uttrycksfullhet.

Hon hade inte trätt fram och som så många av de andra praktiskt taget tiggat om att få rollen. Blygt hade hon hållit sig i bakgrunden. Hon var mycket liten och mycket täck. Janel fick en känsla av att hon egentligen kunde mycket mera än vad man trodde. Han gick fram till henne.

Minuterna var dyrbara. Musiken närmade sig sitt slut. Nästa nummer var ett nytt pas-de-deux, och den föregående dansen hade redan en gång tagits om från början och kunde inte upprepas på nytt. Det hade varit löjligt. Inför det omedelbart förestående pas-de-deux-numret mellan Sigfrid och Odile frågade han den blyga mörka:

”Kan ni dansa rollen?”

Hon såg inte på honom utan tittade ner i golvet och visste tydligen inte genast vad hon skulle svara. Hon var i alla fall inte inställsam. Han frågade på nytt och mera spontant:

”Känner ni er kapabel till att utföra Odiles svåra roll?”

Hon tvekade på nytt och fortfor att titta nedåt golvet, men så nickade hon. Janel blev utom sig av lättnad, glädje och fröjd. Efter att ha visat för alla att denna mörka unga flicka nu var den som skulle träda i la Pizzas ställe fortsatte han lågmält till henne:

”Nästa nummer börjar med ett solo för mig, och så följer ett pas-de-deux. Vet ni när ni ska komma in och hur?”

Hon fortfor att titta i golvet men nickade. Hur underbart väl till mods fick inte detta tecken på inre säkerhet hos det enda hopp som han hade funnit honom att känna sig! Musiken tog slut. Han såg på henne, litade på henne och gav sig ut på dansgolvet. Nu gällde det! Han dansade bättre än någonsin. Han reflekterade inte över att hon inte alls hade vågat se honom i ögonen ännu. Han hade varit för upptagen av situationens allvar för att bry sig om sådant.

Med glans utförde han sitt solo och bättre än någonsin under la Pizzas regemente, så att den nya skulle känna sig säkrare inför sin entré, och publiken jublade. De dränkte musiken i applåder långt innan den var helt slut. Dirigenten tappade nästan takten.

Så kom det lilla pas-de-deuxet. Den späda unga mörka ballerinan gjorde entré på scenen med spröd känslighet. Musiken flöt fram i en mjuk valstakt. Det var just den välbekanta vals som redan på Elisabeths första bal så starkt hade gripit honom och ända sedan dess varit som något av hans livs balettromantiks vemodiga huvudmelodi. Det var kanske Tjajkovskijs allra enklaste valsmelodi: en enkel fallande skala på fem toner från dominanten till grundtonen, som lät som om den gick i moll men i själva verket gick i dur.

De gled in i varandras steg och rörelser. Hur mjukt dansade inte denna lilla mörka varelse! Han greps av den poesi som hon tycktes utgjuta. Valsens innerliga enkla skönhet förde, inte tårar, men dock en viss dimma för hans ögon. Publiken försvann för honom.

Vad var det med henne? Med vem var det som han dansade? Var det en människa av kött och blod? Omöjligt. Det var en vit viktlös liten ängel. Det var en riktig snövit och snören sångsvan som flög mellan hans händer och som svävade över golvet utan att röra vid det med tåspetsarna. Han hade fått en gudasänd ängel i sina händer. Musiken omsvepte dem och höljde in dem i sina sorgliga outsägligt vackra drömmar, och deras dans var som en utdragen smekning dem emellan. Hon föreföll så bräcklig inför hans ögon att han knappast vågade röra henne. Han endast snuddade lätt vid henne med sina fingertoppar när han skulle, som Chopin blott snuddade och smekta sina tangenter; och när han lyfte upp henne till himlen gjorde han det lika försiktigt som om hela hennes väsen med tyll och allt vore av finaste, tunnaste och sprödaste kristall. Och hon vägde ingenting. Hon tycktes flyga av sig själv när han lyfte henne.

Att de skulle mötas just i denna den vackraste och vemodigaste, mest sorgsna och gripande av alla valser på en scen som kanske var världens förnämsta inför tusentals nyfikna åskådare! Men de kände inte världen. De kände inte publiken. De kände blott av varandra och av sig själva.

De harmonierade med varandra som Tristan med Isolde och Romeo med Julia, som skulptören med sin marmor, som den skräddarsydd handskan med dess hand, som molnen med himmelen, som ljuset med naturen och som kärleken med lyckan. Publiken höll andan. Den dans som de här alla blev vittnen till var den högsta form av poesi som de någonsin hade sett. Aldrig hade någon av alla dessa balettomaner

sett en mjukare, ljuvare, mera harmonisk och mera betagande uppvisning. Aldrig hade de sett ett vackrare, mera tjusande och mera bedårande danspar på någon scen. De satt som förtrollade och höll andan intill slutet. Inte en hostning, inte en harskling, inte en rörelse och inte en gäspning från publiken störde musikens, dansens och konststartens fulländning i denna helt spontana av en nödsituation påtvingade improvisation.

Inte en blick gav Odile den prins som älskade henne under dansen. Men desto mer utstrålade hennes innerliga varma mjuka milda väsen. Varje hennes rörelse sade honom mer än vad en blick hade gjort. Hon levde endast för konsten; liksom han innan han blev stjärna var det uppenbart att även hon i smyg hade lärt sig en huvudroll som denna utantill, och det var såsom två konstens tjänare de möttes och blev till ett i dansen och ej som människor.

Vad brydde de sig om att publiken var så tyst att den inte ens andades? Alltid annars brukade det finnas många som gjorde sitt för att göra sig hörda i föreställningen medelst onödiga högljudda harsklingar, hostningar och snarkningar, som om varje publikmedlem kände det som sin rättighet att störa föreställningen medelst demonstration av egna personliga oljud; men nu var det så dödstyst som om hela publiken hade tagits på bar gärning av ett under. Och det var just vad som hade skett. Under hela resten av baletten var det lika moltyst bland publiken som i en folktom katedral.

Sigfrid och Odile dansade som i en dröm. Allt var en dröm för dem. Publiken var en dröm, de dansade ej på ett golv utan på en scen av drömmar; teaterns självlysande prakt och gyllene skönhet var en katedral av drömmar, och musiken var drömmen bakom drömmarna, drömmen som hela tiden fortsatte och som hindrade alla de saliga drömmande på scenen och på parketten och i logerna från att vakna.

Aldrig hade Janel så levat sig in i en dansörroll som han gjorde nu. Det var en verklig svandrottning som han älskade, en tragiskt drabbad och fångslad ängladrottning som tillhörde både jorden och himmelen, världens underbaraste jungfru som drabbats hårt av olycka och som en kärleksförbindelse med endast kunde leda till olycka även för prinsens del. Han grät på riktigt i sista akten när allt var förlorat för honom och han dessutom hade förlorat sin älskade och blott kunde vänta sig döden av ännu ett möte med henne. Ändå sökte han upp henne i skogen för att få se henne en sista gång och sedan dö. Alla dessa ödesmättade känslor som ingick i den romantiska handlingen var så otroligt verkliga för honom som de aldrig tidigare varit på scen. Det var nästan som om han började misstänka att det verkligen var något ytterst tragiskt och fatalt med denna okända hypersensitiva begåvning, som han nu redan älskade med hela sitt väsen och fullständigt uppriktigt och spontant på scenen, och som om han vädrade en okänd och försåtlig djävulsk fara bakom all denna skönhet. Men dessa undermedvetna misstankar skingrades totalt inför det faktum att han aldrig på scenen hade älskat en svanprinsessa som hade utstrålat en större, mer äkta och mera hjärtskärande smärta. I sista akten grät han nästan högt när han åter fick se hennes hjärtslitande väsen för sista gången innan trollkarlen enligt sin tidigare varning tog livet av honom för att han än en gång hade dristat sig till att uppsöka och träffa sin älskade, som han aldrig kunde få, emedan hon så hopplöst var i onskans våld.

Förtrollningen bröts inte av att föreställningen tog slut. Det var ännu dödstyst bland publiken i flera minuter efter att ridån hade gått ner. Dirigenten, regissören, dansören och alla undrade vad det skulle betyda att publiken inte alls applåderade. Men när äntligen förtrollningen djärvt bröts av att ridåhalaren grep initiativet och åter lyfte på ridån för att avslöja, som teaterseden kräver, att alla de tragiskt avlidna visst icke var det minsta avsomnade, bröt applådstormen lös som en sprängd fördämning. Hela teatern dränktes i dess våldsamma springflod. Långt över tjugo gånger fick Sigfrid och Odile buga för publiken innan publiken var färdig med dem.

Och sedan störtade publiken ut tårögd, överentusiasmerad och med ett fotografiskt minne för livet av den bästa balettföreställning som de någonsin hade sett. När allt var över vände sig Janel till den nya prima ballerinan och sade:

"Tack för att du överträffade alla förväntningar."

Men hon svarade intet. Hon inte ens såg honom i ögonen. Hon undvek honom och försvann. Detta förvånade honom.

"Vad är det med henne?" tänkte han. "Gjorde jag något fel? Fick jag inte säga du till henne? Eller tänker hon nu vara nyckfull mot mig till tack för att jag har varit vänlig mot henne?" Han kunde inte förstå varför hon inte ville säga ett enda ord till honom.

När Wiens gamle storsvartskäggige balettmästare omfamnade och gratulerade honom frågade han denne:

"Vad är det med Anna Valentina? Varför vill hon inte tala med mig?"

"*Aber wissen Sie da nichts?* Vet ni då inte?" frågade den översvallande balettmästaren förvånad.

"Vad är det jag inte vet?"

"Anna Valentina är stum. Hon har varit stum sedan födseln."

Janel blev stum av förvåning och förskräckelse. Balettmästaren gav honom hela romanen: "Flickan var hopplös genom sin stumhet och sattes därför i baletten av sina föräldrar som hennes enda chans att duga något till. Och dansa kan hon, eller hur?" För att ej besvara balettmästaren med sin stumma förvåning skyndade Janel bort.

Han beställde genast ett väldigt omfång vita rosor. Sedan skrev han en biljett som han skickade med rosorna till kvällens stjärnas loge. Så löd biljettens text:

"Kära lilla älskade fröken Valentina,

Jag kände inte till er skada förrän för fem minuter sedan, men nu vet jag om den, och nu förstår jag ert tysta uppträdande. Förlåt mig mina ord. Ert handikapp endast framhäver alla era behag ännu mera. Alla människor pratar för mycket utom ni. Mitt livs högsta önskan är att även i framtiden få bistå er på scengolvet i egenskap av vän, dansör och beskyddare. Jag är er allra ödmjukaste tjänare,

J. Mitschory."

När ballerinan fick blomsterprakten och brevet och läste detsamma sken hon upp som en plötsligt utsprucken pingstlilja av glädje samtidigt som hennes ögon fylldes av tårar. Hon grät av glädje över att någon brydde sig om henne som människa. Hon skrev strax ett litet svar som lydde sålunda:

"Jag önskar ingenting högre själv än att få följa er intill världens ände och ännu längre. Jag är er av hjärtat evinnerligen tacksam. Ursäkta min djärvhet att svara så öppet."

När Janel steg ut ur sin loge fick han genast syn på sin älskade Odile. Hon fick även genast syn på honom. Hon rusade i hans armar, och de omfamnade varandra. Men de kysstes inte. De endast log och var saliga av fröjd med hela den perfekta naturligheten hos den första renaste förälskelsens totala oskuld. Sedan gick de tillsammans till den väldiga supé som väntade dem och hela ensemblen hos borgmästaren själv, som generöst hade bjudit dem alla till sig. Han hade själv sett den oförglömliga föreställningen och därefter fått idén till att stå för nachspielet och improviserat fram det.

Den kvällen korades Janel till världens balettkung, och den som korades till drottning var den lilla späda unga mörka mö som från och med nu och för resten av livet alltid fanns vid hans sida och lyste lika klart som han. Det var ingen officiell utkorelse. Det var en utkorelse som skedde tyst i alla människors hjärtan, vare sig de var kejsare, kardinaler eller gatusångare, fiskförsäljare eller gatsopare, åldringar eller barn. Och det var inte Janel som blev kung eller Valentina som blev drottning, utan

det var paret, de två unga tillsammans, som grep och som stannade kvar i varje människas själ och hjärta.

Två dagar senare var de på en konsert i en kyrka med enbart Beethovens musik. Det var den nionde symfonin och Missa Solemnis som uppfördes. Beethoven själv hade varit nöjd med framförandet av dessa båda verk, som ytterst sällan framförs tillsammans, då båda är synnerligen krävande. Denna aftons musikupplevelser befäste Janel i hans åsikt att Beethoven var den störste av alla kompositörer och att endast Händel, Bach och i viss mån Brahms och Bruckner kunde mäta sig med honom. Och han undrade över hur man kunde göra en balett till Beethovens musik. Kanske att det skulle gå till Pastoral symfonin?

Efter tre veckor i Wien reser de med båt på Donau till Budapest. En orkester är med dem på båten och spelar bland annat Händels "Water Music" för dem. Ett gladare, härligare och vackrare triumftåg har aldrig speglat sig i Donaus blåa vågor. Och de intog därefter Budapest med storm. Förut hade Janels succé där varit total, men nu blev den dubbelt total, ty nu var de två. Valentinas rykte hade nått Budapest i förväg direkt från Wien efter deras oförglömliga föreningsafton på operan där, då de som par genast sattes på fixstjärnornas himmel för hela balettvärlden för evigt; men fastän Budapestpubliken redan var eld och lågor över henne i förväg och därför hade färdigt överdrivna förväntningar, tog hon dem med storm och med överraskning. Men alla var överens: det var paret som sådant som det var någonting med och som överträffade allt.

Valentina fick genast träffa Janels gamla vänner. Det ordnades bal efter bal, och det par som alltid dansade vackrast på alla balerna var givetvis balettparet. Till societetsfolkets stora förtjusning improviserade gärna Janel och Anna Valentina tillsammans fram de ljuvligaste danser ur de enklaste valser, mazurkor, polkor och kadriljer. Någon gång kunde Janel även dansa en vanlig vals med sin väninna Elisabeth till alla deras glädje och jubel som hade sett dem dansa tillsammans förut. Elisabeth tog hand om Valentina som en idealisk äldre syster, och de fann varandra genast: Valentina blev aldrig svartsjuk, och Janel blev glad åt att få höra att Elisabeth nu hade bestämt sig för Andreas trots allt. Men många hinder stod att övervinna innan de kunde förena sig, då hennes högadliga familj var totalt emot det. Andreas själv fanns inte i staden. Han var bortrest till Balatonsjön för sin dåliga hälsas skull. Tyvärr kunde de inte heller fara och träffa honom. Det ryktades om att en läkare lyckats uppdaga förstadierna till lungtuberkulos hos honom, och att han ordinerat en stram hälsokur vars syfte var att dealkoholisera Andreas totalt. Elisabeth var mera intresserad av att få Andreas till att sluta röka, och även detta skulle doktorn försöka genomföra. Men alla dessa rykten kunde inte riktigt bekräftas.

Snart planerades en väldig turné för de unga tus räkning. I Pressburg, Brünn och Prag dansar de Coppelia tillsammans med ny koreografi av Janel själv. Bergen ramlar nästan ner över dem av förtjusning. I Janels version av Coppelia är icke Coppelius en gammal fåraktig och föraktlig grinvarg som alla driver elakt gyckel med utan en riktig konstnär och dockskapare, som faktiskt lyckas med att göra Coppelia levande och till en riktigt söt och älskvärd ung dam. I stället blir balettens demon och osympatiska inslag självaste Swanhilde. Baletten slutar i Janels version med att Swanhilde får sitt straff och förvandlas till en dum docka och Coppelia i stället förlovas med kavaljeren, medan den gamle Coppelius salig av lycka dansar en glädjejigg. Janels version av balettens saga blir alltså mycket mer sympatisk än den konventionella handlingen. I Prag gör de med Coppelia sin största succé hittills.

Sedan återvänder de till Wien som Giselle och Albrecht, som de i sin uppsättning gör till världens vackraste balett näst efter Svansjön. Med innerligt vemod och gränslös kärlek och poesi dansar de sina roller så som ingen har dansat dem förut till Adolphe Adams nästan Tjajkovskijsklytiska melodik. Ingen lär ju ha inspirerat Tjajkovskij så mycket som Adam.

I Wien, den lyckliga staden, får de snart impressarier och representanter för olika teatrar över sig från hela Europa. Covent Garden, Berlin, Venedig, Paris, alla ville ha dem och engagera dem. Och de accepterade de anbud de kunde och som de fann vara tillräckligt lockande.

Efter en lång och underbar tid i det glada och myllrande Wien anlände de så för första gången till en stad i utlandet: Venedig. De kom att älska Venedig mer än alla städer hittills. Dess livliga och glada särpräglade folkliv, dess vindlande kanaler och sagolika atmosfär betog dem för resten av livet. Och där som i Wien gjorde de en fantastisk succé på den anrika gamla teatern la Fenice. Från Venedig började deras namn spridas även över hela Italien.

Efter två veckor i Venedig såg de Milano. Där brast nästan Teatro della Scala av folk som ville in fastän det inte fanns plats. Deras namn hade nått staden före dem, och där levde de för första gången inte fullt upp till sitt rykte. Det rykte som hade nått Milano från Venedig var för fabulöst för att kunna överglänsas i verkligheten. Därmed gjorde de absolut inte heller något fiasko. Och La Scala blev för dem en upplevelse utan like. Bland publiken satt ibland även mästaren Puccini, medan dock den tid var förbi då en viss cellist Arturo med tillnamnet Toscanini hade gnidit sin cello i orkestern. Legendan berättar däremot att även Verdi var där. Såsom alla riktiga legender kunde den dock inte bekräftas.

Efter Milano får de uppleva Rom, Neapel, Palermo och Monte Carlo. I Rom inbjuds de bland annat till Vatikanen av påven själv som välsignar dem och frågar varför de inte gifter sig. De lever ju tillsammans och är katoliker. Janel besvarar den uppriktiga frågan med ett uppriktigt svar:

”Vi älskar varandra endast i anden och icke i blodet.”

Detta svar gör påven nöjd, och han genmäler då som den slipade diplomat han är: ”Det var just det svaret jag hoppades på och väntade mig att få höra,” och han välsignar dem till tusen.

I Monte Carlo dansar de för Diaghilev, Nijinskij och Mikael Fokin. Fokin säger om dem:

”Aldrig har mina baletter dansats så uttrycksfullt och vackert. Men de är för små för er.”

Nijinskij säger: ”Mitjorij har vad jag inte har: en partner, en kärlek, ja, kärlek över huvud taget.” Men Michory protesterar och hävdar att all konst är kärlek, och således är det omöjligt att en så stor konstnär som Nijinskij skulle sakna kärlek. Detta utlöser något hetare debatterande mellan de så högt stående konstnärerna, så att de nästan grälar om att få överbjuda varandra i att komplimentera varandra. Endast Sergej Diaghilev tigger och säger ingenting om vad han tänker, men av uppsynen att döma känner han att allt vad han har levat för ingenting är mot den skönhet som paret Mitjorij-Valentina har att prestera.

Tyvärr blev det nu redan så berömda paret tvungna till att skrinlägga sina planer på att uppträda i Trieste, som de hade fått ett så generöst och vänligt erbjudande ifrån, men i Turin och Genève kunde de gästspela på vägen till Paris. Samtidigt reste Nijinskij med Diaghilev till Sydamerika, men Fokin lovade att åter uppsöka dem i Paris.

Före Paris hade allt gått bra. De hade rätt sig utmärkt och klarat sig häpnadsväckande väl sin ungdom och oerfarenhet till trots. Varför? Deras enda hemlighet och deras styrka, livskraft och förunderliga okuvlighet var den sublima konstnärliga poesi som de ägde gemensamt.

Så kom de då till Paris. Det skulle vara deras viktigaste scen hittills. Paris var ju trots allt jämte Wien Europas kontinents förnämsta metropol. Och för första gången var de en aning spända.

Men de klarade sig utomordentligt väl. Operan i Paris blev faktiskt en av deras allra mest oförglömliga triumfer. När nu Albrecht än en gång slutligen hade gått

hädan stod Paris på golvet och på balkongerna i den väldiga salongen och tjöt i en halv timme medan samtidigt applåderna nästan skakade ner Delacroix' Attila från taket. Och i Paris stannade de en tid för att efter en väldigt påfrestande gemensam karriärstart äntligen hämta andan emellan och vila upp sig en aning. I och med sådana kraftanspänningar som inför prestationerna i Paris laddar man ju upp sig så oerhört inför ett så gränslöst slöseri med krafter och själslig energi att man efteråt är värre därän än ett vacuum. De uppträdde i operan under Delacroix magnifika takfresker tolv kvällar under två veckor och ägnade därefter en vecka åt äntlig fritid och avkoppling med behövlig återkoncentration i ljuv isolering.

I Paris visade sig Mikael Fokin snart bli en kär beskyddare och vän för dem. Denne greps nämligen av en stor tillgivenhet för det unga paret och särskilt för Valentina, som nu blev vackrare och gladare för varje dag; och trots att de fick träffas så litet blev han kanske deras första viktiga och riktiga vän utanför Österrike-Ungern och skulle förbli så för livet. Han kunde lära dem mycket och ge dem välbehövligen råd inför framtiden och deras gemensamma bana, som ju ännu bara var i begynnelseskedet, då han var en praktisk och klok man och som balettexpert en ovärderlig hjälpare. Fokin och paret lovade att alltid behålla kontakten med varandra.

Så blev det då Londons tur. Även om deras succé icke var oerhörd så blev Covent Garden deras största upplevelse hittills. Monarken själv såg dem med sin familj, och för första gången upplevde de en publik som inte var hopplös och oregerlig. I alla teatrar som de hittills hade gästade hade publiken skrikit och gormat, varit obehärskad och knappast uppmärksam alls. Här fann de sig plötsligt stå öga mot öga med en publik som uppmärksamt betraktade dem och studerade dem, icke missade en tålyftning och som var avmätt och ekonomisk med sina applåder. I stället för att kasta blommor på scenen och skrika och hysteriskt göra bort sig och nästan bete sig som djur satt de helt flegmatiskt under föreställningen och studerade musikens partitur. Detta var en märklig erfarenhet för paret att göra emedan den var så ovanlig. Efter all, som de uppfattade att engelsmännen sade, överväldigande applåder hörde på kontinenten till saken. De imponerades av denna engelska publik totala självbehärskning som de aldrig hade upplevat maken till tidigare. Till och med tidningarna var tämligen avmätta och strama i sina sparsamma eloger till deras ära. Engelsmännen var varken billiga eller lättköpta, vilket all deras internationella publik alltid hade varit tidigare. Sin mest generösa publikmedlem fann de dock i själve monarken, som två gånger bjöd dem på supé och som beklagade att de var för unga för att ha fått nöjet att träffa hans gamla skräckmamma drottning Viktoria. Efter tre veckors bekantskap med den högenska societén återvände de till kontinenten.

Vad som här har sagts om begynnelsen av deras triumfodyssé utan like, denna otroliga men sanna saga ur verkligheten, har endast varit en kortfattad översikt. Vad de gjorde i varje stad, vilka människor och högdjur de kom i kontakt med och deras känslor inför den värld som lade sig för deras fötter och som så generöst öppnade sig mer och mer för dem, allt detta har icke blivit klart uttryckt. Ty den enda sanna avhandlingen om deras upplevelser och intryck kan inte göras av någon annan än de själva.

9. Krisen

"Minns du, Anna, Paris? Minns du den väldiga metropolen, de sprudlande människomassorna och den härliga, enorma operasalongen? Kommer du ihåg allt det underbara som vi upplevde där? Lyckades du lägga alla nya vänner som vi fick på minnet?"

Vad tyckte du om Debussy? Var han inte litet väl zigenaraktig och dekadent? Själv tycker jag att hans musik saknar struktur och dramatik. Den är dekorativ men formlös. Trivdes du den där kvällen hos Rodin? Varför tyckte du inte om att han ville skulptera mig? Men visst trivdes du. Det ser jag på dig. Och jag minns hur hjärtligt du skrattade den aftonen, fastän det inte hördes.

Trivdes du bättre i Paris än i Monte Carlo? På den punkten är jag lika osäker som du. Båda var ju sublimes paradiset och så olika varandra att de inte kan jämföras.

Jag älskar att tänka på Paris, Anna. Jag tänker ofta på de vida boulevarderna, våra stilla promenader längs de underbara oändliga kajerna och den vackra kyrkan Notre Dame; men roligast hade vi i Clichy. Hur högt måtte inte Chopin och de andra romantikerna ha älskat den staden, Anna!

Och ändå längtar jag hem till Budapest. Jag saknar musiken av mitt eget språk, av mitt älsklingspråk och mitt enda modersmål. Är det inte konstigt, att hur mycket vackrare andra språk än framstår än ens eget, som italienska, franska och engelska, och hur grovt och otympligt ens eget än låter och verkar i jämförelse, så är ändå inget språk bättre än ens eget, som alltid är det enda bästa språket i världen! Och det gäller nog alla språk, alla individuella människors modersmål. Jag ser också ständigt min far i mina drömmar, och jag vet att vår teater där är mitt enda hem. Jag längtar hem, Anna.

Längtar du inte hem till Wien? Nej, du har aldrig haft något hem. Och jag vet att även du älskar mitt Budapest.

En tankelek som fascinerar mig mycket, min älva, är att jämföra den teater som vi övergav, min fars tomma teater i Budapest, med den teater som vi fann, den stora operan i Paris. Vid en sådan jämförelse ser jag min gamla teater som representant för mitt forna privatliv, min forna frid, min forna anspråkslöshet och hela min mystiska okända bakgrund. Den är ett hem, en vrå, ett tryggt gömställe och en garderob där man alltid kan gömma sig och försvinna från den tidsenliga timliga fåfänga världen in i sina egna eviga och skönaste universella drömmar och där jag alltid levde i fred. Den teater som vi vann, den stora härliga operan i städernas stad, ser jag sedan framför mig, och den är dränkt i ljus, den är fylld av internationell publik, dess scen är upphöjd och omstrålad, och jag ser den som en symbol för scenernas scen, för världsscenen i teaternas teater, som är själva världsteatern. Och denna scen och denna teater har vi vunnit, Anna. Vi är idag hela världens favoritskådespelare och står inför hela världens ögon. Vi har vunnit den teater som kallas världen. Och när jag jämför denna teater med den som jag har förlorat, min vrå och mitt hem, resignationens universella tomhet i all sin otidsenlighets totala skönhet, som dock alltid överlever det timliga och tillfälligt framgångsrika med sin eviga tomhet, sanning och oförgängliga romantik, och försöker väga dem mot varandra, så vet jag inte vilken jag hellre ägde.

De är så underbara bägge två, kära Anna, att vågen som man väger dem på faktiskt går sönder; ty båda deras sublimitet väger så tungt, och den ena väger så exakt lika mycket som den andra.

Den ena, den lilla, den obskyra och bakåtsträvande, den bortglömda och levande begrävda, den orättvist förfördelade och offrade, älskar jag för dess andliga skönhet och oförgängliga rikedom, men den stora njuter jag av. Jag älskar och längtar efter den lilla lika mycket som jag berusas och entusiasmeras av den stora, som dock leder framåt. Jag skulle därför aldrig, Anna, kunna vara utan någon av dem.

För närvarande är vi dock på väg mot framtiden med modets publikström, vi står på teaternas teaters främsta scen och har ännu ett litet stycke att gå för att nå ända fram till rampen. Storbritannien har nu sett oss, men ännu känner ej det mäktiga Ryssland eller det avlägsna Amerika till oss. Vi måste erövra den mera lysande teatern fullständigt, Anna, innan vi äntligen kan börja leva lika mycket för både den och den intimare och egentligen sannare av dem.

Jag ser på dina ögon att du förstår vad jag menar, Anna. Och hur tacksam är jag inte, och hur högt dyrkar jag dig inte för den glans, den sol och den överjordiska sällhet som du ger mig! Så länge jag har dig, Anna, och så länge du har mig är vår konst oförgänglig, vi själva oåtkomliga för olyckan och vårt ljus och den glans som vi sprider konstant. Så länge jag har dig, Anna, kommer teatern att fröjdas över vad vi tillsammans ger den.”

Under sin vistelse i England gjorde de även ett två dagars gästspel i Edinburgh, och sedan följde de vackra städerna Amsterdam och Antwerpen. Därefter lockades de ut på en tysk turné: Hamburg, Hannover, München, Leipzig, Berlin och Dresden fick alla se dem, och deras framgång var överallt obeveklig. Deras otroliga triumfodyssé fortfor att vara oförliknelig i sin ständiga väg uppåt mot en oupphörligt tilltagande lyckoberusning av enbart framgångar.

Därefter mellanlandade de i Warszawa för att därifrån fortsätta till Sankt Petersburg via Norden. I Warszawa blev de beklämda av det faktum att polackerna var ett olyckligt folk som led under en utländsk diktatur genom ryssarna. Bättre fann de stämningen vara i Köpenhamn, där de lunchade med ännu en kung, som varmt omhuldade balettkonstens förkovring. Köpenhamn, gemytets glada huvudstad, imponerade på paret med sin höga balettkultur, som faktiskt var en av de högsta i Europa.

Men ännu bättre fann de stämningen vara i Stockholm, där de lunchade med ytterligare en konung, som därtill förplägade dem väl. Svenskarna fann de vara ett väldigt fint men något bortskämt folk, då de inte hade haft krig på nästan hundra år. I brist på den fattigdom som fanns överallt på kontinenten var svenskarna i stället på glid in i en ond cirkel av den dryghet, vräkighet och inskränkthet som kommer av bekvämlighetens naturliga odling av lättjan, som är ett värre ont och en större fara än fattigdomen. Stockholm var dock Nordens och kanske hela norra Europas vackraste stad vid sidan av Edinburgh. Nästan lika vackert fann de Helsingfors vara, den nya moderna huvudstaden i Finland, där de förvånades över den översvallande välvilja och vänlighet som de mottogs och omhändertogs med i denna lilla frusna nordiska stad där publiken var så liten men desto mera innerlig och hjärtegod. Dock kom de knappast alls i någon kontakt med finnar, då de hade ett så konstigt språk, utan mest med finlandssvenskar och ryssar, då dessa kunde franska och tyska. Men den enorma uppskattning och förståelse som de möttes av från detta lilla frusna fattiga och isolerade nordiska folk imponerade på dem, och med allt större spänning såg de fram emot mötet med Sankt Petersburg, den ryska huvudstaden, som ju också var huvudstaden för all klassisk balett.

De anlände till det väldiga imperiets vita huvudstad en dag i begynnelsen av mars, och de möttes genast av ett pärlande rikt och oändligt snöfall. De mottogs av övervänliga ryssar och tyskar och ambassadörer överallt, och sällan hade de känt sig så välkomna någonstans förut. Sällan hade en så stor och betydelsefull stad mottagit dem med så öppna armar.

Under de följande dagarna förtrollades de av Sankt Petersburgs prakt och enorma glans. De såg även kejsarstadens fruktansvärda fattigdom, men de fattiga ryssarna var vänliga, glada och fromma.

Och Petersburgs stora opera var den mest generösa och inbjudande som de hittills hade trätt in i. Det var en härlig och omåttligt levande opera, och balettkåren i denna stad hade de aldrig sett maken till i Europa. När de gav akt på dessa mästare, som alla var bakgrundsfigurer, förstod de att konstnärer som Fokin, Pavlova och Nijinskij hörde hemma och endast hade kunnat frambringas i denna atmosfär av den mest fulländade balans mellan känsla och disciplin, konstnärlig pietet och precisionssträvan, och outtröttligt arbete förenat med den renaste idealism.

Svansjön var den första av de baletter som de här skulle framföra. Flera dagar före premiären överraskade själva tsarfamiljen dem med ett besök, och för första

gången blev Anna röd. Janel bragtes snarare bara ur fattningen men mera så än vanligt.

Tsaren själv skakade hand med honom, och aldrig hade någon fått Anna att niga djupare. Den lille tronföljaren lyste mot dem med livliga intelligenta ögon. Detta höga besök var ett underbart äventyr som gav glans och förtrollning åt hela dagen. Aldrig hade de bemötts så hjärtligt och nästan så familjärt av en större härskare i Europa. Så var ju också Nikolaj II mera involverad i sin balett än någon annan monark i Europa.

Tsaren talade en utmärkt tyska, men Janel var för överväldigad för att förmå leva upp till en konversation med honom. Detta märkte tsaren, och han fortsatte för att inspektera resten av balettkåren. När den lille prinsen följde efter sina systrar ropade han glatt någonting till paret till avsked, men tyvärr kunde det unga paret inte förstå dessa ord. Efter en stund kom dock tsaren tillbaka, och nu försökte han tala till dem på sin utsökta gentlemannaengelska, det språk som han egentligen bäst behärskade. Då svarade Janel: "Låt oss hålla oss till tyska."

Då log tsaren. Isen hade smält, och deras konversation blev mera otvungen och nästan kamratlig. Med förvånansvärd förtrolighet berättade tsaren att han i många år varit förälskad i en balettdansös och haft henne som stadigt sällskap innan han blev kär i Alix. Sedan sade han: "Sergej Diaghilev har spekulerat mycket i er gemensamma mystiska bakgrund. Ni är ungrare, Chanel Mitjorij, men varifrån kommer egentligen er dam?"

Och Janel svarade som det var: "Hon är ett hittebarn liksom jag, men hon kommer från Kroatien. Båda har vi en kyrklig bakgrund, då hon växte upp i ett kloster."

Då skrattade tsaren. "Ja, jag visste väl att det var något heligt med er."

Mera detaljer slapp Janel avslöja för tsaren om Anna Valentinas bakgrund, och det drog han en lättnadens suck för. Hela historien om hur Anna kom till Wien och där stoppades undan i baletten var för omständlig för att tåla att berättas för en tsar.

Aftonen för premiären kom, och premiären blev en glänsande succé. Aldrig levde Janel mera in i sin roll än vad han gjorde denna afton, och deras olika pas-de-deux kallades följande dag i tidningarna för "det sublimaste som någonsin har framförts på vår scen". Både Janel och Anna kom att betrakta denna afton som deras mest givande och minnesvärda. Och det var efter den som Janel sade till Anna:

"Du är min Odile som är besatt av trollkarlen som hindrar dig från att prata, men jag skall ta dig ifrån honom. Jag skall lära dig att tala som en vanlig människa. Läkaren säger att din stumhet beror på ett fel i din larynx, och att det är en sak som kan opereras. Jag skall göra dig till min med att giva dig din röst tillbaka, som trollkarlen har beslagtagit."

Hon protesterade försiktigt och skrev: "Tror du inte det kan vara farligt?" Men Janel var fullkomligt övertygad av sin läkares vetenskapliga slutsatser. Hon lät denne läkare ta sig en närmare titt i hennes svalg och försöka övertyga henne om saken, och han lyckades – nästan, ty det var mycket hon inte förstod. Men i princip var hon med om att låta sig opereras.

Tsarfamiljen hade suttit i salongen under premiären liksom flertalet ministrar och mäktiga diplomater. Stolypin, den högste av ministrarna, hade gråtit.

Svansjön förblev i två veckor på repertoaren, och aldrig har den någonsin framförts bättre och med större uttrycksfullhet förr eller senare. Ryssarna minns dessa föreställningar ännu idag, då de blev historiska genom vad som senare hände. Minnet av sådana föreställningar blev liksom en symbol för en hel gyllene tid som alltför snart skulle gå förlorad för alltid.

Därefter uppfördes Coppelia med Janelns egen koreografi, även den med glänsande lovsagor och svällande, entusiastiska tidningsspalter som resultat. Aldrig lär det ha jublats mera i Mariinskijteatern än under de tio dagar som den uppfördes.

Janel originella och humoristiska tolkningar av karaktärerna tog ryssarna med storm, kanske mest just för att Janel version av baletten berövade den all dess elakhet och gjorde den snäll och rättvis i stället.

Mellan Svansjön och Coppelia fick Janel nöjet att bland annat få umgås med självaste Rachmaninov. I det oändliga diskuterade de de båda extremt tragiska fallen i rysk musik Tjajkovskij och Musorgskij, den förra den kanske innerligaste av alla melodiker inom musiken någonsin och den som gjort mest för balettens upphöjelse, och den senare den mest originelle och genuint ryske av alla tonsättare. Janel kunde aldrig förstå Tjajkovskijs homosexualitet, som Rachmaninov ständigt förehöll vikten för Janel av att saken förblev hemlig åtminstone så länge tsardömet fanns kvar. Janel menade att det var både Musorgskijs och Tjajkovskijs stora tragedi att de inte haft någon kvinna att kunna älska och ge hela sitt förtroende, och Rachmaninov kunde inte direkt förneka saken.

När nu denna underbara hänförande överväldigande månad till slut var över var det meningen att de skulle fortsätta till Moskva och därifrån till Ukrainas huvudstad Kiev. Men en viktig förändring hade inträffat i planerna. Janel hade beslutat göra ett uppehåll någonstans på vägen till Moskva för att där i avskildhet förenas med Anna Valentina i äktenskap. Ingen visste detta utom deras närmaste betjänter och impressarier, och önskan bifölls med respekt, och de önskade förändringarna i planerna anordnades i största hemlighet. Vitsen med att genomföra detta så långt borta från Budapest och världen var nämligen att det inte skulle uppmärksammas och göras något ståhej av saken. De ville inte ha pressen stickande sina näsor i blöt.

Deras stilla bröllop, beslöt de, skulle äga rum i Novgorod. De skulle fara med tåg till floden Volkhov, där de hos en ny rysk vän skulle vara med om en fest, varifrån de sedan skulle fortsätta till Novgorod med släde. Allt detta ordnades av deras vän, som var Petersburgs förnämsta konstkännare och nära vän till familjen Jussupov. Den sjunde dagen i april satte de sig i en underbar privatkupé och var på väg mot sitt livs hittills största äventyr. De log mot varandra där de satt, han klädd i en stor tjock varm underbar päls och hon elegant prydd med en kosackmössa.

De nådde floden Volkhov, och deras vän tog med översvallande vänlighet och hjärtlighet emot dem. Han älskade att kalla dem för sina barn, och för dem var han ungefär som en kär gammal onkel. Han förde dem till sin vackra väldiga villa, där all prakt redan var framdukad inför den kommande balen; ty denna fest var ingenting annat än en bal, även om den hade benämnts såsom en anspråkslös tillställning.

Janel Michory och Anna Valentina valsade denna afton. Ingen valsade som de. Var gång de trädde ut på dansgolvet vek alla andra åt sidan för att njuta av att se på dem. Det var en av deras livs lyckligaste aftnar, och lyckligare skulle den bli.

Efter champagne, tårter, kaviar och en lysande fransk festmåltid gick alla ut i snön och hade snöbollskrig. Det var ju trots allt för att gästerna skulle få ha roligt som värden hade ordnat med denna fest.

Det vita kriget utmattade de flesta som snart ramlade in igen. Janel och hans blivande maka hade hållit sig inomhus, då de ingående hade diskuterat Annas fall med en kirurgisk expert, som hade gett dem goda råd. Hans prognoser var goda, då han menade, att Annas stämband delvis var sammanväxta med glottis men dock kunde frigöras. Det handlade om ett ytterst finkänsligt kirurgiskt ingrepp som krävde den mest minutiösa precision, vilket dock med dagens vetenskapliga kunnande inte var någon omöjlighet.

Dansen återupptogs, men få orkade dansa. De flesta var nöjda med kvällen som den var och tog farväl. Den ena bjällrande släden efter den andra befolkades och lämnade det vackra huset, som egentligen var ett halvpalats. Det var en av dessa underskönt vackra blåvita landskapstårter i imiterad rokokostil, som de ryska aristokraterna så gärna byggde åt sig nära huvudstaden från Katarina II:s tid och framåt.

Deras värd tog ett ömt farväl av dem när de satte sig i sin släde. Han hade själv anförtrött sitt allra bästa fordon åt dem och sin bästa kusk. Tårarna blänkte i hans ögon, ty han visste vart de nu ämnade sig, och de log åt hans rörelse, ty den ryska mentaliteten med dess underbara gärna överdrivna sentimentalitet var ännu något främmande för dem. Kusken snärtade till de tre käcka och raska hästarna, och med ett ryck satte sig släden i rörelse. Värden vinkade efter dem, och de vinkade så gott de kunde tillbaka.

De hade aldrig åkt i en rysk släde förr. Janel visste hur spännande Anna tyckte det var, och själv var han även mycket upphetsad. "Någonting säger mig, Anna," vågade han anförtra henne, "att vår förening i äktenskap är det som kommer att befria din röst." Någon hade smusslat med en champagneflaska åt dem i släden, men de skrattade åt deras ryske välgörarens nyck och slängde ut den. De var vana vid nykterhet, och denna natt skulle de ej dricka utan enbart njuta av den stund som föregick sanningens heligaste ögonblick.

Bjällrorna klingade glatt och träden flög förbi dem med sina höga svarta silhuetter effektivt avtecknade mot den stjärnklara vårvinterhimlen. Det var en ljuvlig natt med fullmåne. Sällan hade Anna sett så konstant glad ut. Hade hon haft röst så hade hon skrattat hela natten.

Janel började ångra att han hade slängt ut champagneflaskan. Den hade nog ändå varmt gott i deras magar och bröst, och de skulle ju ändå inte dansa offentligt igen förrän om en vecka. Han började rota i släden för att se om det inte någonstans fanns en till. Detta hans bestyr hade Anna oändligt roligt åt.

När hade hennes ansikte skinit så av lycka? tänkte han. Petersburg och Ryssland har verkligen gjort henne gott, tänkte han vidare. Måtte Ryssland vara lika ryskt söderut.

Kusken tycktes ivrigt hänge sig åt slädens välfärd. Han var en typisk rysk landsortskusk som troligtvis hade tjänat en och samma herre i hela sitt liv. Hans piska snärtade ideligen till de tre hästarna, ty han visste att herrskapet ville nå Novgorod så tidigt som möjligt på morgonen; men Janel tyckte att det var onödigt att behandla hästarna så. Han tänkte dock inte mycket mera på saken.

Anna Valentina hade somnat. Stilla hade bjällrornas änglaskratt tjusat henne till sömns där hon tryggt och lugnt låg bekvämt tillbakalutad insjunken i sin mjuka varma päls och med händerna i sin ryska muff. Hennes varma mörka finskurna medelhavsansikte från Fiume uttryckte den sublimaste sällhet och frid. För att få tiden att gå nöjde sig Janel med att kärleksfullt viska ömhet till henne fastän hon sov, som om han ville spela med risken att fresta henne till att vakna. "Vår bana har hela tiden stigit mer och mer mot skyarna. Vi har bara färdats uppåt tillsammans hittills. Och det skall alltid förbli så. Vårt äktenskap är bara ytterligare ett trappsteg mot höjden, ytterligare en förenkling och förädling av vår relation, ytterligare en bekräftelse på vår kärlek och ytterligare ett ännu högre uttryck för den. Vi har ännu många världar kvar framför oss att utforska. Jag har ju inte ens sett dig naken ännu. Men vi måste ge oss till tåls. Denna sista eviga oändliga natt av vår själsliga jungfrulighet måste vi ännu ge oss till tåls, för att i morgon vakna till ett par nya människor." Och hon vaknade inte, eller åtminstone visade hon inte att hon hade hört någonting. Janel var nöjd med att hon sov och lät henne av hela sitt hjärta sova medan han började räkna de träd som de passerade i hopp om att själv få sig till skänks litet sömn. Men han var för pigg, han var för upphetsad av festen, han var för otålig, och följaktligen var han även för nervös för att kunna sova.

Och kusken hjälpte till med att hålla honom vaken. Hans hästar frustade, hans piska klatschade ibland mera och ibland mindre, och släden skakade under hans kommando. Piskan klatschade inte alltid, ty då och då tog kusken fram en flaska vodka. Han använde denna till att hålla sig varm med.

"Aha," tänkte Janel. "Därför är han så ivrig." Men han tyckte inte om att höra den smällande piskan.

Sömn började i alla fall till slut komma över honom. Endast det envisa klatschandet från piskan höll honom vaken. Varje ny klatsch väckte honom, han fixerade sig vid ljudet, och det störde honom allt mera för varje gång. Det var som att ligga och lyssna till en långsamt droppande kran vars droppar föll med en ordentlig smäll i stället för med ett stilla plopp. Han försökte forcera sig till sömns och koncentrera sig på att drömma sig bort med att bara tänka på det ljuvligaste han visste, hans stunder tillsammans med Anna på scenen, när han lyfte henne, när de genomförde sina makalösa pas-de-deux, på publikens extatiska jubel och på de alltid fullsatta teatersalongerna. Men dessa drömmar ledde alltid tillbaka till den dammiga förlegade teatern i Budapest med dess mumifierade minnen av storhet och glans, de slitna kulisserna, de trasiga ridåerna, den tomma parketten och den glödande underbara otidsenligheten. "Vad är det med den teatern som är bättre än alla andra?" Och så stod plötsligt svaret klart för honom: "Där finns aldrig någon publik! Den är tom på allt vad vulgaritet, sinnlighet, ytlighet, lättsinne, flärd och mode heter! Den består bara av den eviga legendens evigt rena och sanna väsen. Den är sann, medan publik alltid innebär en åverkan och ett inkräktande på sanningen!"

Kuskens klatschanden störde brutalt hans tankegångar. "Hur kan han med?" Och med ens framstod denne vodkakusk som essensen av all vulgär och ytlig publik i världen. "Han gisslar sina hästar som teaterdirektörerna gisslar och driver fram publiken med hutlösa ockerpriser. Denne kusk är en värre slavdrivare än någon impresario." Och han beslöt sig för att göra något åt saken och be kusken att sluta upp eller att åtminstone ta det lugnare.

Han reste sig i släden och böjde sig fram mot kusken just när denne vände sig om och slängde bort en tom flaska vodka. Till sin förvåning såg Janel honom genast ta fram en ny. Han tilltalade dock den ivrige kusken ändå.

Kusken förstod naturligtvis inte Janelns språk. Men han tycktes förstå vad Janel menade, ty han nickade ivrigt med huvudet när Janel talade. Lugnad och nöjd lade sig Janel till rätta igen men fann snart att kusken hade missförstått honom. I stället för att spara på piskan började mannen bruka den med ännu större iver. Han hade tydligen förstått Janelns ord som så att han skulle skynda på.

Janel reste sig fram igen, men det var omöjligt och hopplöst att få ryssen att förstå. Ju mera Janel försökte göra sig förstådd, desto mera missförstådd blev han. Till slut insåg Janel att det var bara att försöka finna sig i situationen.

Men nu hade kusken fått blodad tand. Han fick hästarna att öka hastigheten till det dubbla, och släden började kränga våldsamt. Janel åsåg hur ännu en vodkabutelj flög ut i snön, och han förundrade sig över att kusken över huvud taget kunde sitta kvar och hålla sig upprätt. "Hur i all sin dar kan han hålla släden på vägen?" Situationen blev mer och mer obehaglig. Anna vaknade och kröp närmare intill sin Janel.

Hästarna skenade ej, men kusken tycktes nödvändigt vilja driva dem till det. Lyckligtvis lyckades han ej, men hastigheten var ändå farligt hård, och Janel beslöt på nytt att försöka ingripa. Men nu hörde inte kusken honom längre, för han sjöng. Han sjöng en kosackmarsch och höll takten med sin piska.

Janel såg Annas skrämde ögon. Han hoppades att kusken skulle lugna ner sig och sade detta till henne. Men Anna var ej längre glad.

"Fördömda kusk!" tänkte Janel och var mest förbittrad på honom för att hans vilda framfart hade väckt Anna. "Så bråttom har vi inte. Hon hade gott kunnat få sova. Nu är hon väckt och har blivit rädd och orolig." Men de hade inte långt kvar till Novgorod nu. Snart skulle de nå staden och bli befriade från den mardrömsresa som denne kusk så generöst bjöd på.

Kusken vände sig glatt om och sade: "Snart framme!" Detta förstod Janel. Men kusken var nu hopplöst berusad, och Janel litade inte på honom längre. Han förstod inte vilken skicklig kusk det var. Därför förstod han inte heller att det var bäst att låta kusken vara. Han förstod inte det ryska ölsinnet, och han hade inte själv någon erfarenhet egentligen alls av att handskas med hästar och fordon. Janels misslyckade försök till ingripanden hade bara lett till att kusken nu tycktes vara så avskyvärt glad och stolt över att han hade lyckats piska upp hästarna till denna vanvettiga fart att han nu tog sig före att piska upp dem till en ännu högre, som om Janels tillrop innebar en utmaning för honom, ett missnöje med hans förarkonst, som han måste besegra med att visa för den missnöjde att han kunde köra ännu bättre. I sitt hjärta greps Janel nästan av ursinne. Han kunde inte se något Novgorod i sikte och tvivlade nästan på att kusken i sitt tillstånd kunde hitta vägen dit. En blick på Annas vettskrämda anlete fick honom att bestämma sig. Han böjde sig för tredje gången fram, nu i avsikt att ta tömmarna från kusken. Att det var hans välgörares bästa och kunnigaste kusk hade han glömt. Paniken regerade. Han hörde sig själv ösa grälor över den stolliga omdömeslösa kusken som förvånad släppte uppmärksamheten från hästarna ett kort ögonblick. Hans förvånade blick sade: "Är det möjligt att du kan vara en bättre kusk än jag?" Men den korta distraktionen räckte. Hästarna kände genast att ingen längre kontrollerade dem, och ryska som de var greps de strax av den smittosamma paniken och bröt ut i sken. Janel föll baklänges. Även kusken fick nu panik.

Släden krängde som om den när som helst ämnade gå sönder. Så plötsligt vid en våldsam stöt från en sten som trojkan körde över föll kusken av och försvann.

Det gick mycket fort. Hästarna körde av vägen, släden överansträngdes, tömmarna brast, hästarna försvann, och släden körde vidare i full fart i en kraftig plötslig nerförsbacke ner för en sluttning mot två nakna björkar. Janel såg dem komma rusande allt snabbare emot sig och såg i nästa sekund ingenting mer.

När han vaknade fann han sig liggande i snön, stelfrusen och översnöad. Det var ljusst och troligen tidigt på morgonen. Ett stilla ljudlöst snöfall fyllde universum med frid. Allting höll andan som av andakt.

Han såg sig omkring. Han hade slungats mjukt i djup snö inte långt från släden. Släden låg vräkt över ända och var oigenkännlig och fullständigt kaputt.

Han reste sig med värkande lemmar. Han sökte efter Anna. Han såg henne ej genast.

Där låg hon på andra sidan om släden. Hon hade slungats ett långt stycke från släden. Hon rörde sig ej där hon låg med ansiktet nedåt.

Han pulsade mödosamt fram genom snön till henne. Några hästar syntes inte till. Han rörde vid henne. Hon hade fallit hårt. Det låg en och annan mycket stor sten nära henne.

"Anna," sade han och försökte väcka henne. Hon vaknade ej genast. Hennes ögon var slutna.

"Anna," sade han igen och ruskade om henne. Han lyfte upp henne i sina armar. Hon flög inte själv denna gång. Ändå var hon lätt. Emellertid vaknade hon ej.

Han satte försiktigt ner henne igen och började undersöka henne. Han gnuggade hennes kinder med snö, men det hjälpte ej. Han förstod att hon måste vara skadad på något sätt.

Men var och hur? Han fann ej ett spår av någon skada någonstans. Allt var helt och oskadat. Han undersökte alla benen och hela kroppen, men det fanns ej ens någon synlig droppe blod någonstans. Ingenting verkade vara skadat. Så föll hans ögon till slut på hennes svanvita hals. Hennes puls slog ej. Hon var kall och färglös. Allt var helt, men där fanns intet liv. När han hade avlägsnat hennes vackra päls huva fann han vad som var felet.

Hennes nacke var bruten.

10. Novgorod

Det var en stilla morgon och det snöade i Novgorod. Få var uppe, ty det var ännu mycket tidigt. Himlen var ljus, men det var ej fullt dagsljus ännu.

Några skogshuggare var på väg ut ur staden. De var varmt påpälsade och hade stora yviga skägg, så som ryska bönder brukar hava.

På vägen ut från staden såg de en ensam man komma sakta vandrande emot dem. Denna man bar på en börda som var mänsklig. Mannen tilltalade dem ej och de passerade honom tyst. De kände att han var en främling.

En av dem kastade försiktigt en förstulen blick på den mänskliga varelse som mannen bar på. Det var en kvinna som ej rörde sig. Han tittade hastigt bort igen.

När mannen hade passerat ett gott stycke förbi dem vände de sig bägge om och tittade på honom. De talade lågmält men ivrigt med varandra. Var det verkligen en kvinna? Hade främlingen dödat henne? Nej, han måste ha hittat henne. Nå, det var hans sak, och han var på väg mot staden. Deras konversation upphörde dock ej när de efter en stund fortsatte.

Mannen gick långsamt och snön föll tyst. Staden slumrade i pittoresk stillhet, som om den hade sovit i århundraden och inte hade för avsikt att vakna igen. I mannens blick låg det något sällsamt.

Han vandrade tyst genom de tysta gatorna. Han mötte fyra personer innan han anlände till torget med dess kyrka. Den sista av dessa fyra, som var en gumma, hälsade god morgon.

Han sågs gå in i kyrkan. Man lade märke till att han gick så oförskräckt in, trots att han med största säkerhet var utlänning. Han kom ej ut igen på en mycket lång stund.

Kyrkan var tungt utsmyckad och mycket exotisk, som ortodoxa kyrkor är. Bilder och ikoner fyllde dess inre med liv. Han slog sig utmattad ner vid en pelare och lät sin börda vila mellan sina ben. Där satt han en lång stund. Han vände sig icke om, och man kunde ej se hans ansikte.

Efter en, kanske två och kanske ännu fler timmar stod han upp och tilltalade en munk som fromt höll honom sällskap på avstånd i kyrkan i denna morgonstund med sin andakt. Främlingen ställde några enkla frågor, och munken var ej ovillig att svara, om de dock hade ganska svårt att förstå varandra. Men mannen tackade stilla och gick efter munkens svar, vare sig han hade förstått det eller inte, ut genom en sidodörr. När han åter kom ut följdes han av två munkar.

Han gick till sin börda och lyfte upp den. Han betraktade den orörligas ansikte under ett intensivt ögonblick. Så följde han med munkarna ut i sakristian. Dessa skulle tydligen efter sin bästa förmåga och med all sin barmhärtighet hjälpa honom med hans svårhanterliga problem.

Några timmar gick. När han äntligen kom ut var han ensam. Tårar flödade ner för hans ansikte. Kyrkan var tom. Han fann ett avskilt hörn och sjönk ner där medan han gav sina tårar bittert utlopp. När han märkte att några besökande kom in och ville hålla honom sällskap utan att ana varför han var där reste han sig stilla och gick ut.

Det snöade fortfarande. Himlen var tung och grå, och staden tycktes alltjämt vara sovande. Mannen stod en stund och såg ut över torget. Med en sista blick smekte han kyrkan som han skulle ha vigts i idag. I stället för ett bröllop inkognito hade det blivit världens tystaste begravning med bara en ledsagare: brudgummen. Så gick han med samma stillsamma steg över torget i riktning mot stationen.

De som var där såg honom anlända. De såg att han var en främling och förvånades över hans tomhänthet. Främlingar brukar ju ha bagage, men denne såg ut som om han hade förlorat allt. När han närmade sig stationshuset drog de sig undan.

Han stannade och ställde en fråga. De svarade honom, men han förstod deras svar enbart tack vare deras gester. Efter ett lågmält "spasiba" fortsatte han i riktning mot biljettkontoret.

Han fann det.

"Varthän?" frågade mannen i kassan.

Han förstod detta ord.

"Budapest," svarade han.

11. Problemet

Tidigt en vårmorgon steg en man av Warszawatåget i Budapest. Varifrån var han? Var kom han ifrån? Ingen som såg honom visste det, ty han var en ringa man och en man utan något av intresse över sig.

Solen sken och fåglar sjöng i närmaste träd, men mannen utan bagage tycktes ej lägga märke till detta. Han var ung, såg tafatt ut och tycktes försjunka i drömmar så snart han steg av tåget.

Länge stod han på ett och samma ställe utan att röra sig. Ingen kom och mötte honom, inte tycktes han vänta sig heller att någon skulle göra det, och ändå stod han kvar på samma ställe. En stins betraktade honom misstänksamt på avstånd, som om han hade sett främlingen förut och misstänkte att det kanske kunde vara en efterlyst spion. Vad rörde sig egentligen i mannens sinne? Kom han hem från ett krig? Det såg nästan så ut. Men det fanns ju inga krig i Europa. Det var omöjligt att bli klok på karlen.

Så såg han ner mot marken och tycktes slita sig loss från vissa minnen. Sakta började han gå. Han nådde snart stationens utgång. Stinsen drog en suck av lättnad och gick honom till mötes.

"Välkommen till Budapest!" sade han vänligt medan han samtidigt mönstrade karlen.

"Tack," svarade främlingen kort.

Han lämnade de glada livliga centrala delarna och smög sig in på en trång och mörk gata var hans dystra uppsyn kanske hörde mera hemma. Efter någon tvekan gick han in på en krog.

Han stod ett slag och tittade omkring sig innan han fortsatte in. Det var tydligt att han aldrig hade varit där förut. Gästerna såg oförskämt på den nye gästen. Så gick han in och satte sig längst bort i ett hörn.

"Ett glas vin," sade han till en uppassande flicka utan att se upp. "Vitt eller rött?" frågade flickan beskäftigt. Rött, blev svaret. Hon hämtade vinet åt honom. Han drack det långsamt och under tystnad under det att han såg ner i bordet. Ingen intresserade sig längre för honom. Han drack ju som alla andra. När han hade tömt glaset efter kanske en halvtimme beställde han ett till. Där satt han och grät för sig själv utan att någon märkte det.

Syltan var mörk, dyster och anspråkslös. Här kunde vem som helst gömma sig för yttervärlden. Dess övriga gäster var alla mer eller mindre suspekta eller åtminstone anonyma individer, och de respekterades för sin anonymitet även om ingenting annat respekterades.

Flickan som serverade honom började intressera sig för honom. När hon vid hans tredje glas satte sig bredvid honom och tilltalade honom förblev han dock tyst.

Och när hon ej ville lämna honom i fred med hans melankoli reste han sig och gick därifrån. Hon blev då förvånad, ty hon var söt och hade aldrig blivit ratad tidigare.

Himlen hade nu mulnat samtidigt som vinden hade friskat i. De livliga gatorna var ej längre så livliga som förut. Janel Michory började vandra längs med dem.

Han gick tungt men ganska raskt för att undvika att bli frusen. Hans huvud var nedsjunkt mellan axlarna, och det var tydligt att han ej såg vart han gick. Hans uppmärksamhet var endast riktad mot den vandring som han företog i tankarna och hade bakom sig.

Vad tänkte han på? Vem eller vad var det som oftast syntes i hans tankebilder? Var det den varelse som han hade lämnat i Ryssland och praktiskt taget övergivit där av ren vanmakt och oförmåga att kunna hantera problemet med hennes fullständigt oacceptabla och alltför chockartade och oväntade, ovälkomna och ytterst olämpliga avsked, som ingen rådde för? Eller var det en förlorad teater som han tänkte på? Med henne hade han ju förlorat världsscenen eller åtminstone den världsscen som han hade vunnit och delat med henne.

Förmodligen tänkte han på både det ena och det andra. Ingen hade kunnat förmå sig till att störa denne mans sinne idag, inte ens om det hade varit för gammal vänskaps skull.

Han kom mot eftermiddagen ut på Elisabethbron, där han länge stod och betraktade det av vinden upprörda vattnet. Tänkte han på självmord? Nej. Han stod stilla där alltför länge, och han harmonierade alltför väl med den vackra brons underbara utsmyckningar och nästan skulpturalt skickliga smide.

I Buda sökte han sig längs gator som han inte hade beträtt på många år. Vid en liten öppen plats med alltjämt bara tre gatlyktor stannade han. En ny liten kyrka hade byggts på samma plats var den gamla hade stått, men den nya var av sten och helt annorlunda. Den var kallare och sterilare och inte alls lika innerligt hjärtegod till karaktären. Den hade inte hunnit bli det ännu.

Kåkstaden stod kvar, men den var nu döende emedan den skulle rivras i sin helhet. Därför hade nästan alla evakuerats därifrån. Endast de envisaste och hopplösaste fanns kvar. Vart hade alla de andra tagit vägen i stället? Fanns de nu i den Sovande Staden?

Han gick in längs gränder som han som barn aldrig hade fått eller vågat besöka. Han råkade passera en krog, som råkade vara den enda i stadsdelen, men den var märkvärdigt livlig fortfarande. Vid disken stod det en gammal men muskulös och avskräckande karl utan ett hår på hela huvudet. Han var ålderstigen men fortfarande tillräckligt brutal till sitt yttre för att kunna hantera klientelet. Gästen gick planlöst in och beställde ett glas vin.

Det satt även andra gäster på denna krog. De var alla nedgångna fyllbultar utan något vettigt att säga eller göra. Men den dystres blick fastnade för en som var olik de andra. Det var en gråhårig liten sliten man med knäckt näsrygg som talade med rysk accent. Om inte näsan hade varit knäckt hade han sett judisk ut. Det verkade vara en ovanligt sentimental liten karl, ty han talade oavbrutet med gäll sjungande röst.

Han försökte hela tiden berätta för sitt sällskap om två saker: sin hemstad Kiev, som han hade förlorat för alltid, och om sitt barn, som han hade förlorat i just denna krog, och han visste inte själv hur det hade gått till. Detta var tydligen hans livs mysterium, och alla i krogen hade tydligen hört det hundra tusen gånger förut. Naturligtvis var det ingen som lyssnade till honom.

Men gästen lyssnade, och det märkliga var att den lille ryssen märkte att någon gjorde det. Karlen uppfattade främlingens blick, tystnade och gick fram till honom.

"Vem är ni?" frågade ryssen honom.

"Det har inte ni något med att göra."

"Har vi inte setts förut?"

"Nej."

"Jag känner igen era ögon."

"Jag har aldrig sett er förut,"

Janel betraktade honom hela tiden och var säker på sin sak. Då sade ryssen:

"Jag vet vem ni är. Ni är trollkarlen som rövade mitt barn ifrån mig."

Det var för mycket för Janel. Utan att blotta sin påtrampade smärta svarade han stillsamt:

"Olycklige man, ni vet inte vad ni talar om." Och han såg precis ut som om han själv mycket mer hade förlorat ett barn genom en elak trollkarl än den lille patetiske berusade ryssen. Och han reste sig och gick därifrån.

Ryssen var dock säker på att han hade sett de ögonen förut någonstans, men det skulle antagligen dröja innan han kom på var.

Besöket i den skumma krogen i stadens värsta slum hade gjort Janel upprörd och skakad. "Är det verkligen möjligt för en människa att bli sådan?" tänkte han när han mindes den bedräglige berusade ryssens totala dekadens. En kyrkklocka slog sex. Han började äntligen målmedvetet bege sig hemåt.

Han nådde den Sovande Staden och fann den lika sovande som alltid. Nej, den var ännu mera sovande nu, ty ännu fler av dess invånare hade flyttat därifrån. Han stod en stund utanför sin teater innan han med klappande hjärta gick upp för baktrappan och lade handen på scendörren. Han återupplevde ett av sina många sanningens ögonblick. Dörren var lika öppen som den hade varit den första gången och alla gånger. Bakdörren till teatern var aldrig låst. Vem som helst kunde som han stjäla sig in på scenen och stanna där och gå hur långt som helst. Han var bara en av många. Han kom över sin tvekan och sina minnens berusning och fortsatte in.

Allt var oförändrat. Det var precis samma teater som han för några år sedan hade lämnat bakom sig, före det vuxit upp i och före det trevat sig in i, som in i en levande dröm. Det var samma teater med samma intensiva frid och säregna förtrollande charm. Han kunde aldrig bli klok på dess förtrollande anda. Dess personlighet var nu mera magisk än någonsin, det var som om en stor ande uppfyllde hela den stagnerade insomnade teatern och ville säga: "Detta är min helgedom reserverad endast åt mig och min tidlösa personlighet, och endast de som kan förstå den och uppskatta den är välkomna. Men de blir färre i denna värld för varje dag." Ingenting hade förändrats. Allt var fortfarande lika väl mumifierat och noggrant avdammat och putsat. Ännu en gång mottog denna teater honom som hans enda riktiga hem här i världen och kanske mera så än någonsin. Och en sällsam lycka fyllde hans själ för en stund. Det var hans barndoms lycka eller åtminstone minnet av den, som nu återuppsökte honom som vuxen och nästan krävde hans själ tillbaka.

Så gick han tillbaka till sitt rum, slängde äntligen av sig sin resrock och gav sig tillbaka till scenen och salongen. Han måste ju visa sig för sin far! Kanske hans far kunde trösta honom? Han tvivlade på det. Men den gamle hade alltid i alla Janel svåraste situationer kunnat säga honom just de rättaste kloka orden för att hjälpa Janel förbi svårigheterna och problemen. Men vad kunde bota en älskad människas död?

På sätt och vis kände han sig ändå alltjämt som pojke när han begav sig upp för den avsides liggande väl dolda nästan hemlighetsfulla trappan till den gamles privatkammare. Den hade konstruerats efter att teatern hade uppförts. Det var hans far själv som hade låtit bygga in den för att han skulle kunna få arbeta och bo i teatern utan att någonsin behöva lämna den, och trappan var så genialiskt konstruerad att den inte syntes från salongen, och en som inte visste att den fanns där hade aldrig kunnat gissa att den dolde sig bakom panelen som en direkt diskret lönngång mellan teatern och dess ständigt vakande direktör. Som vanligt brann ljuset i trappan. Det var som en kyrklig evighetslampa. Men dörren till den gamles

rum var stängd. Detta är olikt den gamles rutiner, att alltid ha den öppen när han var ensam i teatern. Janel öppnar den stängda dörren med varsam hand och går in.

Hans far sitter i sin stora sköna länstol som han brukar med huvudet sänkt mot bröstet som om han sov. Janel står obeslutsam framför honom. Det är någonting hos den gamle som får honom att rygga tillbaka och tveka inför att väcka honom. Det är något förbjudande över honom, som aldrig funnits där tidigare, som om han strängt tänkte i sömnen: "Stör mig inte! Jag drömmer allvarliga drömmar." Det är dessutom ännu tidigt på kvällen, och den gamle brukar inte sova så här tidigt. "Ska jag väcka honom?" undrar ynglingen, som knappt är tjugotre år gammal. "Han ser så fridfull ut då han sover. Nej, jag kan inte." Och Janel vänder tillbaka bort från rummet. Han hejdar sig emellertid vid dörren. "Men han måste få veta att jag kommit hem," reflekterar han. "Han kommer att fråga varför jag inte kom upp till honom genast." Och han vänder tillbaka in i rummet. Där sitter den insomnade fadern i moltyst hemlighetsfullhet och med ansiktet osynligt i dunklet, som om han i hemlighet bevakade Janels varje åtbörd och följde med i Janels varje tanke. Åter kom det förbjudande återhållandet över Janel. "Stör du mina drömmar så förstör du dina egna," var det som om någon sade ohörbart men desto mera tydligt och obevekligt. Vad är det med den gamle? Han gör våld på sig och sätter äntligen sin hand på faderns skuldra och säger: "Far!" Men fadern vaknar inte. Janel sätter sig på knä framför honom och skakar honom, men ändå vaknar han inte. Han sover för djupt. Janel vidrör honom en sista gång, men han inser nu att den gamle inte går att väcka. Den unge före detta dansören, den strandade världsstjärnan, sitter orörlig på knä framför sin sovande far en lång stund och betraktar ingenting. Fadern verkar för honom ha gått in i samma törnrosasömn som hela teatern. Så reser han sig och beger sig ut i natten för att söka reda på en läkare.

Han finner snabbt läkaren, och när de når och undersöker den gamle mannen bekräftar läkaren vad Janel redan vet: att hans far är död.

"Han har lugnt och stilla somnat in, och det var inte många timmar sedan," menar läkaren. Janel lämnar doktorn och rummet bakom sig i djup tystnad. Doktorn försöker kalla honom tillbaka, men det går inte. Den glasögonprydda mannen resignerar och förstår att det är bäst att han återkommer följande dag. På vägen ut stannar han vid den lärde mannens skrivbord och betraktar ett ögonblick ett ofullbordat manuskript: Dantes Gudomliga Komedi i nygrekisk översättning på terziner. Han säger till Janels avlägsnande rygg att han ämnar återkomma följande dag för att sköta om dödsattesten och likhämtning med mera och lämnar sedan den charmfulla teatern. Janel fortsätter långsamt till sin loge.

Han öppnar dörren och ser framför sig ett tomt rum i en tom teater som aldrig förr har varit så tom. Han går långsamt in, stänger dörren bakom sig och kastar sig på sin säng medan han ännu en gång gråter. "Min far, jag är ännu ett barn, och aldrig har jag behövt dig så som nu!" kvider han i sin olycka. Det är knappt att han själv kan fatta att han har drabbats av sitt livs största olycka, motgång, nederlag och katastrof bara för att sedan uppleva en ännu värre.

Men han kunde inte somna ifrån sin sorg. Han grep sig i kragen och reste sig upp, och av en ingivelse gick han åter upp till faderns rum.

Där satt den gamle mannen i sin underbara fåtölj och sov den eviga sömnen. Liket skrämde honom inte längre. Borta var den förbjudande stämningen. Janel förklarade det för sig själv med att han ju nu visste om att fadern var död. Rummet var dessutom så välstädat och fint. Det lade han märke till nu. Den gamla städerskan hade nog varit här senast igår. Åter föll hans forskande blick på den avsomnade gestalten i stolen. Det var som om fadern fortfarande levde. Hans ande vilade ännu över rummet. Och den unge slagne mannen tycktes liksom höra sin faders röst:

”Du har kommit hem, Janel, och allt är gott och väl. Även jag är hemma nu hos de mina, och allt är gott och väl. Men vad tänker du göra nu? Tänker du svika din konst, din plikt och din teater bara för att jag är död? Tänker du bli svag nu, bara för att du fann dig själv i la Valentina och blev kär i henne? Trollkarlen kunde ju inte annat än ta henne ifrån dig. Du försökte ju ta ner henne på jorden, du ville ju beröva svanen hennes vingar och göra henne till en vanlig kvinna; men vad är Svansjön och hela balettkonsten om inte svanen får förbli en svan för evigt? Det var ditt eget fel, som ville banalisera det sublimaste. Du har bara dig själv att skylla. Du har blivit svag nu, och det värsta är att jag inte längre finns nära dig och kan hålla efter dig som förut. Nu måste du klara dig ensam, och det blir svårt för dig i det vacuum som du nu befinner dig. Farväl, min gosse. Vi träffas nog snart igen.”

Där lyste alla de underbara böckerna på hyllorna: Homeros, Shakespeare, Dante, Goethe, Schiller, Dostojevskij, Tolstoj, Dickens, Victor Hugo, elva biblar på olika språk och i olika versioner, Bhagavadgita på engelska och en ändlös rad av latinska och grekiska klassiker: Augustinus, Thomas av Aquino, Beda Venerabilis, Bernhard av Clairvaux och Cicero, Seneca, Platon och Marcus Aurelius och hela den antika litteraturen från Hesiodos till Plutarkhos och Johannes Chrysostomos. Där var hela den engelska litteraturen från Chaucer till Conan Doyle och de allra senaste romanerna av Stevenson och Kipling. Han tog en bok och öppnade den på måfå. Det var Dante: ”I som här inträden må låta hoppet fara.”

Han var en slagen man. Hans livs stora kärlek var berövad honom och skulle aldrig kunna ersättas. Döden hade slagit ihjäl hans liv. Vad skulle han göra? Skulle han dra sig tillbaka i total obskyritet och anonymitet och bli som sin far: en gammal tråkig inåtvänd självupptagen ensam okänd osällskaplig eremitstofil? Eller skulle han fortsätta dansa men utan glädje? Då låg nog det första alternativet närmare till hands för honom som det mera naturliga. Men samtidigt tänkte han: ”Jag kan inte och jag vill inte svika min publik.” Publiken drog ännu i honom. Den utövade ännu makt över honom. Hans kärleksaffär med publiken, den stora utsugande rampfebersalstrande bläckfiskpubliken, var ännu oavslutad, och denna kärleksakt hade avbrutits mitt i höjden av sin utveckling.

Följande dag återkom läkaren med nödvändig personal som gjorde vad som skulle göras med den gamles stofthydda. Det gick fort, och Janel behövde inte prata mycket med dem. Lyckligtvis kände dessa människor inte till det världsberömda namnet Michory varför Janel kunde vara trygg i förvissningen om att de inte visste vem de hade att begrava och vem de hade haft att göra med.

Men i världen diskuterades det i alla tidningar hur teaterfursten Janel Michory plötsligt hade försvunnit. Han hade senast setts på en fest utanför Sankt Petersburg hos den glade och gästfrie furst Oblonskij när han hade avrest därifrån med la Valentina för att vigas med henne i Novgorod. Paret hade aldrig kommit till Novgorod. Alla präster där förnekade all kännedom om någon vigsel den aktuella dagen, och ingen hade tydligen tänkt på att ställa dem frågor om något annat än om den förutbestämda vigseln. Janel hade i förtroende givit dem sina privata instruktioner, och de hade hållit dem: ingen fick någonsin veta sanningen, då ingen någonsin kom på att ställa rätt frågor. För världen tycktes paret bara ha försvunnit i tomma luften. Även furstens kusk som hade kört dem var försvunnen och förblev försvunnen som uppslukad av luften. Antingen vågade han aldrig ge sig till känna igen efter olyckan, eller också hittades och identifierades aldrig hans förolyckade kropp.

Det gissades och spekulerades en hel del, men den enda trovärdiga förklaring som någon journalist kunde kläcka var att Janel Michory och Anna Valentina avsiktligt hade lagt ut en dimridå för att fira bröllop och smekmånad på en för hela världen skickligt hemlighållen ort, och det trodde de flesta på. Men så småningom började ett rykte spöka att Michory levde allena och fattig och gick omkring som en

långhårig luffare i Budapest, men det ryktet trodde ingen på. Inte kunde ju Michory skiljas från Valentina! De två åtskilda var ju en absurd otänkbarhet!

En dag kom det en man till den gamla övergivna teatern i den Sovande Staden i Budapest. Han fann dörren till teatern öppen och steg in. Han såg att det brann ett ljus i Janel Michorys faders rum. Som om han gått där många gånger tidigare steg han upp för trappan som förde till studiekammaren.

Han steg in i rummet. Vid bordet satt det en orakad man och läste.

"Janel!" utbrast gästen häpen. Janel vände sig lika häpen om och utbrast:

"Andreas!"

Han steg upp, och de möttes och omfamnades.

"Vad gör du här?" frågade Andreas. "Och var är din far?"

"Jag lever här. Min hustru som aldrig blev min hustru är död, liksom min far."

"Vad säger du?"

"Sätt dig ned, så får vi tala ut om det här."

"Jag kom hit för att söka upp din far, som jag har brukat hälsa på ibland och lånat böcker av. Plötsligt är han borta, och så finner jag i stället den världsberömde Janel Michory här som en lufsig och nerdekad vagabond! Vilken obeskrivlig chock!"

"Och du verkar spik nykter och välklädd och proper. Det verkar som det skulle handla om ombytta roller mot vad det brukade vara. Men sätt dig ned och ta det lugnt. Jag ska berätta min historia, så får du berätta din sedan." Och Janel berättade allt vad Andreas och världen inte visste. När han slutat sade Andreas:

"Och hela världen söker dig och tror att du är död!"

"Jag är död, ty min glädje är död. Vad beträffar tidningarna så börjar lyckligtvis intresset för mig avtaga nu. Ju förr världen glömmer mig, desto bättre."

"Men du är inte död, Janel! Fortsätt arbeta för konstens och för din egen skull, för världens och för publikens skull!"

"Men det är inte roligt nu längre när min skyddsängel är död."

"Nonsens! Är det roligare att sitta här och ruttna som din far?"

"Hellre det än att förevisa min sorg offentligt. Men säg, vad har det blivit av dig med tiden? Du verkar plötsligt så stadgad."

Andreas såg ner. "Det är faktiskt din fars förtjänst. När du var ute på en turné som tycktes bli evig beslöt han att ta sig an mig och hjälpa upp mig. Han kallade på mig, och jag kom. I vårt första stora inledningssamtal erbjöd han sig att hjälpa mig litterärt, om jag bara lämnade flaskan därhän. Och han fick mig att lyckas göra det. Jag fick en oändlig respekt för honom. När jag väl blivit av med flaskan fick också Elisabeth en ny respekt för mig och hjälpte mig uppåt i societén. Och här är jag nu. Jag är en anständig människa tack vare din far, och Elisabeth är min."

"Är ni gifta?"

"Nej, det är kruxet. Hennes familj förbjuder henne att gifta sig med mig, och någon lycka som författare har jag ännu inte gjort, trots din fars värdefulla hjälp och stöd. Och nu är han borta, och Elisabeth väntar barn."

"Ditt?"

"Ja."

"Du har skandaliserat henne."

"Ja, jag är rädd för det."

"Då låter hennes familj dig aldrig få henne. Hellre sätter de henne i kloster."

"Det kan de inte göra utan hennes vilja. Vi ska nog klara det på ett eller annat sätt, ska du se. Man kan ju emigrera till exempel till Amerika."

"Ni måste bli gifta. Gör det hemligt."

"Det är inte så lätt. Och Elisabeth skulle bli förklarad arvlös. Hon skulle förlora allt."

"Ack, Andreas, du är din egen lyckas narr!"

"Och du är din olyckas."

"Ja, det är väl nu det vi mest har gemensamt."

De pratade ännu en lång stund. Andreas bad Janel att komma och hälsa på Elisabeth, men detta bjöd Janel emot. "Tror du jag kan visa mig för henne så här? Nej, det går inte. Först måste jag lösa mitt problem."

"Får jag inte ens tala om att du är hemma?"

"Nej, helst inte, åtminstone inte så länge jag ännu bär sorg." Andreas såg frågande på honom. "Så länge jag bär sorg vill jag därmed inte fördystra de mänskors liv som jag älskar, och som har egna bekymmer att lösa utan att dessutom bli belamrade med mina," förtydligade han sig.

Inom sig kände Andreas hur protesterna växte för att anta obetvingliga proportioner. Han kunde inte acceptera Janelns situation och resignation. Allting inom honom vände sig emot detta som mot något onaturligt.

"Nej, Janel, det går inte. Du kan inte begrava dig levande på det sättet. Du kan inte svika konsten på det sättet när du gjort dig till en sådan mästare och kommit så högt på dess vingar. Då kan du inte bara släppa greppet. Det är ansvarslöst. Menar du att du inte alls dansar längre? Sviker du den nödvändiga dagliga rutinen, som är det enda sättet att hålla någon konst levande?"

"Nej då, Andras, jag övar faktiskt varje dag framför spegeln, men jag har inga ambitioner längre. Arbetsrutinerna har blivit själlösa. Jag är bara en halv själ i en halv kropp. Jag är inte bättre än en invalid."

"Prat. Du är fortfarande hur ung som helst, och du har mer än hälften av ditt liv som dansör kvar framför dig."

"Förstår du inte? Vad är konsten utan poesi? Det är poesin som jag har förlorat. Poesin i mitt liv var Anna Valentina, och utan henne mellan mina armar är jag en själ utan kropp och en kropp utan själ. Jag kan inte ta ett steg på scenen utan att känna den överväldigande smärtan i att inte längre få föra fram henne och känna hennes mjukhet och skira poesi ge mening åt min existens."

"Du älskade henne för djupt. Dina känslor var för starka för att kärleken skulle vara hälsosam för dig. Den har krossat dig."

"Är du inte själv likadan? Vad tänker du göra när du inte kan få Elisabeth?"

"Jag har inte gett upp ännu. Men du har gett upp. Det är felet."

"Du förmanar mig som min fader."

"Han hade rätt. Han förtröttades aldrig. En konstnär får aldrig slappna av. Han måste ständigt arbeta vidare, liksom din far i litteraturens värld ständigt studerade vidare och fortsatte förkovra sina kunskaper tills han stupade på sin post här på teatern. Janel, just genom att du lyckades bli en förebild för hela konstnärsvärlden är det nesligaste brott du kan begå att svika den genom att överge den genom att svika dig själv. Konstens disciplin förbjuder det och förlåter sådant aldrig. Du kan helt enkelt inte göra det."

"Jag kan inte visa mig för världen som jag är, Andras. Jag är handikappad."

"Det syns inte. Du är hopplös. Jag ger inte upp, Janel. Jag kommer tillbaka och ämnar tjata dig tillbaka till livet."

"Men säg inget till Elisabeth, Andras. Inte ännu. Jag måste först lösa mitt problem."

"Vilket problem? Jag ser inget utom din lättja."

"Jag har förlorat min själ, Andras." Han sade det nästan viskande. Andreas förstod så mycket att han ingenting mer kunde göra för stunden. Han lämnade Janel ensam med löfte om att återkomma.

Janel var ensam med skuggorna i sin teater. Han ropade till dem:

"Gud give att jag snart fick bli en av er, ty endast hos er finns den som jag älskar!

Skall jag återvända till världen och fortsätta min karriär? Skall jag åter leva upp till min berömmelse och kämpa mot sorgens och dödens skuggor så länge jag lever? Orkar jag det? Min konst blir då icke längre njutbar och utåtvänd utan inåtvänd,

skrämmande och demonisk. Måhända slutar jag då vansinnig som Schumann, Donizetti och van Gogh. Vill jag leva ett sådant liv? Kan jag finna mig i att ta ett steg nedåt till en lägre nivå efter min oavbrutet framgångsrika och glada uppförsväg? Nej, bättre är det då att resignera och uthärda sina sorger i ensamhet; ty skammen att öppet visa mig för världen med mina sorger skulle jag inte kunna uthärda.”

Några dagar senare kom det några barn in i teatern. Entrén var öppen, och de djärvdes ta sig in och leka där inne i vestibulen. Janel hörde dem från sitt rum och lät dem vara där. Han log när han såg dem. Han visade sig inte för dem utan betraktade dem från ett gömställe. Han tänkte:

”Ja, lek ni bara, ni barn. Er oskuld, er barnsliga fåfänga och era ljusa illusioner kan kanske återge teatern vad den har förlorat. Ni får gärna komma in hit och leka, ty teatern är till endast för dem som kan leka. Det är en lekplats för folk som söker glädjen, och inom er blommar ännu glädjen oförstörd.”

Och han låste sedan aldrig teatern mera. Men barnen vågade sig aldrig längre in än till vestibulen, ty de var rädda för det skumma mörkret där inne, som om de anade något av det dunkla mysteriet i hur Janel ensam där inne bara umgicks med sina spöken ur det förgångna....

Och hans umgänge med dem blev allt intimare. Han förde långa samtal med dem, precis som kung Ludvig II av Bayern på sin tid hade gjort i sin totala ensamhet och besvikelse på livet, men Janels spöken gav honom dock något. Anna Valentina teg lika djupt efter döden som hon gjort i livet, men den som inte teg var hans gamle fader Istvan. Han höll långa föreläsningar för Janel från sina bokhyllor, från samlingarna av manuskript och pergament och från de kära porträtten av gångna storheter på scenen, för länge sedan glömda storartade skådespelare, som bara aldrig dog i deras tankar som en gång fått den stora ynnesten att få uppleva deras livs sannings ögonblick på den eviga teaterns eviga scen för eviga dramer som aldrig dör men aldrig kan upprepas och nytolkas tillräckligt....

”Sörj inte, Janel. Du lever ju ännu och har allting att leva för. Du har ju en gång för alla vunnit konsten på din sida och undfått nyckeln till evigheten. Du vet ju vad konst är. Du vet ju vad skönheten är, och om man en gång vet det så förpliktar det, så att du måste leva enbart för den. Ty skönheten är allt. Den konstnärliga kvaliteten är inte teknisk perfektion och fulländad behärskning av medlet, utan den verkliga hemligheten om konstens innersta väsen ligger i själva skapandet. De största dirigenterna dirigerar inte efter partituret utan hör musiken inom sig och skapar den på nytt i det ögonblick de dirigerar. Pianisternas konst handlar inte om att spela rätt utan att ha det rätta anslaget och det rätta uttrycket, ty uttryckslös musik, hur tekniskt fulländad den än må vara, är aldrig riktig levande musik. Målarnas konst består inte i att producera mästerverk utan i att vara sanna i sin trohet mot vad de avbildar. I själva verket ligger den innersta hemligheten just i att vara sannfärdig. Alla klåpare och fuskare, diletanter och bedragare lever på att ljuga för sig själva och för andra, och vet man vad konst är genomskådar man dem genast, ty den riktiga konsten är alltid övertygande genom sin sanning. Även du måste leva för din sanning och för att vara sann mot dig själv och din konst, ty du har inget annat. Överge aldrig skönheten, Janel, ty den är allt du har som sann konstnär.”

Så drömde han vidare med tankarna hos sin far och hos sin älskade, som han vägrade släppa kontakten med och sluta sörja, och som aldrig lämnade honom i fred.

En kväll kom barnen dit och lekte som vanligt. De lekte mycket tyst och stilla. Janel hörde dem inte, ty han satt uppe i sin fars kammare med stängd dörr och läste Jeremias. Men barnen lekte så extra tyst och stilla idag därför att de hade en ny och extra spännande lek. De hade kommit över några svavelstickor och ville nu se hur dessa fungerade. De hittade litet stickor och skräp i en vrå som de drog fram på golvet och satte eld på. Vad det brann vackert! Så hittade en av pojkarna på att sätta en svavelsticka till ett hängande draperi. Han ville bara se vad som skulle hända om

han gjorde det. Den lilla lågan tog sig genast och började strax sprida sig kraftigt. Den bredde ut sig alltmer tills den blev så stor att de mellan sex och åtta år gamla barnen blev förskräckta. De blev så rädda att de rusade ut, och de hoppades innerligen att ingen hade sett vad de hade gjort. De förstod inte riktigt vad de hade gjort, och de kunde bara hoppas att ingen annan heller någonsin skulle få veta det.

Det dröjde en god stund innan Janel i sin kammare började höra underliga ljud och känna en stickande doft. Han försökte låta bli att bry sig om det först, men doften och ljudet gjorde sig ständigt mer och mer påmint. Plötsligt anade Janel oråd. Han reste sig upp från sin Bibel, rusade till dörren och ryckte upp den. Hela rummet överfölls av en kraftig tjock och kvävande rök. Han rusade ner för trappan genom röken. I salongen såg han bättre. Han såg att hela främre delen av teatern var övertänd och att eldsvådan även grävt sig in i logeutralymmen, så att bakvägen ut hopplöst var blockerad. Endast salongen var fortfarande ganska luftig och orörd, även om den var inringad. I stället för att överväldigas av panik kände han det som en lättnad. "Problemet är löst," tänkte han. "Befrielsen är här. Ödet har erbjudit mig en bakväg ut ur mitt dilemma," och han skrattade lågmält för sig själv. Han behövde nu inte svika sin publik.

Lugnt gick han ner i salongen och upp mitt på den stora scenen. Han insåg nu att den utan konkurrens var den största och viktigaste av alla scener, ty den var universell, och endast den skulle någonsin få vara med om baletthistoriens högsta och underbaraste sanningens ögonblick. "Nu skall jag dansa," tänkte han. Han tog av sig allt utom underbyxorna och började dansa. Han dansade Sigfrids svåraste solopartier. Han dansade hela Rosenspöket, och musiken triumferade inom honom. Han dansade den löjliga stackars gamle Coppelius och inledde sedan den roligaste och mest humoristiska av alla roller: Petrusjka.

Elden spred sig allt mera. Den bröt in i salongen och flammade längs det vackra taket. Janel dansade allt vildare allt eftersom publiken blev allt vildare. Kristallkronan rasade ner, som en blandning av enorma cymbalklanger, applådåskor och skrik av förtjusning. Han dansade för elden, den allting förintande elden, som var hans sista och mest entusiastiska publik. Elden slog sig ner i varje fåtölj och satte sig i dem och spred sig och ryckte allt närmare och närmare dansören på estraden. Publiken var ute efter att sluka dansören levande. Publiken var ute för att döda, men den visste det inte själv. Den bara gjorde vad som var naturligt för den, och dansören fortsatte att dansa för den intill slutet. Dansören slutade inte med att göra allt för att behaga den. Men publiken var vansinnig. Den kunde inte tänka längre. Naturen regerade den och inte de själva. Den var som på premiären av "Vår offer". De anföll estraden. De grävde sig in i dess torra plankor och slickade dansörens ben. De kysste och våldtog honom. Likväl fortsatte han att dansa. Hela universum genljöd av den musik som han dansade till. Det var Guds egen musik. Det var alla Brahms och Beethovens symfonier och mässor och Fidelio. Det var Tjajkovskij, Adolphe Adam, Lortzing, Delibes, Bellini och Schubert på en gång. Det var alla Gounods, Berlioz' och Schumanns mest inspirerade ögonblick. Det var alla Wagners hysteriska klimaxer i "Tristan och Isolde" och alla hans galnaste operor. Alla gamla döda mästare spelade för honom, och han jublade i sitt hjärta. När smärtan av de ständigt allt närmare kyssande lågorna blev honom för stark mindes han plötsligt munken, sin förste gamle fader, och han ropade: "Far! Även min kyrka brinner! Även jag dör för mitt kall liksom du!" Så gjorde han Rosenspökets sista avslutande virvelvindspiruetter och gjorde det famösa svåra finalsprånget rakt ut i auditoriet i publikens varma famn. Benen brann på honom i luften, och när han landade begravdes han i lågornas allt mera dundrande infernaliskt dånande applådåskor. Och teatern började störta samman till följd av den rasande publikens lågande entusiasm.

12. Avslutning

En dag fick inte Andreas träffa Elisabeth längre. En släkting till henne hade utvalts till att ombesörja saken. När Andreas kom för att träffa Elisabeth fick han träffa denne torre släkting i stället, som sakligt förklarade situationen för Andreas:

"Elisabeth har förts till ett säkert ställe där hon kan föda sitt barn utan att skandaliseras. Ingen skall någonsin få veta att hon varit gravid. Och ni kommer aldrig mer att få träffa henne. Ni har gjort ert yttersta för att förstöra hennes liv och anseende och namn, och det kan vi inte tolerera. Jag varnar er. Om ni någonsin igen försöker ta kontakt med henne kommer ni att krossas."

Efter sin litterära välgörares bortgång och teaterbranden i den Sovande Staden hade Andreas åter tagit till flaskan, i synnerhet när han mött svårigheter i att få träffa sin enda älskade. Han hade som väl var stärkt sig inför detta möte och vågade nu sjunga ut:

"Ni hjärtlösa människa! Vad är ni väl för ett onaturligt odjur? Inser ni inte att Elisabeth och jag älskar varandra? Ingenting kan hindra oss från att förenas! Vi emigrerar till Amerika! Och vad tänker ni göra med barnet? Tänker ni döda det?"

"Ni kan vara lugn. Barnet kommer att omhändertas på bästa sätt. Jag måste nu be er avlägsna er härifrån för alltid."

Och Andreas blev utslängd för sista gången från Elisabeths och hennes familjs vackra patricierhus, som hade glittrat av så många underbara och glada baler.

Han fick aldrig träffa henne mera. Han fick aldrig berätta för henne om Janel återkomst, och efter teaterbranden fick han heller aldrig mera träffa Janel. Denna katastrof tog honom så djupt att alla som kände honom förvånades däröver. Han upphörde aldrig att fråga om branden:

"Räddades någon?" Och han fick till svar:

"De enda tre som var där lyckades hinna ut. Det var tre små barn som lekte med tändstickor där inne. De lär aldrig komma över chocken av den katastrof som de har vållat, och inte staden heller för den delen. Det skulle just beslutas i museinämnden att den teatern skulle bli museum och få förbli orörd som en unikt välbevarad romantisk teater. Det var det sista som den gamle ägaren lyckades åstadkomma i sitt liv, och allt hade varit klart, om han inte plötsligt hade dött. Därigenom försenades formaliteterna, och nu är det tyvärr för sent att göra något."

Och Andreas gick och dekadde ner sig. Han söp två veckor i sträck. Någon frågade honom en kväll: "Vet du vad som egentligen hände Janel Michory? Du var ju hans bästa vän."

Andreas tittade på dryckesbrodern som om han trodde att denne inte var riktigt klok. Sedan svarade han mycket noggrant:

"Jag vet inte mer än att han försvann tillsammans med Anna Valentina i Ryssland. Men jag tror, att vad som hände där, var att han råkade ut för trollkarlen i Svansjön, som tog hans Valentina ifrån honom och lät honom förgås av sorg."

Och det var Andreas sista nyktra ögonblick. Han hördes aldrig mera av. Han påträffades senare i sitt eländiga kyffe till lägenhet, där han av någon olämplig person fått låna en revolver, med vilken han hade skjutit sig genom pannan.

En slarvig papperslapp tillkännagav med hans fyllsiga handstil: "Det enda jag dög till var att skriva. Men världen ville inte ha mig som författare. Alltså: Adjö."

Elisabeth försökte ta hand om hans litterära kvarlåtenskap, men hennes släktingar såg till att alltsammans förstördes. Inte ett ord av Andreas författarskap överlevde hans olyckliga kärlek till Elisabeth.

Hon fick dock föda sitt barn i fred. Det var en präktig son. Slakten diskuterade mycket till och från hur barnet bäst skulle behandlas. Hennes bror Georg, som var moraliskt i farozonen då han ämnade satsa på en intressant karriär som pianist, gavs ett ultimatum. Han fick det svåra uppdraget att placera barnet. Om han vägrade

skulle släkten såga av honom. Georg kände sin familj, förstod att den aldrig skämtade och tog hand om barnet för att uppfylla familjens vilja: att se till att barnet spårlöst försvann.

Sålunda begav det sig inte bättre, än att en sen höstkväll en hemlighetsfull droska rullade över Kedjebron till Buda för att utföra ett mystiskt värv i de västliga slumutkanterna av staden. Den gamla kåkstaden Döda Staden för zigenare och tattare och andra utstötta hade då redan hunnit likvideras, men i stället hade slummen brett ut sig överallt åt söder i takt med stadens okontrollerbara expansion. Och där långt borta i stadens fattigaste utkanter i en ännu värre slumstad än vad Döda Staden hade varit, placerade en oidentifierbar adelsman ut ett litet barn under områdets kanske enda gatlykta, för att någon åtminstone kanske skulle åta sig att rädda barnet till livet, hur usel än denne någon var. Vilket fyllo som helst var välkommet.

Sålunda räddades både Elisabeths ära och Georgs karriär, och de glömde aldrig sin vän Janel Michory, världsdansören som försvann, eller älskaren Andreas, författaren som aldrig blev publicerad.

Slut.

Romanens historia.

Romanen föddes som idé efter ett biobesök på den gamla biografen Redbergsgården i Göteborg i december 1968, om den dock naturligtvis mest är inspirerad av Michael Powells och Emeric Pressburgers oöverträffbara balettfilm "De röda skorna" från 1948 och Ben Hecht/Charles MacArthurs "*The Spectre of the Rose*" (på svenska "Sista dansen") ett år senare. Många besök och inblickar i Stora Teaterns föreställningar och balettliv (där min egen syster dansade under Mila Gardemeister tillsammans med Ulf Gadd) har även utgjort en naturligt inspirerande bakgrund. Den skrevs ner i sin helhet första gången 1972, om dock dess första fullbordade version knappast låg färdig förrän 1976. Tjugo år senare gjordes en ordentlig omarbetning med viktigt bistånd av Laila Roth för dess publicering i A4-format, vilken ligger till grund för denna version, som omredigerades för bokformat julen 2004. Mycket har lagts till under åren, men ingenting har tagits bort.

Göteborg, Juldagen 2004.

Om författaren.

Christian Aurelio Lanciai, född som italiensk medborgare i Helsingfors med internationell bakgrund, är verksam i Göteborg som musiker och skribent och ger sedan 1992 ut kulturtidskriften "Fritänkaren" och skriver prosa, lyrik, dramatik och essayer men anser sig först och främst vara dokumentär. Dock framträder han inte längre offentligt som musiker (pianist och organist) efter obotliga skador i två fingrar förutom tinnitusproblem.